EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesine İlişkin Rehber

Dolaşım Özgürlüğü

Güncelleme Tarihi: 31 Ağustos 2024

Yazı İşleri Müdürlüğü bünyesinde hazırlanmıştır.
Mahkemeyi bağlamamaktadır.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Bu raporu basılı veya çevrim içi (web) olarak tercüme etmek veya yayımlamak isteyen yayıncıların ya da kuruluşların, izin koşulları hakkında bilgi edinmek amacıyla, *demande de reproduction ou republication d'une traduction* adresindeki iletişim formunu doldurmaları gerekmektedir.

İçtihatlar hakkında tercüme süreçleri halen devam eden rehberlerle ilgili her türlü bilgi için "*Tercüme süreci devam eden*" isimli belgeye başvurunuz.

Bu rehberin orijinal hali İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Bu rehber, düzenli olarak güncellenmektedir. Bu güncelleme, 31 Ağustos 2024 tarihinde tamamlanmıştır. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

İçtihatlara ilişkin rehberler *https://ks.echr.coe.int*.adresinde yüklenebilmektedirler. Yayınlarla ilgili her türlü yeni bilgi için, Mahkemenin X hesabına başvurunuz:*https://x.com/ECHR_CEDH*.

Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile hazırlanmıştır ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının sorumluluğu altındadır.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2025

İçindekiler

İçindekiler.....3
Okuyucunun dikkatine 6
Giriş 7
I. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2.maddesi bağlamındaki ekonomi...8
II. Uygulama alanı.....10
A. *Kişi bakımından ratione personae uygulama alanı*.....10
1. "Herhangi biri".....10
2. "Bir Devletin topraklarında düzenli olarak bulunması ".....11
B. Bölgesel uygulamaya ilişkin spesifik sorular.....12
1. Denizaşırı bölgeler.....12
2. Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bölgesel varlıklar.....13
3. "Bir Akit Devletin topraklarının diğerine eklenmesi.....14
4. BM tampon bölgeleri.....15
5. Diplomatik bölgeler.....15
C. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin güvencelerinin diğer hükümlerle birleştirilmesi Sözleşme ve sonuçları.....15
1. Sözleşme'nin 5.maddesi.....15
a. Uygulanabilirlik konusunda genel değerlendirmeler (Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası).....15
b. Sınıflandırma örnekleri 17
c. Herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü ve usule uygun tutukluluk 19
d. Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasıyla birleştirme.....19
2. Sözleşme'nin 8. Maddesi.....19
a. Dolaşım özgürlüğü ve konut, özel hayata ve aile hayatına saygı 19
b. Dolaşım özgürlüğü ve veri koruması.....21
c. Kişinin ikamet yerini seçme özgürlüğü ve "konutuna" saygı gösterilmesi hakkı 21
d. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine ve Sözleşme'nin 8. maddesinin 2. fıkrasına saygının incelenmesi 21
3. Sözleşme'nin 9 10 ve 11. maddeleri.....22
4. Sözleşme'ye Ek 1. No.lu Protokolün 1. maddesi.....23
III. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2.maddesiyle güvence altına alınan haklara getirilen kısıtlama.....23
A. Dolaşım özgürlüğü 24
1. Müdahale şekilleri.....24
2. Müdahale teşkil etmeyen tedbirler 26
B. İkâmet yerini seçme özgürlüğü.....27
1. Uygulama alanına ilişkin sorular 27
2. Müdahale şekilleri.....27
3. Müdahale teşkil etmeyen tedbirler 28
C. Herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü ve düzenli tutukluluk 29
1. Uygulama alanına ilişkin konular 29
2. Müdahale şekilleri.....31
3. Müdahale teşkil etmeyen tedbirler.....33
D. Mağdur statüsü ve suç isnat edilebilirlik konuları 34
1. Akrabaların (dolaylı mağdurlar) dava açma hakkı 34
2. Şikâyet edilen tedbirin, özel durumlar nedeniyle başvurana karşı ihlal oluşturmaması..... 35
3. Genel nitelikteki tedbirler ve şikâyet beyanında yapılması gereken açıklamalar.....35

4. Yetkili makamlarca, tazminatsız, ihlal kararı verilmesi 35
5. Devlete suç isnat edilebilirlik 36
IV. Kısıtlama kanunla öngörülmüş olmalıdır 36
V. Fıkra 3 anlamında kısıtlamanın "demokratik bir toplumda gerekliliği" şartı 38
A. Meşru amaçlar 39
B. Orantılılık ile İlgili İnceleme 40
1. Kısıtlama ile Koruma İşlevi Arasındaki Bağlantı 41
a. "Devlet sırlarına" sahip olanların bölgeyi terk etme yasağı" 41
b. Derdest Olan Ceza Yargılaması Kapsamında Getirilen Kısıtlamalar 42
c. Ceza Gerektiren Suçların Önlenmesi Amacıyla Getirilen kısıtlamalar 43
d. Yabancıların Haklarının İhlal Edilmesini Önlemeye Yönelik Kısıtlamalar 44
e. Borç ve Para cezalarının Tahsil Edilmesi Bağlamında Getirilen Kısıtlamalar 44
f. İflas Prosedürü Bağlamında Getirilen Kısıtlamalar 45
g. Küçük çocukların Seyahat Kısıtlamaları 46
2. Ulusal düzeyde uygun değerlendirme 46
a. Bireyselleştirilmiş bir değerlendirme gerekliliği 47
b. Düzenli Aralıkla Gözden Geçirme Gerekliliği 47
c. Yargısal denetimin mevcudiyeti 48
3. Bir Kısıtlamanın Ağırlığı 49
a. Başvuranın üzerindeki Etkiler 50
i. Kısıtlamanın türü ve niteliği 50
ii. Kısıtlamanın kapsamı 50
iii. Başvuranın dolaşım özgürlüğünü kullanmasına ilişkin menfaati 51
iv. Uygulamada İhtiyati Tedbirlere Erişim 52
v. Bildirim yapılmaması 52
vi. Özel bireysel koşullar 52
vii. Dolaşım özgürlüğünden feragat edildiği iddiası 53
b. Süre 53
i. Dikkate alınması gereken sürenin hesaplanması 54
ii. Otomatik kısıtlamalar ve/veya koruma işleviyle gerçek bir bağlantısı bulunmayan kısıtlamalar 54
iii. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesini ihlaline yol açan aşırı uzun süre 55
iv. Ulusal yasal sürelere uyum 55
v. Özel kısıtlamalar ve kısa süreli kısıtlamalar 55
vi. Diğer unsurlar sorun teşkil etmediğine ilişkin kabul edilebilir olarak değerlendirilen süre 56
VI. 4. fıkradaki "kamu yararı" kriteri 57
A. Kısıtlama "kamu yararı" mıydı? 57
B. Kısıtlama "demokratik bir toplumda" haklı gösterilmekte miydi? 57
a. Takdir yetkisi 57
b. Yasal ve siyasi çerçevenin değerlendirilmesinde ilgili unsurlar 58
2. Bireysel yükün değerlendirilmesi için ilgili faktörler 58
Anılan dava listesi 60

Okuyucunun Dikkatine

İşbu rehber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (bundan sonra metinde "Mahkeme", "Avrupa Mahkemesi" veya "Strazburg Mahkemesi" olarak anılacaktır) tarafından verilen karar ve hükümler hakkında hukukçuları bilgilendirmek amacıyla yayımlanan içtihat rehberleri serisinin bir kısmını teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu rehber, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (bundan sonra metinde "Sözleşme" veya "Avrupa Sözleşmesi" olarak anılacaktır) 5. maddesine ilişkin olarak oluşturulan içtihatları inceleyerek özetlemektedir. Okuyucu bu rehberde, konu hakkında geliştirilen anahtar-ilkeleri ve bunlarla ilgili örnekleri bulacaktır.

Atıfta bulunulan içtihatlar, ilke kararları, önemli ve/veya daha önce verilmiş* kararlar arasından seçilmiştir.

Mahkeme, vermiş olduğu karar ve hükümlerde, yalnızca kendisine başvurulan davaları incelememekte, aynı zamanda Sözleşme normlarını açıklamaya, korumaya ve geliştirmeye çalışmaktadır; bu kararlar ayrıca, Devletler tarafından Sözleşmeci Taraf sıfatıyla verilen taahhütlere riayet edilmesine de katkıda bulunur (*İrlanda/Birleşik Krallık*, *18 Ocak 1978, § 154, A Serisi No. 25 ve daha yakın zamanda Jeronovičs/Letonya*[BD], No. 44898/10, § 109, 5 Temmuz 2016).

Sözleşme tarafından oluşturulan sistem, ayrıca insan haklarını koruma normları yükselterek ve bu alandaki içtihatları Sözleşme'ye Taraf Devletler topluluğunun tamamına yayarak, kamu düzenine ilişkin konuları genel menfaat içerisinde inceleme amacı taşır (*Konstantin Markine/Rusya*[BD], No. 30078/06, § 89, AİHM 2012). Nitekim Mahkeme, Sözleşme'nin insan hakları alanında "Avrupa kamu düzeninin anayasal aracı" olma görevinin altını çizmiştir (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi /İrlanda* [BD], no. 45036/98, § 156, AİHM 2005-VI ve son olarak *N.D. ve N.T. /İspanya* [BD], no. 8675/15 ve 8697/15, § 110, 13 Şubat 2020).

Yakın zamanda, Sözleşme'ye Ek 15 No.lu Protokol, ikincillik ilkesini Sözleşme'nin önsözüne eklemiştir. Bu ilke gereğince, ""insan haklarının korunmasına ilişkin sorumluluk taraf Devletler ve Mahkeme arasında paylaşılmakta" ve yetkililer ile ulusal mahkemeler iç hukuku, Sözleşme ve Protokollerinde belirtilen hak ve özgürlükleri tam anlamıyla hayata geçirecek şekilde yorumlamalıdır ve uygulamalıdır (*Grzęda/Polonya* [BD], § 324).

Bu rehber, Sözleşme veya Ek Protokollerinin, atıfta bulunulan her maddesi için anahtar kelime referansları içermektedir. Her davada incelenen hukuki konular, (çoğunluğu) doğrudan Sözleşme ve Protokolleri'nin metinlerinden alınan terimleri içeren bir *tesarustan* doğan anahtar kelimeler listesinde sentezlenmiştir.

Mahkeme içtihatlarının veri tabanı HUDOC, anahtar kelimelerle arama yapılmasına olanak sağlamaktadır. Anahtar kelimelerle arama yapılması, ayrıca, benzer hukuki içerikli belgeler grubunu bulmanıza imkân verecektir (Mahkemenin her davada ileri sürmüş olduğu gerekçe ve varmış olduğu sonuçlar, anahtar kelimelerle özetlenmiştir). İlgili belgenin detaylı dosyasında, her dava için anahtar kelimeler mevcuttur. Gerekli bütün açıklamaları, Hudoc Kullanma Klavuzu'nda bulabilirsiniz.

* Atıfta bulunulan içtihatlar, Mahkemenin veya Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun iki resmi dilinden birinde ve/veya diğerinde (Fransızca ve İngilizce) yayımlanabilir. Davanın adından sonra aksi belirtilmedikçe, yapılan atıf Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir kararla ilgilidir. "(K.") ifadesi, Mahkemenin bir kararına atıfta bulunmakta ve [BD] ifadesi davanın Büyük Daire tarafından incelendiği anlamına gelmektedir. Mevcut güncelleme tarihinde "kesinleşmemiş" olan Daire kararları, yıldız işaretiyle (*) belirtilmektedir.

Giriş

1. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi üç farklı hakkı güvence altına almaktadır: dolaşım özgürlüğü, bir Devlet'in topraklarında ikâmet yerini seçme özgürlüğü (ilk fıkrada belirtilen) ve kendi ülkesi dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü.

2. Bu haklar mutlak değildir; söz konusu haklar bu hükmün 3. ve 4. fıkraları uyarınca kısıtlamalara tabi tutulabilirler.

3. Bu haklar, bir istisnaya tabi olabilmektedir. Sözleşme'nin 15. maddesi, Devletlere "durumun gerektirdiği ölçüde, söz konusu tedbirlerin uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülükleriyle çelişmemesi koşuluyla" ve Sözleşme'nin 15. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen usuli kurallara uyularak, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamındaki yükümlülükleri yerine getirmeme yetkisi tanımaktadır (bk. Sözleşme'nin 15. maddesi hakkında içtihada ilişkin rehber). Yalnızca derogasyon sırasında izlenen amaçla yeterince güçlü bir bağlantı gösteren tedbirlerin, bu derogasyonun kapsamına girmesi muhtemeldir *(Domenjoud/Fransa,* 2024, § 154).

4. Ayrıca bu benzer hükümler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi *http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/* (1948), Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (1966), Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi *http://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm* (1969), Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (2000), Afrika İnsan ve Halklar Şartı (1981) ve Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Hakkında Uluslararası Sözleşme'de *https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx* (1965) bulunmaktadırlar.

5. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, yalnızca Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokolü onaylayan Devletler açısından ileri sürülebilmektedir. Anlaşmayı onaylamayan dört ülke Yunanistan, İsviçre, Türkiye ve Birleşik Krallık'tır.

6. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi alanında ileri sürülen şikâyetlerle ilgili olarak, Mahkemenin *(zaman bakımından) ratione temporis* yetkisi, davalı Devlet açısından Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihte başlamaktadır. Bununla birlikte, Mahkeme bu tarihten önceki olay ve kararları, bu tarihten sonra da uygunluğunu korumak koşuluyla dikkate alabilmektedir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 95; *Ignatov/Bulgaristan*, 2009, § 28; bk. ayrıca Kabul Edilebilirlik Kriterlerine ilişkin Pratik Rehber).

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi Hakkında

"1. Bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbestçe dolaşma ve ikametgâhını seçebilme hakkına sahiptir.

2. Herkes, kendi ülkesi de dâhil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbesttir.

3. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz.

4. Bu maddenin 1. fıkrasında sayılan haklar, belli yerlerde, yasayla konmuş ve demokratik bir toplumda kamu yararının gerektirdiği sınırlamalara tabi tutulabilir."

HUDOC Anahtar kelimeler

1.fıkra

Serbest dolaşım özgürlüğü - ikâmetgâhını seçebilme özgürlüğü - bölgede düzenli olarak oturma

2.fıkra

Herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü

3.fıkra

Müdahale – Kanunla öngörülmüş – Erişilebilirlik – Öngörülebilirlik – Suiistimale karşı güvenceler – Demokratik bir toplumda gerekli – Ulusal güvenlik – Kamu güvenliği – Sağlığın korunması – Ahlakın korunması – Başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması – Kamu düzeninin korunması – Cezai suçların önlenmesi

4.fıkra

Belirli alanlardaki bazı kısıtlamalar – Kamu yararı

I. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2.maddesi bağlamındaki ekonomi

7. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. ve 2. fıkraları, güvence altına alınan hakları belirtmektedirler. 3. ve 4. fıkraları, bu haklara yönelik bir kısıtlamanın, bu hükümle uyumlu sayılması için yerine getirilmesi gereken kriterleri tanımlamaktadırlar. 4. fıkra özellikle, 1. fıkrada belirtilen haklara (dolaşım özgürlüğü ve kişinin ikametgâh yerini seçebilme özgürlüğü) getirilen ve bir Devletin topraklarının yalnızca belirli bölgelerine uygulanan kısıtlamalara ayrılmıştır.

8. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ekonomisi, Sözleşme'nin 8-11. maddelerindeki ekonomiye benzerdir (*Timishev/Rusya*, 2005, § 45). Bu benzerlik, Mahkemenin Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi alanında, açılan davalarda gerçekleştirdiği adım adım incelemeye de yansımaktadır.

9. Mahkeme ilk olarak, başvuranın şikâyetinin bu hükmün kişisel, maddi ve bölgesel uygulama alanına girip girmediği konusunu belirlemektedir.

10. Mahkeme ikinci olarak, ihtilaf konusu tedbirin, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle güvence altına alınan üç ayrı haktan birinin kullanılmasına müdahale anlamına gelip gelmediği konusunu incelemektedir. Mahkeme yalnızca, şu ana kadar, bu hükme ilişkin bir şikâyetin pozitif yükümlülüğü alanında çok nadir durumları incelemiştir (*Dobrovitskaya ve diğerleri/Moldova Cumhuriyete ve Rusya http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-195540* [Komite], 2019, § 98; *Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021).

11. Mahkeme üçüncü olarak, ihtilaf konusu tedbirin, Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. veya 4. fıkraları anlamında, "kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği" konusunu araştırmaktadır.

12. Mahkeme son olarak, 3. fıkrada belirtilen "demokratik bir toplumda gereklilik" kriterini ya da Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen "kamu yararı" kriterini uygulamaktadır.

13. Mahkemenin uygulanabilir kriter seçimi aşağıdaki iki faktöre bağlıdır:

- İlk olarak, itiraz edilen tedbirden hangi hakkın etkilendiği ve,
- İkinci olarak, tedbirin herhangi bir bölgesel sınırlamaya tabi olmaksızın genel olarak mı yoksa yalnızca belirli alanlarda mı geçerli olduğu konusu.

14. Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen "demokratik toplumda gereklilik" kriterini iki tür durumda ele almaktadır:

- Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkını kısıtlayan her türlü tedbir(*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 44; *Shioshvili ve diğerleri/Rusya,* 2016, § 58), bu tedbirin başvuranın bu haktan tamamen yoksun bıraktığı veya varış ülkesi seçimini belirli bir coğrafi alanla sınırlandırdığı (*L.B./Litvanya*, 2022, § 81 ; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 37; *Peltonen/Finlandiya,* Komisyonun kararı, 1995; *K.S/Finlandiya*, Komisyonun kararı, 1995);
- Coğrafi kapsamıyla sınırlı olmayan ve söz konusu Devletin toprakları boyunca geçerli olan, dolaşım özgürlüğü veya kişinin ikametgâh yerini seçebilme özgürlüğünün haklarının kullanılmasına ilişkin bir kısıtlama (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 110; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 171; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 44).

15. Mahkeme, söz konusu kısıtlama dolaşım özgürlüğü veya ikâmetgâh yerini seçebilme özgürlüğü söz konusu olduğunda ve söz konusu Devletin topraklarının özel alanlarında uygulanan coğrafi kapsamı çerçevesinde sınırlı olduğunda Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen "kamu yararı" kriterini ele almaktadır (*Garib/Hollanda* [GC], 2017, § 110).

16. "Kamu yararı" kriteri, yalnızca bu hükmün 3. fıkrasında belirtilen "demokratik bir toplumda gereklilik" kriteri temelinde incelenebilecek olan, ülkeyi terk etme hakkına ilişkin kısıtlamalar için geçerli değildir.

17. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları, 1. fıkrada belirtilen hakların (dolaşım özgürlüğü ve ikâmetgâh yerini seçebilme özgürlüğü) kullanımına ilişkin özerk kısıtlamalar öngörmesi nedeniyle, eşit değerdedir. Bununla birlikte, bu iki fıkranın kapsamı farklıdır: üçüncü fıkra uygulamalarını coğrafi olarak sınırlamadan belirli amaçlara yönelik kısıtlamalar öngörürken, dördüncü fıkra ise daha genel olarak "kamu yararına dayalı" ancak sınırlı bir coğrafi kapsamı olan kısıtlamalar öngörmektedir (*Garib/Hollanda* [GC], 2017, § 110).

18. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında tanındığı gibi, serbest dolaşım hakkı, bu hakkı ihlal etmesi muhtemel her türlü tedbirin yasaklanmasını veya bu tedbirin kullanımını kısıtlayıcı nitelikte sayılabilecek, bu hükmün üçüncü fıkrasında hedeflenen meşru amaçların izlenmesi için "demokratik bir toplumda gerekli" olan bir tedbirin gerekliliklerini karşılamadığı sürece yasaklanmasını gerektirmektedir(*Baumann/Fransa*, 2001, § 61 ; *Sissanis/Romanya*, 2007, § 62).

19. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, bu hüküm ile güvence altına alınan üç hakkın kullanılmasına müdahaleyi haklı gösterebilecek meşru amaçlar, ulusal güvenlik veya kamu güvenliği, kamu düzeninin sürdürülmesi, suçların önlenmesi, sağlığın veya ahlakın korunması ve başkasının haklarının ve özgürlüklerinin korunmasıdır.

20. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası, Sözleşme'nin 8. maddesinin 2. fıkrasına çok benzemektedir (*A.-M.V./Finlandiya*, 2017, § 94). Bununla birlikte, belirtilen meşru amaçlar arasında "ülkenin ekonomik refahı" yer almamaktadır.

21. Hazırlık çalışmalarından, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine, "ekonomik refah"

gereklerine dayalı kısıtlamalarla serbest dolaşım ve ikametgâh yerini seçebilme hakkını öngörmek amacıyla dördüncü fıkranın eklendiği anlaşılmaktadır hâlbuki ekonomik düzen gerekçelerinin kişinin ülkesini terk etme hakkına yönelik kısıtlamaları destekleyebileceği hariç tutulmuştur (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 85 ve 109 ; Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün açıklayıcı raporu, § 15).

22. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen "demokratik bir toplumda gereklilik" kriteri, Mahkemenin ihtilaf konusu müdahalenin "zorunlu bir toplumsal ihtiyaca" yanıt verip vermediğini ve özellikle de güdülen amaçla orantılı olup olmadığını ve ulusal makamların bu durumu "uygun ve yeterli" gerekçelerle haklı gösterip göstermediğini belirlemesini gerektirmektedir (*Khlyustov/Rusya,* 2013, § 84).

23. Sözleşme'ye 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 4. paragrafı alanındaki ilgili kriter, Mahkemenin öncelikle kısıtlamanın "kamu yararına" hizmet edip etmediğini ve ikinci olarak da "demokratik bir toplumda haklı olup olmadığını" belirlemesini gerektirmektedir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 115-116 et 136-141).

II. Uygulama alanı

A. Kişi bakımından uygulama alanı

1. "Herhangi biri"

24. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesindeki güvenceler yalnızca gerçek kişileri korumaktadır (*O.I.J./Çek Cumhuriyeti* (k.k), 1999; *F.S.M./Çek Cumhuriyeti* (k.k.), 1999).

25. Bu hükmün aşağıdaki gibi uygulanmasına karar verilmiştir:

- Yabancılara (*Shioshvili ve diğerleri/Rusya,* 2016; *L.B./Litvanya*, 2022; *S.E./Sırbistan*, 2023; *Baumann/Fransa*, 2001, *Bolat/Rusya*, 2006; *Miażdżyk/Polonya,* 2012 ; *Roldan Texeira ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2000),
- Vatansız kişilere (*Mogoş ve diğerleri/Romanya* (k.k.), 2004; *Härginen/Finlandiya*, Komisyon kararı, 1998) ve
- Özel bir statüsü olan kişileri ("eski SSCB vatandaşı": *Tatishvili/Rusya,* 2007).

26. Ayrıca, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle güvence altına alınan haklar, küçük çocuklara da uygulanmaktadır *Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 204).

27. Gerek zihinsel rahatsızlık gerekse engellilik, ilgilileri bu hükmün sağladığı korumadan muaf tutmaz (*A.-M.V./Finlandiya*, 2017; *Nordblad/İsveç,* Komisyon kararı, 1993; *I.H./Avusturya*, Komisyon kararı, 1989).

28. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen gerekçelerden biri nedeniyle tutuklanan kişiler, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi alanında, şikâyetlerini ileri sürme hakkına sahiptir. Sözleşme organları geçmişte bu tür şikâyetleri esas bakımından incelemiş ve bu şikâyetleri söz konusu hükümle kişi bakımından bağdaşmaması nedeniyle reddetmemiştir (*C./Almanya*, Komisyon kararı, 1985; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1977; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1970; *X./Almanya,* Komisyon kararı, 1970; *Nordblad/İsveç,* Komisyon kararı, 1993; *I.H./Avusturya*, Komisyon kararı, 1989).

29. Sözleşme'nin bazı diğer maddelerinin aksine - örneğin Sözleşme'nin 4. maddesinin 3. fıkrasının d) bendi veya 11. maddesinin 2. fıkrası-, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi siviller ve askerler arasında herhangi bir ayrım yapmamaktadır (*Soltysyak/Rusya,* 2011, § 54; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 97; *Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021, § 56).

2. "Bir Devletin topraklarında düzenli olarak bulunması"

30. Kendi ülkesi dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü, "herkese" sağlanmış ise (*L.B./Litvanya,*2022, § 59; *S.E./Sırbistan*, 2023, § 47), serbest dolaşım özgürlüğü ve ikâmetgah yerini

seçebilme özgürlüğü hakları yalnızca "bir Devletin topraklarında düzenli olarak bulunan" kişilere sağlanmıştır.

31. "Bir Devletin topraklarında düzenli olarak bulunma" yükümlülüğü, kapsam olarak Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamındaki "düzenli olarak ikamet etme" yükümlülüğünden daha geniştir (bk. *https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_7_ENG.pdf*Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi).

32. "Bir Devletin topraklarında düzenli olarak bulunma" yükümlülüğü, söz konusu Devletin iç hukukuna atıfta bulunmaktadır (*Omwenyeke/Almanya* (k.k.), 2007). Bir kişinin bölgede kalışının "düzenli" olarak değerlendirilmesi için yerine getirilmesi gereken koşulları belirlemek, iç hukuka ve Devlet organlarına aittir (*Ben Salah/İtalya*, 2009, § 53; *Sisojeva ve diğerleri/Letonya* (k.k.), 2000; *Makuc ve diğerleri/Slovenya* (k.k.), 2007).

33. Mahkeme, başvuranın, ulusal mahkemeler tarafından yapılan ilgili tespitler dikkate alınarak, "bir Devletin topraklarında düzenli olarak" bulunup bulunmadığını belirlemektedir (*M.S./Belçika*, 2012, § 196; *Piermont/Fransa*, 1995, § 49). Mahkeme bununla birlikte, bu tespitlere bağlı değildir ve gerektiği takdirde, ulusal kararların gerek fiilen gerekse hukukta yeterli bir dayanağının olup olmadığını (*Tatishvili/Rusya*, 2007, § 43) ve bu kararların keyfi bir görünüm taşıyıp taşımadığını araştırmaktadır (*Omwenyeke/Almanya* (k.k.), 2007). Örneğin, *Tatishvili/Rusyae*, 2007 kararında, Mahkeme ulusal makamların ve davalı Devletin savunduğunun aksine, başvuranın yabancı vatandaş ve uyruğu olmayan bir kişi olmadığı ve dolayısıyla bir vizeye veya bir oturma iznine ihtiyacı olmadığı kanaatine varmıştır. Mahkeme, ilgili mevzuata dayanarak, olay tarihinde, başvuranın eski SSCB vatandaşı gibi özel bir hukuki statüsünün olduğunu ve dolayısıyla Rusya'da düzenli olarak kaldığını tespit etmiştir (§§ 39-43).

34. Göçmenlik kontrolünden geçmek gibi basit bir konu, başvuranın bölgede kalışının "düzenli" olarak nitelendirilmesi için tek başına yeterli değildir. *Piermont/Fransa* (1995) davasında, başvurana sınır polisi tarafından pasaportuna damga vurulduktan hemen sonra ve havaalanından ayrılmadan önce giriş yasağı kararı tebliğ edilmiştir. Mahkeme, başvuranın Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1.fıkrası anlamında, hiçbir şekilde "topraklarda düzenli olarak" bulunmadığı kanaatine varmıştır (§ 49).

35. Başvuranın bir Devletin topraklarında kalışı yasal olmaktan çıktığı andan itibaren, ilgili bundan böyle dolaşım özgürlüğü ve bu topraklarda ikâmetgah yerini seçebilme özgürlüğü haklarını ileri süremez. Sözleşme organları, aşağıdaki bağlamlarda bu ilkeyi onaylamışlardır:

- Sınır dışı etme ve/veya giriş yasağı kararı (*Piermont/Fransa*, 1995, § 44; *M.S./Belçika*, 2012, § 196; *Yildirim/Romanya* (k.k.), 2007; *N./Fransa*, Komisyon kararı, 1992; *Polley/Belçika*, Komisyon kararı, 1991);
- Bir yabancıya verilen oturma izninin iptali (*Ben Salah/İtalya*, 2009, § 54; *A./San Marino*, Komisyon kararı, 1993);
- Daimi ikamet statüsünün ve oturma izninin kaybı – örneğin Devletlerin dağılması veya halefiyeti çerçevesinde mevzuat reformunun ardından (*Makuc ve diğerleri/Slovenya* (k.k.), 2007, § 211) veya yabancı vatandaşlığın kazanılması gibi diğer koşullar nedeniyle (*Dremlyuga/Letonya* (k.k.), 2003);
- Yabancının ülkeye geçici kabul koşullarının ihlali (*Omwenyeke/Almanya* (k.k.), 2007).

36. *Piermont/Fransa* (1995) davasında, Mahkeme bir yandan başvurana giriş yasağı getirilen sınır dışı kararı öncesindeki dönemi ve diğer yandan bu eylemden sonraki dönemi ayrı olarak incelemiştir. İlk dönemle ilgili olarak Mahkeme, başvuranın Fransız Polinezyası'na serbestçe gidebildiğine karar vermiştir. İkinci dönem ile ilgili olarak, Mahkeme sınır dışı etme kararının tebliğ edilmesinin ardından başvuranın bundan böyle düzenli olarak Polinezya topraklarında bulunmadığı kanaatine varmıştır (§ 44).

37. Başka bir örnek: İlgili iç hukuk hükümleri gereğince oturma iznine hak kazanıp kazanmadıkları konusunun belirlenmesini amaçlayan bir prosedür sırasında bir Devletin topraklarında geçici olarak kalmaları kabul edilen yabancıların özel durumu. Yabancılar ancak kabul ve kalışlarının tabi olduğu koşulları yerine getirmeleri durumunda, bölgede "düzenli" olarak değerlendirilebilmektedir

(*Omwenyeke/Almanya* (k.k.), 2007; bk. ayrıca Komisyon kararları *U. ve S./Almanya*, 1986; *P./Almanya*, 1986 ve *Aygün/İsveç*, 1989). Örneğin, bir yabancının belirli bir bölgede ikamet etmesi koşuluyla geçici olarak kabul edilmesi durumunda, ilgili kişi gerekli izin olmaksızın söz konusu bölge dışındaki her seyahat sırasında ilgili Devletin "topraklarında" düzenli olarak bulunmaz ve dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinde belirtilen dolaşım özgürlüğü hakkını ileri süremez (*Omwenyeke/Almanya* (k.k.), 2007). Bu tür geçici kabul koşulları, ikamet veya seyahat dışındaki hususlarla ilgili olabilmektedir (Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 8. maddesine ilişkin açıklayıcı rapor, § 8).

B. Bölgesel uygulamaya ilişkin spesifik sorular

38. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, dolaşım özgürlüğü ve ikâmetgah yerini seçebilme özgürlüğü haklarının kullanılması "bir Devletin topraklarında" güvence altına alınmaktadır.

39. Devletin bölgesel yargı yetkisini kullandığı bölge sınır çizgisinde başlamaktadır (*N.D. ve N.T./İspanya* [BD], § 109; bk. ayrıca 1. Maddeye İlişkin İçtihat Rehberi).

1. Denizaşırı bölgeler

40. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 3. maddesinin uygulanmasında, bu Protokol'ün 5. maddesi dikkate alınmalıdır.

41. 5. maddenin 1. fıkrası, Devlete, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokolü'nün "uluslararası ilişkilerini sağladığı bölgeler (...)" için ne ölçüde uygulanacağını belirtme imkânı tanımaktadır[1].

42. 5. maddenin 4. fıkrası uyarınca:

> "Onaylama veya kabul sonucunda bu Protokol'ün uygulandığı herhangi bir devletin ülkesi ve bu madde uyarınca sözü geçen devlet tarafından yapılmış bildirime göre bu Protokol'ün uygulandığı ülkelerin her biri, 2. ve 3. maddelerde sözü edilen devlet ülkesi deyimi bakımından ayrı ayrı ülkeler olarak kabul edilir."

43. *Piermont/Fransa* (1995) davasında, 5. maddenin 4. fıkrası alanında, Fransız Polinezyası, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında, bir Devletin toprakları kavramı bakımından, Fransa anakarasından farklı ayrı bir bölge olarak kabul edilmektedir *(Piermont/Fransa,* 1995, §§ 43-44).

2. Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bölgesel varlıklar

44. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanması ihtiyacı açısından Mahkeme, bu birimlerin ayrı, farklı bölgeler olarak veya söz konusu Devletin toprakları dışında değerlendirmemektedir.

45. *Denizci ve diğerleri/Kıbrıs* (2001) kararında, Mahkeme bu tür bir kuruluş ile Hükümetin denetimindeki bölge arasında Hükümetin yükümlü kıldığı dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamaları incelemiştir. Türk asıllı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi - vatandaşı olan başvuranlar, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi polisi tarafından, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin etkin denetimi altındaki "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"ne, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin kuzey kesimine doğru geri gönderilmişlerdir. İlgililerin Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından denetlenen topraklara döndüklerinde, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi yetkilileri adanın kuzey kısmı ile güney kısmı arasındaki ve içindeki seyahatleri yakından gözlemlemişlerdir. Başvuranlara, güneyde serbestçe dolaşmalarına izin verilmemiş ve ilgililer ailelerini veya arkadaşlarını ziyaret etmek ya da güneye dönmek için kuzeye gitmek istediklerinde polise bildirimde bulunmak durumunda kalmışlardır. Mahkeme, bu tedbirlerin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi hukukunda herhangi bir yasal dayanağının bulunmaması ve demokratik bir toplumda gerekli olması nedeniyle, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

1. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreterine Bildirilen Çekincelerin ve Açıklamaların Tam Listesi

Başvuranlar ayrıca, adanın Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yetkisini kullanamadığı ve denetleyemediği kısmına geri gönderilmeleri nedeniyle, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 3. maddesinin ihlali edildiği kanaatine varmış (vatandaşların sınır dışı edilmesi yasağı) ancak Mahkeme Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiğine ilişkin tespitini dikkate alarak, bu Protokol'ün 3. maddesinin uygulanıp uygulanmadığı konusunu belirlemenin gereksiz olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, bu kişilerin başka bir Devletin topraklarına sınır dışı edildiklerini iddia etmediklerini tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümetinin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek meşru Hükümet olduğunu ve insan ve azınlık haklarının korunması konusunda uluslararası normlara saygı göstermekle yükümlü bir Devlet olduğunu tespit etmiştir (§§ 323, 403-406, 410-411).

46. *Ukrayna ve Hollanda/Rusya* (k.k.) [BD], 2022 davasında, Mahkeme Doğu Ukrayna'da, Rusya Federasyonu'nun üzerinde etkin denetim uyguladığı kuruluşların toprakları bünyesinde meydana gelen, çocukların (özellikle kimsesiz) ve refakatçi yetişkinlerin kaçırıldığı üç vakaya ilişkin Ukrayna Hükümeti tarafından yapılan şikâyetleri incelemiştir. Mahkeme, başvuran Hükümetin, silahlı ayrılıkçıların müdahalesiyle çocukların zorla Rusya'ya götürüldüğüne dair ilk bakışta delil sunduğu sonucuna varmıştır. Mahkeme bu bağlamda, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine ve Sözleşme'nin diğer hükümlerine aykırı bir idari uygulamanın varlığına ilişkin şikâyeti kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir (§§ 895-898).

47. Aşağıdaki davalarda Mahkeme, Hükümetin denetlediği bölge ile bölgesel bir birim arasında, bu bölgesel birimin uyguladığı dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamaları incelemiştir.

48. *Dobrovitskaya ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite] (2019) kararında, başvuranların birinin Moldova Cumhuriyeti topraklarında serbest dolaşımı ve aynı zamanda Moldova topraklarında kurulu ve Rusya Federasyonu'nun etkin denetimi altında faaliyet gösterdiği "Moldova Transdinyester Cumhuriyeti" ("MTC") yetkilileri tarafından kısıtlanmıştır. "MTC" yetkilileri özellikle, ilgilinin "MTC" de bulunan bir şehirden ayrılmasını yasaklamıştır. *Golub/ Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021 davası, "MTC" deki başvuranın zorunlu askerlik hizmetiyle ilgilidir. İlgilinin pasaportuna el konulmuş ve "MTC" askeri biriminin binası dışındaki dolaşımı yakından gözlemlenmiştir: İlgili "RMT" askeri komutanının izni olmadan bu kurumun çevresini terk edemezdi. Mahkeme, her iki davada, "MTC" olarak adlandırılan hiçbir makamın bireylerin dolaşım özgürlüğünün kısıtlanmasına yasal olarak karar veremeyeceği gerekçesiyle, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca, bu ihlalden Rusya'nın sorumlu olduğuna ve Moldova'nın, başvuranların haklarını korumaya yönelik uygun ve yeterli tedbirleri alma yönündeki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğine karar vermiştir (*Dobrovitskaya ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2019, §§ 94-99; *Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021, §§ 65-70; bk. ayrıca 1. Maddeye İlişkin İçtihat Rehberi).

49. *Gürcistan/Rusya (II)* [BD], 2021 kararında, Mahkeme silahlı çatışmadan kaçan ve Güney Osetya veya Abhazya'daki evlerine dönmeleri bu bölgelerdeki gerçekte *de facto* yetkililer tarafından engellenen etnik Gürcüler anlamına gelen ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin hakları konusunu incelemiştir. Mahkeme, bu durumun Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı bir idari uygulama teşkil ettiği ve tespit edilen ihlalden bu alanlar üzerinde "etkin denetim" uygulayan Rusya Federasyonu'nun sorumlu olduğu sonucuna varmıştır (§§ 292-301). *Gürcistan/Rusya (IV)* (k.k.), 2023 kararında, Mahkeme başvuran Hükümetin, Rusya'nın, yukarıda anılan ayrılıkçı oluşumlar ile Gürcistan Hükümeti tarafından denetlenen bölge arasındaki "sınırlaştırma" sürecinden kaynaklanan, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı olan idari uygulamasına ilişkin şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

3. "Bir Akit Devletin topraklarının diğerine eklenmesi

50. Bir Devletin topraklarının bir başka Devletin topraklarına "ilhak edildiği" iddiası durumunda, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanabilirliği uyarınca, söz konusu bölgede iki Devletten hangisinin bölgesel yargı yetkisini kullandığı belirlenmelidir.

51. *Ukrayna/Rusya (Kırım)* (k.k.) [BD], Mahkeme Kırım bölgesinin (Sivastopol şehri dahil) Rusya Federasyonu'na entegre edildiği iddiasıyla sonuçlanan olaylarla ilgili olarak Ukrayna Hükümeti

tarafından ileri sürülen bir dizi şikâyeti incelemiştir. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesine dayanan şikâyet, idari sınır çizgisinin (davalı Devlet tarafından) gerçekte *de facto* Rusya Federasyonu ile Ukrayna'yı ayıran Devlet sınırına dönüştürülmesinden kaynaklandığı iddia edilen Kırım ve anakara Ukrayna arasında dolaşım özgürlüğünü kısıtlayan idari uygulamanın varlığını ileri sürmektedir. Şayet Mahkeme, Kırım'ın iddia edilen "ilhakının" uluslararası hukuka uygunluğu veya bu bölgenin bundan doğabilecek hukuki durumu hakkında özet olarak karar vermeye çağrılmamış olsaydı, bu konuyu tamamen bertaraf edemezdi. Özellikle ve Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. fıkrasının "bir Devletin topraklarında" dolaşım özgürlüğünü güvence altına aldığı ölçüde, Kırım hakkında davalı Devlet'in yargı yetkisinin niteliğine veya yasal dayanağına yönelmek gerekmektedir. Özellikle, olay tarihinde kullanılan bu yargı yetkisi, "bir bölge üzerinde etkin denetim" değil, bölgesel yargı yetkisi şeklini almış olsaydı, bu hüküm uygulanabilir olmayacaktı. Bu amaçla Mahkeme, iki dönemi sırasıyla Rusya Federasyonu'nun, "Kırım Cumhuriyeti'nin" ve Sivastopol şehrinin Rusya kanunlarına göre, Kırım ve Sivastopol şehrinin Rusya Federasyonu'nun tebaası olarak kabul edilmesini sağlayan bir anlaşma imzaladığı bir tarih olan 18 Mart 2024 tarihinden öncesi ve sonrasını ayrı olarak incelemiştir. İlk dönem ile ilgili olarak, Kırım'daki Rus askeri kuvvetlerinin gücü, ihtilaf konusu olaylara aktif katılımlarının boyutu ve birçok üst düzey Rus yetkilinin kamuoyuna yaptığı açıklamalar dikkate alınarak, Rusya'nın Kırım üzerinde etkin bir denetime sahip olduğuna dair yeterince delil bulunmuştur. İkinci dönem ile ilgili olarak, Mahkeme her iki Sözleşmeci Devletin de, söz konusu dönemde uluslararası olarak tanınan sınırlar dâhilindeki kendi topraklarında Sözleşmeyi onaylamış oldukları gerçeğine dayanmıştır; Ardından iki ülkenin egemen topraklarında hiçbir değişiklik her iki Devlet tarafından da kabul edilmemiş veya bildirilmemiştir ve son olarak bazı devletler ve uluslararası örgütler, Kırım ile ilgili olarak, uluslararası hukuk anlamında Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü etkileyeceği iddia edilen herhangi bir değişikliği tanımayı reddetmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, kabul edilebilirlik hakkında kararı uyarınca, Ukrayna'nın bölgesel yargı yetkisinin Kırım da dâhil olmak, üzere tüm topraklara uygulanmaya devam ettiğini belirtmekte hâlbuki Rusya'nın bu bölge üzerindeki yargı yetkisinin bölgesel yargı yetkisinin şekli veya niteliğini değil, "bir bölge üzerinde etkin denetim" şeklini ya da niteliğini aldığı ilkesinden hareket etmektedir 1. Maddeye İlişkin İçtihat Rehberi). Dolayısıyla Mahkeme, başvuran Hükümeti'nin Kırım ile Ukrayna ana karası arasında dolaşım özgürlüğünün kısıtlanmasına yönelik idari uygulamaya ilişkin şikâyetinin kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

4. BM tampon bölge

52. *Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler Kuruluşları* (k.k.) (2008) davasında, başvuran Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ndeki - Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün (BMBG) denetimi altındaki ara bölgede bulunan konutuna erişiminin reddedilmesinden şikâyet etmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Türkiye hakkında ileri sürüldüğü ölçüde, şikâyet, bu Devletlerin tampon bölge üzerinde etkin bir denetime sahip olmamaları ve bu Devletlerin, başvuranın haklarını korumak için yetkileri dâhilinde olan tüm uygun tedbirleri alma görevlerini yerine getirmede bir ihmalin varlığını kanıtlamamaları sebebiyle, dayanaktan yoksun olması nedeniyle reddedilmiştir. Şikâyetin BM hakkında ileri sürülmesi nedeniyle, Mahkeme bu kuruluş tarafından gerçekleştirilen eylemlerin denetlenmesi için kişi bakımından *ratione personae* yetkili değildir (1. Maddeye İlişkin İçtihat Rehberi ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri Hakkında Uygulama).

5. Diplomatik bölgeler

53. Diplomatik binalar, Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanması uyarınca, doğrulanan Devlet topraklarının bir parçası değildir. *M./Danimarka,* davasında, Komisyon kararı, 1992, Eski Alman Demokratik Cumhuriyeti'ndeki (DDR) Danimarka Büyükelçiliğine sığınan başka birçok Alman vatandaşıyla birlikte başvuran, Federal Almanya Cumhuriyeti'ne yerleşme talebinde bulunmuştur. Başvuran, Danimarka Büyükelçisinin talebi üzerine, Doğu Alman polisi tarafından tüm grupla birlikte Büyükelçilik binasından çıkarılması nedeniyle, Danimarka topraklarında serbest dolaşım hakkından yoksun bırakılmasından şikâyet etmektedir. Komisyon, Büyükelçinin ihtilaf konusu eyleminin başvuranın Danimarka'nın yargı yetkisi altına getirdiğini değerlendirmişse, başvuranın Danimarka topraklarında olmadığı kanaatine varmış ve dolayısıyla somut olayda Sözleşme'ye ek 4

No.lu Protokol'ün 2. maddesi uygulanmamaktadır.

C. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin güvencelerinin diğer hükümlerle birleştirilmesi ve sonuçları

54. Doğası gereği, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin maddi içeriği, ara sıra Sözleşme'nin diğer hükümleriyle örtüşebilmektedir (*İletmiş/Türkiye*, 2005, § 50); Başka bir deyişle, Mahkeme önünde ileri sürülen aynı şikâyet bazen birden fazla madde alanında olabilmektedir. Bu tür bir durumda, Mahkeme genellikle şikâyeti, davanın özel koşulları ışığında ilgili olduğu kanaatine vardığı tek bir madde perspektifinden incelemeyi tercih etmektedir. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine paralel olarak şüphesiz söz konusu olacak maddeler, aşağıda belirtilen maddelerdir.

1. Sözleşme'nin 5. Maddesi

a. Uygulanabilirlik konusunda genel değerlendirmeler (Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası)

55. Dolaşıma getirilen bir kısıtlama, bazı özel koşullarda, özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelecek kadar ciddi olabilir ve bu durum, bir tutuklama veya mahkûmiyet sonrasındaki klasik tutukluluk durumu haricinde birçok başka şekillere de bürünebilmektedir (*Guzzardi/İtalya*, 1980, § 95; bk. ayrıca Sözleşme'nin 5. maddesine İlişkin İçtihat Rehberi).

56. Nitekim, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası anlamında, özgürlükten yoksun bırakma ile Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması arasında nitelik veya öz değil, yalnızca derece veya yoğunluk farkı bulunmaktadır (*De Tommaso/Birleşik Krallık* [BD], 2017, § 80; *Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012, § 57; *Guzzardi/İtalya*, 1980, § 93).

57. Bazı marjinal durumlarda, bu kategorilerden birinde veya diğerinde sınıflandırma ara sıra güç olabilmektedir (*Guzzardi/İtalya*, 1980, § 93). Bununla birlikte, Sözleşme'nin 5. maddesi,

ilke olarak Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin gerekliliklerini bütünleştirecek ve dolayısıyla bu Protokolü onaylamamış olan Devletlere uygulanabilir hale getirecek şekilde yorumlanamaz (*Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [GC], 2012, § 55).

58. Bu iki hüküm ileri sürüldüğünde ve ilgili olduğunda, Mahkemeden hangisinin uygulanabilir olduğunu belirtmesi istenmektedir. Mahkeme, ulusal makamların bu konuyla ilgili vardığı hukuki sonuçlarla kendisini bağlı görmemekte ve duruma ilişkin bağımsız bir analiz sunmaktadır (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 71; *H.L./Birleşik Krallık*, 2004, § 90; *H.M./İsviçre*, 2002, §§ 30 ve 48; *Creangă/Romanya* [BD], 2012, § 92).

59. Belirli bir kısıtlamaya ilişkin şikâyetin Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamına girdiğine hükmedilmesi durumunda Mahkeme, şikâyeti Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Ek Protokol'ün 2. maddesi alanında incelemeyecektir (*Assanidze/Gürcistan* [BD], 2004, § 194). Sözleşme'nin 5. maddesinin uygulanabilir olmadığına karar verildiğinde, söz konusu şikâyet Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesi açısından incelenecektir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 91 ; *M.S./Belçika*, 2012, § 195), başvuranın yalnızca bu tedbirin dolaşım özgürlüğü hakkına yönelik bir kısıtlama değil, özgürlükten yoksun bırakma anlamına geldiğini özellikle kanıtlamaya çalışması halinde (*Terheş/Romanya* (k.k.), 2021, § 38).

60. Mahkemenin analizi başvuranın somut durumundan başlamaktadır. Değerlendirilen tedbirin türü, süresi, etkileri ve uygulanma yöntemleri gibi bir dizi kriterin dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca, birçok tedbir söz konusu olduğunda, bu tedbirlerin "birikmiş ve birleşik" olarak incelenmesi gerekmektedir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 80; *Guzzardi/İtalya*, 1980, §§ 92 ve 95; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 153).

61. Ele alınması gereken objektif unsurlar arasında, ilgilinin hapsedildiği kısıtlı alanın büyüklüğü ve özellikleri, gözaltı bölgesini terk etme imkânı, ilgilinin hareketlerinin gözetlenme ve denetim derecesi ve izolasyon derecesi ile sosyal temaslara sahip olmaktır (*Guzzardi/İtalya*, 1980, § 95; *De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, §§ 83-88 ; *Nada/İsviçre* [BD], 2012, §§ 229-232).

62. Göçmenlerin tespiti ve kaydı için yabancıların havaalanı transit bölgelerinde ve kabul merkezlerinde tutulması söz konusu olduğunda, aşağıdakiler de dâhil olmak üzere ek faktörler devreye girmektedir: i) gelişlerinin ve kalışlarının gönüllü niteliği; ii) hayatlarına veya sağlıklarına yönelik doğrudan ve acil bir tehlikenin varlığı; iii) uygulanabilir yasal rejimin amacına (örneğin, sığınma taleplerinin işlenmesi) ilişkin olarak kalış koşullarının ve kalış sürelerinin uygun niteliği; iv) aşırı bekleme sürelerine karşı usuli güvencelerin ve yabancıların bu geçiş bölgelerinde azami kalış süresini belirleyen ulusal hükümlerin varlığı; ve (v) yetkililerin gecikmeleri ve eylemsizliği (*Z.A. ve diğerleri/Rusya* [BD], 2019, § 138 -156 ; *Ilias ve Ahmed c/Macaristan* [BD], 2019, § 217 -248 ; *R.R. ve diğerleri/Macaristan*, 2021,§§ 74-83).

63. İhtilaf konusu kısıtlamanın uygulandığı özel bağlam ve koşullar önemli bir unsurdur zira modern bir toplumda herkesin menfaatine olacak şekilde nüfusun dolaşım özgürlüğüne yönelik kısıtlamalara tabi tutulması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 81; *Nada/İsviçre* [BD], 2012, § 226; *Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012, §§ 58- 59; *Terheş/Romanya* (k.k.), 2021, § 36).

64. Halk genellikle, örneğin toplu taşıma, otoyolda seyahat etme veya futbol maçı vesilesiyle belirli bağlamlarda dolaşım özgürlüğüne getirilen geçici kısıtlamaları kabul etmeye hazırdır. Kısıtlamaların, yetkililerin denetimi dışındaki koşulların kaçınılmaz sonucu olması, kişilere veya mülklere ciddi zarar verilmesine ilişkin gerçek bir riski önlemek için gerekli olması ve bu amaç için gereken minimum düzeyde sınırlı olması koşuluyla, bu tür yaygın kısıtlamalar, haklı olarak Sözleşme'nin 5. maddesinin 1.fıkrası anlamında, "özgürlükten yoksun bırakma" olarak değerlendirilemez (*Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012, § 59).

65. Belirli koşullar altında, sınırlama ve kalabalık denetim tekniklerinin kullanımının, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasına aykırı olarak özgürlükten yoksun bırakılmaya yol açabileceği göz ardı edilemez. Her özel durumda, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası, söz konusu tekniklerin kullanıldığı özel bağlamı ve gerek ulusal hukuk ile gerekse Sözleşme hukukunun polise yüklediği kamu düzenini ve kamunun korunmasını sağlama yükümlülüğünü dikkate alacak şekilde yorumlanmalıdır (*Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012, § 60).

B. Sınıflandırma örnekleri

66. Aşağıdaki örnekler, Mahkemenin, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası kapsamına giren özgürlükten yoksun bırakma ile Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulama alanına giren dolaşım özgürlüğü kısıtlaması arasında ne şekilde ayrım yapabileceğini göstermektedir (*Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], 2016, § 104; *De Tommaso /İtalya* [BD], 2017, § 87).

- Ev hapsinin özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelmesi durumunda (*Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], 2016, § 104; *De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 87), aynı tedbirin daha hafif bir şekli, dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelebilmektedir. *Trijonis/Litvanya* (k.k.) (2005) davasında, başvuranın başlangıçta maruz kaldığı ev hapsinin yerini, hafta içi iş yerine gitmesine imkân veren, hafta içi akşam saat 19.00'dan sabah 07.00'a kadar ve hafta sonları tüm gün evde kalmasını gerektiren daha az katı bir rejim alan bu durum söz konusudur ve *Dedu/Romanya* (k.k.), 2024, §§ 77-81 davasında, başvuran dokuz gün boyunca gününün bir kısmını iş yerinde, geri kalan gün ve geceyi ise evinde geçirmek zorunda kalmıştır.
- Başvuranların bulundukları yerlerde kalmalarını, akşam 20.00 ile sabah 06.00 arasında evden çıkmamalarını ve günde üç kez karakola gitmelerini gerektiren on altı günlük ev hapsi, özgürlükten yoksun bırakma olarak değil, hareket özgürlüğünün kısıtlanması olarak değerlendirilmiştir *(Domenjoud/Fransa,* 2024, § 72).
- Zorunlu haller dışında gece saatlerinde (22.00-06.00 arası) evden çıkma yasağı, ev hapsiyle karşılaştırılamaz ve dolaşım özgürlüğüne müdahale anlamına gelmektedir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 86-88; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 125).
- *J.R. ve diğerleri/Yunanistan*, 2018 kararında, Mahkeme sığınma talebinde bulunan başvuranların bir "sıcak nokta" tesisinde kaldıkları ilk ay boyunca özgürlüklerinden yoksun

bırakıldıklarına ancak kurumun yarı açık hale gelmesinden sonra dolaşım özgürlüklerinin kısıtlanmadığını ve gün boyunca dışarı çıkmalarına izin verildiğine karar vermiştir (§ 86).

- Ev hapsi ve bu duruma bağlı diğer kısıtlamaların eşlik ettiği özel polis gözetimi, özellikle başvuranın gün içinde evinden çıkabileceği ve vakit geçirebileceği kısıtlı bir bölgede yaşamaya zorlanmadığı, gün boyunca yaşadığı bölgeden ayrılabileceği, sosyal hayatı olabileceği ve ikamet yerinden uzaklaşmak için hiçbir şekilde izin istemediği durumlarda, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi alanında incelenmektedir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, §§ 84-89 ; *Pagerie/Fransa*, 2023, §§ 154-158 ; *Raimondo/İtalya*, 1994, § 39 ; *Labita/İtalya* [BD], 2000, § 193). Bir istisna olarak, *Guzzardi/İtalya* (1980) kararında, Mahkeme bu nitelikteki tedbirlerin özgürlükten yoksun bırakma anlamına geldiğine karar vermiştir. Mahkeme, bir bütün olarak değerlendirilen aşağıdaki özel unsurlara önem vermiştir: özel gözetimin süresi (on altı ay), hapsedildiği alanın küçüklüğü (yüzey alanının 9/10'u ceza infaz kurumu tarafından işgal edilen bir adada 2,5 km² çitlerle çevrili olmayan bir alan), maruz kaldığı neredeyse sürekli gözetim ve (yakın ailesi, aynı rejime tabi olan "birlikte ikamet ettiği kişiler" haricinde) sosyal iletişim kurmasının neredeyse imkânsız olması (§ 95).
- *Nada/İsviçre* [BD], 2012 tarihli kararında, Mahkeme ülkedeki İtalyan yerleşim bölgesinde ikamet eden başvurana İsviçre topraklarına uygulanan seyahat yasağını, BM Güvenlik Konseyi kararlarını uygulayan mevzuata dayanarak incelemiştir. Sonuç olarak, başvuran bu bölgeyi terk edememekte veya vatandaşı olduğu İtalya'nın başka bir bölgesine gidememektedir. Mahkeme için, başvuranın dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması, uzun bir süre devam etmiş olmasına ve alanın küçük olmasına (yaklaşık 1,6 km2) rağmen,

  "özgürlüğünden yoksun bırakma" anlamına gelmemiştir. *Guzzardi/İtalya* davasının aksine, 1980, başvuran bu yerleşim bölgesinde özgürce yaşaması, seyahat etmesi ve ziyaretçi kabul etmesi engellenmemiştir. Başvuran ayrıca, herhangi bir gözetime tabi tutulmamış ya da düzenli olarak polise rapor vermesi gerekmemiştir. Başvurana ayrıca, giriş veya transit yasağından muafiyet talep etme yetkisi verilmiş olup, her halükarda İsviçre, uluslararası hukuk gereğince bir yabancının girişini engelleyebilmektedir (§§ 228-233). Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası, uygulanamaz olarak karar verilmiştir hâlbuki başvuranın dolaşım özgürlüğünün kısıtlanmasına Sözleşme'nin 8. maddesine aykırı olarak karar verilmiştir. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün (İsviçre tarafından onaylanmayan protokol) 2. maddesi alanında herhangi bir şikâyette bulunulmamıştır.
- Yetkililer tarafından özellikle para cezası karşılığında evden çıkma yasağını da öngören, COVID-19 salgınıyla mücadele için ülke çapında uygulanan genel tecrit, başvuranın dolaşım özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların ciddiyeti dikkate alındığında "özgürlükten yoksun bırakma" olarak değerlendirilmemiştir (*Terheş/Romanya* (k.k.), 2021, §§ 41-45). Başvuran özellikle, mevzuatta kısıtlayıcı olarak belirtilen çeşitli nedenlerle evinden çıkmakta özgürdür ve durumun gereklerine göre günün herhangi bir saatinde farklı yerlere gidebilmektedir. Başvuran, kişisel durumunun bu vakaların hiçbirinin kapsamına girmediğini ve dolayısıyla bütün bu tedbir süresi boyunca duvarların içinde kapalı kaldığını ileri sürmemiştir (52 gün). Ayrıca, *Guzzardi/İtalya*, 1980, davasının aksine, başvuran bireysel gözetime tabi tutulmamış ve dar bir alanda yaşamaya zorlandığını veya herhangi bir sosyal temastan yoksun bırakıldığını iddia etmemiştir. Dolayısıyla, hapsedilme koşulları ev hapsiyle kıyaslanamaz. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası uygulanamaz durumdadır. Başvuranın özellikle Sözleşme'nin 5. maddesine odaklanması ve Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamındaki haklarını ileri sürmemesi nedeniyle, Mahkeme davayı bu son hüküm kapsamında incelememiştir.
- *Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012 tarihli davasında, Mahkeme polis memurunun kamu düzeni nedeniyle bir kalabalığı engellemesinden oluşan "çember" uygulamasını incelemiştir. Bu kapatma tedbirinin zorlayıcı niteliği, süresi (yedi saat) ve başvuranlar üzerindeki etkisi, özellikle de başvuranlarda yarattığı fiziksel rahatsızlık ve binayı terk etmenin imkânsızlığı, özgürlükten yoksun bırakılma tespitinin lehinde tartışılmıştır (barınak, yiyecek, su veya tuvalet yok). Bununla birlikte kordon/şerit, şiddetli göstericilerin tehlikeli ve patlayıcı koşullarda insanlara ve mallara zarar vermesini önlemenin en az müdahaleci ve en etkin

yoludur ve aynı zamanda bu süre boyunca devam etmiştir. Polis durumu sürekli olarak yakından izlemiş ve sıklıkla kontrollü dağıtma operasyonlarına girişmiştir. Dolayısıyla, davanın spesifik ve istisnai olaylarını dikkate alarak, Mahkeme, tedbirin en fazla dolaşım özgürlüğüne yönelik bir kısıtlamadan özgürlükten yoksun bırakmaya dönüşeceği kesin bir anı belirleyememiştir. Ciddi yaralanma veya zararı önlemek için şeridin muhafaza edilmesi gerekli olmasaydı, bu tedbirin "türü" farklı olacaktı ve aynı zamanda zorlayıcı ve kısıtlayıcı niteliği, bu durum 5. madde kapsamına girmesi için yeterli olabilirdi. 5. maddenin 1. fıkrası uygulanamaz durumdadır ve Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi (Birleşik Krallık tarafından onaylanmayan protokol) açısından herhangi bir şikâyet ileri sürülmemiştir (§§ 64-68). Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanabilir olduğuna karar verdiği *Auray ve diğerleri/Fransa*, 2024, §§ 65-74 kararında 5. maddenin 1. fıkrası alalında benzer bir tespitte bulunmuştur.

- *Vadym Melnyk/Ukrayna*, 2022 tarihli davada, Mahkeme tahliyesine hükmeden mahkeme kararından memnun olmayan, halkın saldırgan davranışları nedeniyle, yaklaşık iki saat boyunca mahkeme salonunda tutulan bir başvuranın durumunu incelemiştir. Mahkeme için, başvuranın tutukluluk süresinin nispeten kısa olması ve duruşma salonunda bulunan polis memurlarının ilgilinin hemen ayrılmasını engellediğini dikkate alarak, bu özel durumun, başvuranın özgürlükte yoksun bırakma yerine dolaşım özgürlüğüne yönelik bir kısıtlama olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. 5. madde uygulanmamıştır ve başvuran Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamında herhangi bir şikâyet ileri sürmemiştir (§§ 86-89).

c. Herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü ve usule uygun tutukluluk

67. Bir tutuklunun, ceza davası ışığında veya hapis cezasının infazı bağlamında ve Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının a), c) veya f) bentleri gereklerine uygun bir şekilde sınır dışı edilmek üzere, düzenli olarak tutuklu bulunduğu ülkeyi terk etmesinin imkânsızlığı, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası bakımından, haklı gösterilen bir kısıtlama anlamına gelmektedir (*C./Almanya*, Komisyon kararı, 1985; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1977; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1970; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1970).

68. Aynı şekilde, hapis cezasının infazının sağlık gerekçesiyle ertelenmesi halinde, hükümlünün ülkeyi terk etmesini engellemeye yönelik tedbirler (örneğin pasaportuna el konulması) Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Ek Protokol'ün 2. maddesine aykırı değildir. Bu tür kısıtlamalar, hükümlünün hayatı için yakın bir tehlike kalmadığında, cezasını çekmesini güvence altına almak amacıyla benimsendiği ölçüde, bu kısıtlamaları demokratik bir toplumda suçların önlenmesi için gerekli olduğu değerlendirilmelidir (*M./Almanya*, Komisyon kararı, 1984).

69. Benzer değerlendirmeler, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının e) bendinin gereklilikleri uyarınca, yasal olarak tutuklu bulunan bir akıl hastası için de geçerlidir. *Nordblad/İsveç*, davasında, Komisyon kararı, 1993, başvuranın psikiyatri hastanesinden geçici olarak çıkarılması, belirsiz bir süre için yurt dışına seyahat etmeyi öngörmüş olması ve varış ülkesinde uygun tedavi veya takip için herhangi bir düzenleme yapılmamış olması nedeniyle iptal edilmiştir. Komisyon, ilgilinin demokratik bir toplumda sağlığının korunması açısından yeniden gerekli olduğuna ve dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası bakımından haklı gösterildiğine karar vermiştir.

d. Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasıyla birleştirme

70. Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası, "serbest bırakılmanın "ilgilinin bir duruşmaya çıkarılmasını sağlayan bir güvenceye bağlı olmasını öngören Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesiyle birlikte okunmalıdır. Bir başvuranın yargılama süresince serbest bırakıldığı ve tahliye koşulları çerçevesinde, dolaşım özgürlüğüne kısıtlamalar getirildiği durumlarda, bu kısıtlamalar "mahkemeye çıkarılmayı sağlayan güvenceler" olarak değerlendirilebilmekte ve dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası kapsamına girmektedir.

2. Sözleşme'nin 8. maddesi

71. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi ve 8. madde arasında yakından bir bağlantı bulunmaktadır (*İletmiş /Türkiye,* 2005, § 50; *Paşaoğlu/Türkiye,* 2008, § 42; *Sissanis/Romanya*, 2007, § 70; bk. ayrıca 8. Maddeye İlişkin İçtihat Rehberi). Bu bağlantı aşağıda belirtilen alanlarda yansıtılmaktadır.

a. Dolaşım özgürlüğü ve konut, özel hayata ve aile hayatına saygı

72. Şayet dolaşım özgürlüğü, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi tarafından güvence altına alınıyorsa, Mahkeme bunu aynı zamanda başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesiyle güvence altına alınan özel hayatına saygı hakkının bir yönü olarak görmektedir (*İletmiş/Türkiye*, 2005, § 47). Bu bağlamda, davalı Devletin Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokolü onaylamamasının önemsiz olduğuna karar verilmiştir.

(*İletmiş/Türkiye*, 2005, § 50; *Parmak ve Bakır/Türkiye,* 2019, § 84; bk. ayrıca *Nada/İsviçre* [BD], 2012).

73. Özellikle sınır ötesi dolaşım özgürlüğü, özellikle ilgilinin birden fazla ülkede ailevi, mesleki ve ekonomik bağları bulunuyorsa, Sözleşme'nin 8. maddesinin 1. fıkrası anlamında, her kişinin özel hayatının tam olarak gelişmesi açısından temel kabul edilmektedir (*İletmiş/Türkiye,* 2005, § 50 ; *Paşaoğlu/Türkiye,* 2008, § 47 ; *Parmak ve Bakır/Türkiye,* 2019, § 84).

74. Böylelikle, bir kişinin yeterli gerekçe olmaksızın uzun süre ikamet ettiği ülkeye dönmesini engelleyen seyahat yasağı, Sözleşme'nin 8. maddesini ihlal edecek şekilde, bu kişinin özel ve/veya aile hayatına saygı hakkına orantısız bir müdahale olarak nitelendirilmiştir (*İletmiş/Türkiye,* 2005, § 50; *Paşaoğlu/Türkiye,* 2008, § 43; *Parmak ve Bakır/Türkiye,* 2019, §§ 93-94; *Kotiy/Ukrayna*, 2015, § 75). Benzer şekilde, İsviçre topraklarındaki bir İtalyan yerleşim bölgesinde ikamet eden bir İtalyan vatandaşına uygulanan uzun vadeli transit yasağının, ilgilinin Sözleşme'nin 8. maddesiyle güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına aykırı olduğuna karar verilmiştir. Bölgeyi terk edemeyen, dahası İtalya topraklarının herhangi bir yerine dönemeyen başvuran, arkadaşları ve ailesiyle iletişimini sürdürmede ve uygun tıbbi tedavi almada zorluklarla karşılaşmıştır (*Nada/İsviçre* [BD], 2012, § 198).

75. Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir bölgesel varlık ile Devlet tarafından denetlenen bir bölge arasındaki seyahat kısıtlamaları ve bu kısıtlamaların polis tarafından kapsamlı bir şekilde denetlenmesi, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı ise (*Denizci ve diğerleri/ Kıbrıs*, 2001, §§ 403- 406), bu tür tedbirler aynı zamanda Sözleşme'nin 8. maddesi alanında başvuranın konut, özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını ihlal edebilmektedir (*Kıbrıs /Türkiye* [BD], 2001, §§ 294-296).

76. Aynı şekilde, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin evlerine dönememeleri, Sözleşme'nin 8. maddesine (*Kıbrıs/Türkiye* [BD], 2001, § 175; *Doğan ve diğerleri/Türkiye* 2004, § 160; *Chiragov ve diğerleri/Ermenistan* [GBD, §§ 206-208) ve Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı bulunmuştur (*Gürcistan/Rusya (II)* [BD], 2021, § 299).

77. Ayrıca, küçüklerin yurt dışına seyahate ilişkin kısıtlamalar, Sözleşme'nin 8. maddesi gerekse Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesi alanında da sorun yaratabilmektedir (*Penchevi/Bulgaristan*, 2015; *Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011).

78. Bazı durumlarda, dolaşım özgürlüğü çerçevesinde ihmallere ilişkin şikâyetler, gerek Sözleşme'nin 8. maddesi gerekse Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi açısından ileri sürülmüştür. Mahkeme, davayı Sözleşme'nin 8. maddesi alanında incelediğinde, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi bakamından incelenmesinin de gereksiz olduğuna karar verebilmektedir (*Kotiy/Ukrayna*, 2015, § 79; *Penchevi/Bulgaristan*, 2015, § 77). Aynı şekilde, Mahkeme davayı Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi açısından incelenmesine karar verdiğinde, aynı olayları Sözleşme'nin 8. Maddesi alanında ayrı olarak değerlendirilmesine gerek olmadığına karar verebilmektedir (*Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 62; *Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 56; *A.E/Polonya*, 2009, § 54; *Olivieira/Hollanda*, 2002, § 69; *Landvreugd/Hollanda*, 2002, § 78; *Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 43).

79. *Riener/Bulgaristan* (2006) davasında, söz konusu şikâyet, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün

Bulgaristan açısından yürürlüğe girdiği tarihten önceki dönem ile ilgili olması nedeniyle, Komisyon tarafından Sözleşme'nin 8. maddesi alanında incelenmiştir; Daha sonraki dönem ile ilgili olarak Mahkeme, bu şikâyeti Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi açısından incelemiş ve Sözleşme'nin 8. maddesi bakımından ayrı bir incelemenin gerekli olmadığına karar vermiştir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 25 ve 134).

80. Seyahat yasaklarının ve diğer benzer tedbirlerin Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine uygunluğuna karar verirken, bu unsurların başvuranın özel ve/veya aile hayatı üzerindeki sonuçlarını dikkate alabilmektedir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 126; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 50; *Miażdżyk/Polonya*, 2012, § 39; *Landvreugd/Hollanda*, 2002, §72).

b. Dolaşım özgürlüğü ve veri koruması

81. Mahkeme, başvuranların Sözleşme'nin 8. maddesi bakımından, seyahate ilişkin veya bu seyahatin üzerinde sonuçları olan, verilerin toplanması ve korunmasından kaynaklanan şikâyetleri özellikle aşağıdaki alanlarda incelemiştir:

- Ceza soruşturması amacıyla GPS gözetimini kullanarak hareketleri izleme (*Uzun/Almanya,* 2010; *Ben Faiza/Fransa*, 2018);
- Schengen Anlaşmasını uygulayan tüm ülkelerde giriş reddinin esas alındığı Schengen veri tabanındaki kişisel nitelikteki verilere erişilme veya bu verilen düzeltilmesinin sağlanması imkânsızlığı (*Dalea/Fransa* (k.k.), 2010);
- Pasaport başvurusunda bulunurken parmak izi verme zorunluluğu ve ardından parmak izlerinin pasaportun içindeki bir mikroişlemcide korunması (*Willems/Hollanda* (k.k.), 2021, §§ 23 ve 38);
- Başvuranın, muhalefetin miting yaptığı bir şehre varır varmaz derhal tutuklanmasına neden olan insan haklarına bağlı faaliyetleri nedeniyle, demir yolu veya hava yoluyla yaptığı seyahatlere ilişkin bilgilerin "izleme veri tabanında" toplanması ve korunması (*Shimovolos/Rusya,* 2011) (bk. Verilen Korunmasına İlişkin İçtihat Rehberi).

c. Kişinin ikametgahını serbestçe seçebilme ve "konutuna" saygı gösterilmesi hakkı

82. Herkesin ikametgâhını serbestçe seçebilme hakkı ile Sözleşme'nin 8. maddesinde güvence altına alınan "konut" ve "özel hayata" saygı hakkı arasında açık bir etkileşim bulunmaktadır.

83. Bununla birlikte, Sözleşme'nin 8. maddesi belirli bir bölgede yaşama hakkını veriyor şeklinde yorumlanamaz (*Ward /Birleşik Krallık* (k.k.), 2004 ve *Codona/Birleşik Krallık* (k.k.), 2006). Buna karşın, kişinin ikametgâhını serbestçe seçebilme hakkı, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. fıkrasının merkezinde yer almakta ve bu hüküm, ilke olarak Sözleşmeci Devletlerin bu konudaki bireysel tercihleri dikkate almaması durumunda anlamsız hale gelecektir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 140-141).

84. Bu nedenle, bu iki hüküm arasındaki mevcut etkileşime rağmen, Sözleşme'nin 8. maddesinin 2. fıkrası alanında, belirlenen kriterin aynısının Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi açısından uygulanması mümkün değildir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 141).

85. Bununla birlikte, Mahkeme gerektiği takdirde, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin içtihadından doğan ilkelerden yararlanabilmektedir. Örneğin, *Garib/Hollanda* [BD], 2017, kararında, Mahkeme gerekli değişikliklerle birlikte, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 4. fıkrası amaçları doğrultusunda, Sözleşme'nin 8. maddesi açısından çevrenin korunması konusunda benimsediği benzer bir "kamu yararı" kavramı (bu davaya uygulanabildiği ölçüde) *mutatis mutandis* anlayışını benimsemiştir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 161).

d. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine ve Sözleşme'nin 8. maddesinin 2. fıkrasına saygının incelenmesi

86. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası, Sözleşme'nin 8. maddesinin 2.

fıkrasına çok benzemektedir (*A.-M.V. c. Finlandiye*, 2017, § 94).

87. Nitekim, bazı davalarda, Mahkeme Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyete, örneğin aşağıdaki konularla ilgili olarak Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin içtihadından doğan gerekçe veya ilkeleri uygulamıştır:

- Seyahat yasağı uygulama prosedürünü çevreleyen suiistimallere karşı güvencelerin uygunluğu ve niteliği (*Sissanis/Romanya*, 2007, § 70)
- Reşit olan bir delinin, eski koruyucu ailesiyle birlikte yaşamak üzere izole, uzak bir bölgeye gitmesine izin verilmemesinin ardındaki karar verme sürecinin adil niteliği (*A.-M.V./Finlandiya*, 2017, § 94);
- Kömür madeninin genişletilmesi nedeniyle etnik azınlığa mensup köylülerin başka bir belediye topraklarına nakledilmesinin ardındaki karar alma sürecinin niteliği ve bu duruma bağlı tedbirler (*Noack ve diğerleri/Almanya* (k.k.), 2000).

3. Sözleşme'nin 9, 10 ve 22. maddeleri

88. Bazı koşullarda, dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması, başvuranların sırasıyla Sözleşme'nin 9, 10 ve 11. maddelerinde güvence altına alınan din özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma özgürlüğü haklarına bir müdahale veya bu hakların ihlali anlamına gelebilmektedir (bk. Sözleşme'nin 9. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi; Sözleşme'nin 10. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi 10; Sözleşme'nin 11. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi).

89. Örneğin, uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir bölgesel varlık ile Hükümet tarafından denetim altında olan bölge arasındaki seyahat kısıtlamaları, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde" yaşayan Ortodoks Güney Kıbrıslı Rumları başka bölgelerdeki ibadethanelerdeki dini törenlere katılmak veya bir manastırı ziyaret etmek üzere köylerini terk etmeleri konusunda engellemiştir ve dolayısıyla bu durum Sözleşme'nin 9. maddesinden doğan haklarının ihlali olarak anlaşılmaktadır (*Kıbrıs/Türkiye* [BD], 2001, §§ 243-246).

90. *Piermont/Fransa*, 1995 davasında, bir Avrupa Parlamentosu milletvekilinin Fransız Polinezyası'ndaki kamuya açık konuşmasından kısa süre sonra ihraç edilmesi ve hemen ardından Yeni Kaledonya'da kendisine tebliğ edilen giriş yasağı kararı, Mahkemenin iki tedbir nedeniyle, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği tespit etmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, bu tedbirlerin bir sonucu olarak, başvuran bundan böyle ne Fransız Polinezyası'nın ne de Yeni Kaledonya'nın "topraklarında" bulunmaması nedeniyle, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi ihlal edilmemiştir.

91. *Women On Waves ve diğerleri/Portekiz*, 2009 davasında, Mahkeme yetkililerin, başvuran derneklerin kürtajın suç olmaktan çıkarılması kampanyaları çerçevesinde toplantılar, faaliyetler düzenlemek ve bilgi yayımlamak için kullanmayı amaçladıkları sivil bir geminin karasularına girişine izin vermemesi nedeniyle, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme, ilgililerin şikâyetlerinin, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi bağlamında, ayrı olarak incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

92. *Van den Dungen/Hollanda*, Komisyon kararı, 1995 davasında, kürtaj yapılan bir klinikte ziyaretçilere ve personele broşür dağıtan kürtaj karşıtı bir aktivistin, altı ay süreyle kliniğin 250 metre yakınına gelmesi yasaklanmıştır. Komisyon, tedbirin gerek Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrası gerekse de Sözleşme'ye Ek 4. No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrası bağlamında haklı gösterildiği gerekçesiyle, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

93. *Bigliazzi ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2008 davasında, başvuranlar 2001 G8 zirvesinin düzenlendiği Cenova şehir merkezindeki barikatlarla çevrili ve yabancılara yasak olduğuna karar verilen "kırmızı bölgeye" erişmelerinin ve gösteri düzenlemelerinin imkânsızlığından şikâyet etmektedirler. Başvuranlar ayrıca, kırmızı bölgenin etrafındaki sarı tampon bölgede de benzer ancak daha az katı kısıtlamalardan şikâyet etmektedirler. Mahkeme, yargı denetimine tabi tutulan ve yalnızca beş gün sürmüş olan ihtilaf konusu tedbirlerin, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 11. maddesi bağlamında

terör tehdidi ve şiddet riski karşısında haklı gösterildiği kanaatine varmıştır. Başvuru, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, reddedilmiştir.

94. *Djavit An/Türkiye*, 2003 davasında, Mahkeme "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" yetkililerin, bölgede yaşayan bir Güney Kıbrıslı Türk'ün Güney Kıbrıslı Rumlarla birlikte barışçıl bir toplantıya katılmak amacıyla, Güney Kıbrıs'a doğru "yeşil çizgiyi" geçmelerine izin vermeyi reddetmesinin yasal dayanağının bulunmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

95. Yukarıda belirtildiği gibi, dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar, Sözleşme'nin 11. maddesiyle güvence altına alınan barışçıl toplanma hakkını ihlal edebilirken, bu hakkın kullanılması, dolaşım özgürlüğünü de ihlal edebilmektedir. Mevcut durumda, bir toplantının önceden bildirilmesi iki hakkın uzlaştırılmasına hizmet etmektedir. Söz konusu olan farklı çatışan menfaatleri dengelemeyi amaçlayan ön idari prosedürlerin başlatılması, halka açık bir gösterinin düzenlenmesi amaçlandığında, Üye Devletlerde yaygın bir uygulama gibi görünmektedir (*Éva Molnár/Macaristan* 2008, § 37; *Berladir ve diğerleri/Rusya*, 2012, § 42).

4. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesi

96. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar, mülklere erişimin engellenmesine yol açabilmekte ve dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlaline neden olabilmektedir (*Loizidou/Türkiye* (esas), 1996, § 64; bk. ayrıca Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi).

97. Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir bölgesel varlığın veya Devletin güvenlik güçlerinin (*Doğan ve diğerleri/Türkiye*, 2004, §§ 153- 156) neden olabileceği bu durumdan, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler özellikle etkilenmektedir (*Kıbrıs/Türkiye* [BD], 2001, § 189 ; *Chiragov ve diğerleri/Ermenistan* [GC], § 201).

98. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle güvence altına alınan haklara, özellikle de kişinin ikametgâhını seçme özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar, Sözleşmeci Devletlerin ekonomik ve sosyal politikalarıyla yakından bağlantılı olabilmektedir. Gerekçelerini değerlendirirken Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi bağlamında içtihadından doğan ilkelerden ilham alabilmektedir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 139-147).

III. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2.maddesiyle güvence altına alınan haklara getirilen kısıtlama

99. Müdahalenin olup olmadığı veya Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. ve 4. fıkralarındaki ifadeleri kullanırsak, burada güvence altına alınan hakların kullanılmasına bir kısıtlama getirilip getirilmediği konusu, söz konusu hakkın uygulama alanı ve dolayısıyla bu hükmün uygulanabilirliğiyle yakından bağlantılıdır.

100. Mahkeme, taraflar bu konuyu ileri sürmemiş olsalar bile, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanabilirliği konusunu incelemektedir (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 151).

101. Bu konuyu incelerken Mahkeme, Sözleşme'nin teorik ve hayali hakları değil, somut ve etkin hakları güvence altına almayı amaçladığını akılda tutmaktadır (*L.B./Litvanya*, 2022, § 59).

102. Bir dizi tekrarlanan ve aynı tedbirle karşı karşıya kalınması halinde Mahkeme, bu tedbirlerin birleşik etkilerini dikkate alarak bu tedbirleri bir bütün olarak analiz edecektir (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 153).

103. Belirli bir yere veya ülkeye her ulaşmak istediğinde izin talebinde bulunma zorunluluğu, "dolaşım özgürlüğü" kavramının anlamı ile bağdaşmamaktadır (*Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 85; *Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 211).

104. Bu türden bir iznin verilmiş olması veya başvuranın izinsiz ayrılma nedeniyle yaptırım uygulanmamış olması, böyle bir yükümlülüğün başvuranın dolaşım özgürlüğüne bir müdahale anlamına gelip gelmediğinin bilinmesiyle hiçbir şekilde alakalı değildir (*Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 85).

A. Dolaşım Özgürlüğü

1. Müdahale şekilleri

105. Aşağıda belirtilen durumların dolaşım özgürlüğü hakkına bir tür müdahale teşkil ettiğine karar verilmiştir:

- Kişinin ikamet ettiği yeri veya başka bir bölgeyi/belediyeyi izinsiz terk etmeme yükümlülüğü. Bu gereklilik aşağıdaki gibi uygulanabilmektedir:
  - Erken tahliyenin bir koşulu olarak veya ceza yargılaması çerçevesinde ayrı bir tedbir olarak (*Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, § 35; *Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna*, 2005, § 52; *Nagy/Macaristan* (k.k.), 2004 ; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 85; *Komarova/Rusya*, 2006, § 55; *Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, § 58; *Rosengren/Romanya*, 2008, § 32; *Nikiforenko/Ukrayna*, 2010, § 55; *Pokhalchuk/Ukrayna*, 2010, § 94; *Doroshenko/Ukrayna*, 2011, § 52; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 60);
  - İflas işlemleri sırasında (*Luordo/İtalya*, 2003, § 92; *Goffi/İtalya*, 2005, § 20; *Bassani/İtalya*, 2003, § 24; *Gasser/İtalya*, 2006, §§ 30-31; *Di Carlo ve Bonaffini/İtalya* (k.k.), 2006; *Bova/İtalya* (k.k.), 2004; *Shaw/İtalya*, 2009, § 16; *Bottaro/İtalya*, 2003, § 54; *Campagnano/İtalya,* 2006, § 38);
  - Zorunlu bir askerlik hizmeti çerçevesinde (*Golub c./Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021, §§ 54 ve 58);
  - Aşağıdaki bağlamlarda ev hapsi çerçevesinde:
    - Cezai suçların önlenmesine ilişkin tedbirler (*De Tommaso/italya* [BD], 2017, §§ 84-89; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 154; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 54; *Raimondo/İtalya*, 1994, § 39; *Labita/İtalya* [BD], 2000, §§ 63 ve 193; *Vito Sante Santoro/İtalya,* 2004, § 37; *Marturana/İtalya*, 2008, § 190; *Villa/İtalya*, 2010, §§ 43-44; *S.M./İtalya* (k.k.), 2013, §§ 22-23; *Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991; *Guzzardi/İtalya*, Komisyon kararı, 1977);
    - Suçlu iadesi (*Cipriani/İtalya* (k.k.), 2010);
    - Sınır dışı (*M.S./Belçika*, 2012, §§ 49 ve 193; *M/Fransa*, Komisyon kararı, 1984; *Kenane-Fransa*, Komisyon kararı, 1992; *Kalibi/Fransa*, Komisyon kararı, 1984);
- Gereklilik durumu haricinde, gece evden çıkma yasağı (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, §§ 86-88; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 154; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 54; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 125 ; *Villa/İtalya*, 2010, §§ 43-44; *Vito Sante Santoro/İtalya,* 2004, § 37; *Labita/İtalya* [BD], 2000, §§ 63 ve 193; *Raimondo/İtalya*, 1994, §§ 13 ve 39; *S.M./İtalya* (k.k.), 2013, §§ 22-23; *Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991);
- Göçmenlerin geceleri "sıcak nokta" merkezini terk etmellerinin yasaklanması (*J.R. ve diğerleri/Yunanistan*, 2018, § 86);
- Bir mahkeme veya emniyet önünde düzenli olarak rapor verme yükümlülüğü (*Schmid/Avusturya,* Komisyon kararı, 1985) (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, §§ 17, 84 ve 89; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 154; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 125; *S.M./İtalya* (k.k.), 2013, §§ 22-23; *M.S./Belçika*, 2012, §§ 49 ve 193; *Villa/İtalya*, 2010, §§ 43-44; *Cipriani/İtalya* (k.k.), 2010; *Vito Sante Santoro/İtalya,* 2004, § 37; *Raimondo/İtalya*, 1994, §§ 13 ve 39; *Labita/İtalya* [BD], 2000, §§ 63 ve 193; *Poninski/Polonya* (k.k.), 2000; *Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991);
- Özellikle yukarıda belirtilen tedbirler ve diğer ilgili kısıtlamalar (geceleri dışarı çıkma yasağı, kafelere, kabarelere, oyun odalarına, fuhuş yerlerine gitmenin ve halka açık toplantılara katılmanın, mahkûm edilen ve önleyici tedbirlere tabi tutulan kişileri sıklıkla görüşmenin

yasaklanması) dahil olmak üzere özel polis gözetimi (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, §§ 84-89; *Raimondo/İtalya*, 1994, § 39; *Labita/İtalya* [BD], 2000, §§ 63 ve 193; *Vito Sante Santoro/İtalya,* 2004, § 37; *Villa/İtalya*, 2010, §§ 43-44; *S.M./İtalya* (k.k.), 2013, §§ 22-23; *Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991);

- Hafta içi iş yerine gitme izniyle birlikte, hafta içi akşam saat 19.00'dan sabah 7.00'a kadar hafta sonu ise tüm gün evden çıkma yasağı (*Trijonis/Litvanya* (k.k.), 2005); ayrıca bk. *Dedu/Romanya* (k.k.), 2024, §§ 77¬81);
- Başvuranların bulundukları yerde kalmalarını, akşam 20.00 ile sabah 06.00 arasında evden çıkmamalarını ve günde üç kez karakola gitmelerini gerektiren on altı günlük ev hapsi *(Domenjoud/Fransa,* 2024, § 72);
- COVİD-19 salgınına karşı genel izolasyon, sınırlı sayıda vaka ve geçerli nedenlerin varlığını haklı gösteren bir belgenin bulunması haricinde para cezası altında evden çıkmanın yasaklanması (*Terheş/Romanya* (k.k.), 2021, § 45);
- İkametgâh değişikliğini bildirme yükümlülüğü (*Schmid/Avusturya,* Komisyon kararı, 1985)veya bu değişikliğin para cezası altında belirli bir sürede polis tarafından kaydedilmesi (*Bolat/Rusya*, 2006, § 66; *Corley ve diğerleri/Rusya*, 2021, § 72; *Ananiyevy/Rusya* [komite], 2021 ; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 125);
- Geceyi kayıtlı ikametgâhının dışında geçiren bir yabancıya uygulanan para cezası (*Bolat/Rusya*, 2006, § 66);
- Belirli bir yere yaklaşma yasağı örneğin sığınmacı merkezi (*M.S./Belçika*, 2012, §§ 49 ve 193) bir şantiye (*Cokarić ve diğerleri/Hırvatistan* (k.k.), 2006); kürtaj yapılan bir klinik (*Van den Dungen/Hollanda*, Komisyon kararı, 1995);
- Aile içi şiddet nedeniyle, verilen uzaklaştırma ve koruma kararı, failin belirli bir süre için aile evine ve çevredeki bölgelere dönmesini yasaklamaktadır (*Kurt/Avusturya* [BD], 2021, §§ 14, 25 ve 183);
- Bir şehrin belirli bir bölgesine girmenin imkânsızlığı veya yasaklanması(*Bigliazzi ve ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2008; *Olivieira/Hollanda*, 2002, §§ 10 ve 39; *Landvreugd/Hollanda http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-60496* 2002, §§ 10 ve 46);
- "Çember" veya kamu düzeni gerekçesiyle, kalabalığın polis kordonu vasıtasıyla kontrol altına alınması (*Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012, § 67);
- "Çember" veya kamu düzeni gerekçesiyle, kalabalığın polis kordonu vasıtasıyla kontrol altına alınması (*Auray ve diğerleri/Fransa*, 2024, § 84.
- Başvuranın serbest bırakılmasının ardından halkın saldırgan davranışları nedeniyle, güvenlik gerekçelerinden mahkeme salonunda gözaltına alınması (*Vadym Melnyk/Ukrayna*, 2022, § 87);
- Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir bölgesel varlık ile Hükümet tarafından denetim altında olan bir alan arasındaki ve bölge içindeki seyahatler üzerinde kapsamlı polis gözetimi ve öngörülen her sınır geçişinden önce polise rapor verme yükümlülüğü (*Denizci ve diğerleri/ Kıbrıs*, 2001, §§ 403- 406);
- Kendi ülkeleri içinde yerlerinden edilen kişilerin, uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir varlığın topraklarında bulunan evlerine dönmelerinin imkânsızlığı (*Gürcistan/Rusya (II)* [BD], 2021, §§ 292-301);
- Bir Devletin topraklarının sözde diğerine "ilhak edilmesinden" ve davalı Devlet tarafından idari sınır çizgisinin fiilen *de facto* Devlet sınırına dönüştürülmesinden kaynaklanan dolaşım özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar (idari bir uygulamanın var olduğu iddiasına ilişkin şikâyetin kabul edilebilirliği: *Ukrayna/Rusya (Kırım)* (k.k.) [BD], 2020, §§ 500-503;
- Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir bölgesel varlık ile Hükümet tarafından denetim altında olan bir alan arasında "sınırlaştırma" sürecinden kaynaklanan dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar (idari bir uygulamanın varlığı iddiasına ilişkin bir şikâyetin kabul edilebilirliği tespiti: *Gürcistan/Rusya (IV)* (k.k.), 2023;

- Uluslararası toplum tarafından tanınmayan bir bölgesel varlığın topraklarından bu varlık üzerinde etkin bir denetim uygulayan Devletin topraklarına kaçırılma ve zorla nakledilme iddiası (idari bir uygulamanın varlığı iddiasına ilişkin kabul edilebilir olduğuna karar verilen şikâyet: *Ukrayna ve Hollanda/Rusya* (k.k.) [BD], 2022, §§ 895-898);
- Polisin, başvuranın iki bölge arasındaki idari sınır çizgisini geçmesine izin vermemesi (*Timishev/Rusya*, 2005, § 44; *Gartukayev/Rusya*, 2005, § 21);
- BM Güvenlik Konseyi kararlarını aktaran mevzuat uyarınca verilen, toprakları onu çevreleyen Devlet tarafından bir yerleşim bölgesinde ikamet eden kişiye, vatandaşı olduğu ülke içinde dolaşmaması için uygulanan transit yasağı (*Nada/İsviçre* [BD], 2012, §§ 198 ve 226-228);
- Pasaport başvurusunda bulunurken parmak izi verme zorunluluğu ve ardından parmak izlerinin pasaportun içindeki bir mikroişlemcide korunması (*Willems/Hollanda* (k.k.), 2021, §§ 23 ve 38).

2. Müdahale teşkil etmeyen tedbirler

106. Aşağıdaki tedbirlerin gerek dolaşım özgürlüğü kapsamı dışında kaldığına gerekse bu hakkın kullanılmasına müdahale teşkil etmediğine karar verilmiştir:

- Bir "hedef gruptan" üst düzey sporcuların, olası bir doping denetimi için kendi seçtikleri belirli bir bölgede hazır bulunacakları günlük altmış dakikalık bir süreyi yetkililere bildirme yükümlülüğü. Bu yükümlülük, sporcuların günde bir saat sabit bir yerde kalmaları gerektiği anlamına gelmekte ve gizlice gelip gitmelerini engellemektedir. Dolayısıyla, bir gözetim tedbirinden daha çok özel hayatın mahremiyetinin ihlali söz konusudur. Bu ihtilaf konusu tedbir özellikle, bir ceza düzeltme tedbiri olarak kullanılan veya tutukluluk haline alternatif olarak ev hapsi tedbiri çerçevesinde kararlaştırılan elektronik gözetim altına alınmaya benzetilemez. Dolayısıyla, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi uygulanabilir değildir (*Ulusal Spor Dernekleri ve Spor Sendikaları (FNASS) ve diğerleri/Fransa,* 2018, §§ 199-200);
- Motorlu araç kullanırken emniyet kemeri takma zorunluluğu (*Viel/Fransa* (k.k.), 1999);
- Ehliyetin iptali: Sözleşme'ye Ek 4 No.'lu Protokol'ün 2. maddesi, belirli bir ulaşım aracının kullanımına ilişkin kişisel tercihler için uygulanabilir değildir (*Maszni/Romanya* (k.k.), 2004);
- Para cezası veya bizzat kimlik kontrolü kapsamında kimlik belgesini taşıma ve istendiğinde polise gösterme yükümlülüğü (*Reyntjens/Belçika*, Komisyon kararı, 1992; *Basu/Almanya*, 2022, §§ 43-44);
- Serbest dolaşımı engellemeyen bir kimlik belgesine el konulması (*Beşleagă/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya*, 2019, § 64-65);
- Bir yabancıya, dolaşım özgürlüğünü somut bir şekilde etkilemeden, oturma izni verilmesinin ısrarla reddedilmesi (*Aristimuño Mendizabal/Fransa* (k.k.), 2005);
- Savcılık huzuruna çıkarılacak bir celp (*Kuzmin/Rusya* (k.k.), 2002, § 12);
- Şiddet içeren suçların ağır basması nedeniyle, güvenlik riski olarak sınıflandırılan şehir merkezindeki mahallelerde polis tarafından durdurulup önleyici arama yapılması imkânı: Bölge girişinde aramaya mecbur bırakılma korkusuyla engellenmişlik hissi, tedbirin dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması olarak nitelendirilmesi için yetersiz kalmaktadır (*Colon/Hollanda* (k.k.), 2012, §§ 97-100);
- Kamuya açık ve özel yerlerde pasif sigara içimine maruz kalma (*Botti/İtalya* (k.k.), 2004).
- Yolcuların kalkıştan önce hava limanlarında tabi tutuldukları güvenlik kontrolleri (*Phull/Fransa* (k.k.), 2005).

B. İkâmetgahını seçme özgürlüğü

1. Uygulama alanına ilişkin konular

107. Kişinin ikametgâhını seçme özgürlüğü, ilke olarak Sözleşmeci Devletlerin bu konudaki bireysel tercihleri dikkate almasını gerektirmektedir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 141).

108. Hâlbuki hiçbir gerekçenin ileri sürülmediği tanımlanmış kişisel bir tercih, kamu yetkilileri tarafından verilen bir karara üstün gelemez. Bu durum, ilgilileri, Devletin takdir yetkisini azaltma etkisine sahip olacak şekilde, bireysel menfaat ile kamu yararını dengeleme imkânından etkin bir şekilde yoksun bırakmaktadır (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 166).

109. Öte yandan, (Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, Devletin, bir kişiye kendi tercih ettiği konutu satın alması için mali yardım sağlama yükümlülüğü getirdiği *Kutsenko/Rusya*, 2006, § 62) veya eski komünist rejim tarafından başvuranın ailesinin ölen üyelerine el konulan mülkleri iade etmeye yükümlü kıldığı şeklinde yorumlanamaz (*Todirică ve diğerleri/Romanya* (k.k.), 2011, §§ 38-40).

110. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, söz konusu bölgede ikamet etmeye imkân veren bir oturma izni bulunmadığı takdirde, belirli bir ikamet yerinde herhangi bir hakkı güvence altına almaz (*Van de Vin ve diğerleri/Hollanda*, Komisyon kararı, 1992).

111. Bu hüküm ayrıca, bir yabancıya vatandaşı olmadığı bir ülkede ikamet etme veya ikamet etmeye devam etme hakkı verdiği şeklinde yorumlanamaz. Bu hükümde, bir ülkede bir kişinin oturma hakkı koşulları söz konusu değildir (*Ben Salah/İtalya*, 2009, § 53 ; *Makuc ve diğerleri/Slovenya* (k.k.), 2007, § 210 ; *Omwenyeke/Almanya* (k.k.), 2007 ; *Szyszkowski/San Marino* (k.k.), 2003 ; *Dremlyuga/Letonya* (k.k.), 2003).

112. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, bir Devletin topraklarında usulüne uygun olarak bulunan yabancılara, orada daimi olarak ikamet etme hakkı vermemektedir (Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'e İlişkin Açıklayıcı Rapor, § 8). Bu madde ayrıca, bir Devletin topraklarından sınır dışı edilmeme hakkını da güvence altına almaz (*Polley/Belçika*, Komisyon kararı, 1991).

113. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, bir doğal afetin ardından alınan geçici yeniden iskân tedbirlerine uygulanamaz ve Devletlerin doğal afetlere maruz kalan alanları sakinleri için daha güvenli hale getirmesini gerektirmez (*Zilli ve Bonardo/İtalya* (k.k.), 2004).

2. Müdahale şekilleri

114. Aşağıda belirtilen tedbirlerin kişinin ikametgâhını seçme özgürlüğünün kullanılmasına kısıtlama teşkil ettiğine veya varsayıldığına ya da bu alanda bir soru yöneltildiğine karar verilmiştir:

- İkametgâh değişikliğini bildirme yükümlülüğü (*Schmid/Avusturya*, Komisyon kararı, 1985)veya bu değişikliğin para cezası altında belirli bir sürede polis tarafından kaydedilmesi (*Bolat/Rusya,* 2006, § 66; *Corley ve diğerleri/Rusya*, 2021, § 72; *Ananiyevy§ 72;* Ananiyevy/Rusya [Komite], 2021 ; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 125 ;
- Belirli bir bölgede veya belediyede (özellikle ikamet yerinden farklı) ikamet etmeyi ve izinsiz ayrılmamayı gerektiren zorunlu ikamet kararı (ceza gerektiren suçları önlemek amacıyla tedbir olarak: *Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991 ; *Guzzardi/İtalya*, Komisyon kararı, 1977);
- Belirli bir bölgede ikamet etme yasağı (*Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991);
- İkamet süresi ve gelir türüne ilişkin yasal gerekliliklere riayet edilmemesi nedeniyle belirli (kentsel) bölgelere yerleşme izninin reddedilmesi (*Garib/Hollanda http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-177406* [BD], 2017, §§ 12 ve 105);
- Adres değişikliği yasağı (örneğin derdest olan bir ceza yargılaması çerçevesinde: *Nagy/Macaristan* (k.k.), 2004);
- Nükleer tesislerin bulunduğu kapalı bir şehirde daimi ikamet talebinin reddedilmesi (*Karpacheva ve Karpachev/Rusya*, 2011, § 25);

- Akil hastası bir yetişkinin eski koruyucu ailesiyle birlikte yaşayabilmesi için uzak ve izole bir yere gitmesine izin verilmemesi (*-M.V./Finlandiya*, 2017, § 94);
- Bir kömür madeninin genişletilmesi nedeniyle etnik azınlığa mensup köylülerin başka bir belediyenin topraklarına nakledilmesi (*Noack ve diğerleri/Almanya* (k.k.), 2000);
- Başvuranın seçilen adresteki ikamet yerinin belgelenmesinin reddedilmesi, bu durum başvuranı idari yaptırımlara ve para cezalarına maruz bırakmaktadır (*Tatishvili/Rusya*, 2007, § 46; *Sarmina ve Sarmin/Rusya* (k.k.), 2005);
- Başvuranın yabancı eşine oturma izni verilmesinin reddedilmesi (*Schober/Avusturya* (k.k.), 1999).
- Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine İlişkin Lahey Sözleşmesi uyarınca verilmiş, çocuğun geri gönderilmesine hükmeden, çocuğun ve kaçıran ebeveynin yurt dışına taşınmasını gerektiren bir mahkeme kararı (*Lipkowsky ve Mc Cormack/Almanya* (k.k.), 2011);
- Ceza mahkûmiyeti sonucunda verilen ticari faaliyet yasağı ve başvuranın eşine bu faaliyette yardım etmesinin ve dahası ilgilinin yanında ikamet etmesinin engellenmesi (*X./Belçika*, Komisyon, 1980);
- Bir devlet kilisesinin bir rahibinin evinden 100 km'den daha uzakta bulunan başka bir bölge çevresine atanması kararı (*Ahtinen/Finlandiya* (k.k.), 2005);
- Bir arazi sahibinin yalnızca tatil amaçlı olarak belirlenmiş bir bölgedeki evinde kalıcı olarak ikamet etmesinin yasaklanması (*Valkeajärvi/Finlandiya* (k.k.), 2015, § 34);
- Ev sahibinin göç etmesi nedeniyle, komünist rejim tarafından yaptırım olarak elinden alınan ve Devlet tarafından kiralanan ve ardından rejim değişikliği sonrasında bir mahkeme kararıyla iade edilen dairesinin mülkiyetini uzun süre geri alamaması (kabul edilebilir olarak karar verilen şikâyet: *Gafencu/Romanya*, Komisyon kararı, 1997);
- Karavanlarda yaşayan kişilerin resmi olarak bu amaçla sağlanan kabul merkezlerinin dışına yerleşmelerinin yasaklanması (*Van de Vin ve diğerleri/Hollanda*, Komisyon kararı, 1992).

3. Müdahale teşkil etmeyen tedbirler

115. Aşağıda belirtilen durumlarda, Sözleşme organları ikametgâhını seçme özgürlüğü kullanımına getirilen hiçbir kısıtlamanın tespit edilmediğine veya bu konuda bir sorunun yöneltilmediğine karar vermişlerdir:

- Uzak Kuzey'deki devlete ait altın madenciliğine sahip köy sakinlerinin, ekonomik güvensizlik nedeniyle bu köylerin kapatılması ve sakinlere alternatif konut ve sübvansiyonlar sağlanması kararının ardından yeni konutlara yerleştirilmesi (*Chernykh/Rusya* (k.k.), 2007);
- Sovyet döneminden kalma harap konutların şehir çapında yeniden inşa programı çerçevesinde başvuranın ikamet ettiği yerin yıkılması kararının ardından belediye yetkilileri tarafından başvuranın alternatif yeni bir daireye yerleştirilmesi: verilen daire aynı şehrin başka bir semtinde olmasına rağmen, başvuranın eski semtinde veya başka bir bölgede daire kiralaması veya satın alması engellenmemiştir *(Natalya Gerasimova/Rusya* (k.k), 2004);
- Rus Kanunu'na göre, bir Çernobil mağdurunun özellikle Moskova'da bu tür bir konuta sahip olmasına yönelik Devlet tarafından hibe yoluyla verilen bir konuta sahip olma hakkı olan ilgilinin talebinin reddedilmesi: itiraz edilen karar başvuranın Moskova'ya yerleşmesine ve orada bir daire kiralamasına veya satın almasına engel değildir (*Nagovitsyn/Rusya*, 2008, § 60);
- Özel bir şirket tarafından yapılan ve başvuranın başka bir konut satın almasını engelleyecek nitelikteki inşaat kusurları nedeniyle, yeterli bir tazminat tutarı verilmediğine ilişkin bir şikâyet (*Kutsenko/Rusya*, 2006, §§ 61-62);
- Başvuranların heyelandan etkilenen bölgenin yakınında bulunan evlerini geçici olarak terk etmelerini ve belediye yetkilileri tarafından tahsis edilen bir daireye taşınmalarını emreden tahliye kararı; ve yetkililerin heyelan riskine karşı gerekli tedbirleri almadığı ve alanın da

güvenliğini sağlamadığı iddiası (*Zilli ve Bonardo/İtalya* (k.k.), 2004);

- Karavanda yaşama izninin reddedilmesi ve daha sonra bu iznin alınmasına ilişkin yasal koşullara riayet edilmemesi nedeniyle karavanın tahliye edilmesi: itiraz edilen karar, başvuranın kendi seçtiği bir yerde ev satın alma veya kiralama özgürlüğünü kısıtlamamıştır (*Beckers/Hollanda*, Komisyon kararı, 1991);
- Bölgesel karavan kabul merkezinin kapatılmasının ardından karavanlarda yaşayan kişilere getirilen karavanlarını aynı belediye veya bu konuda tercihlerini belirtme imkânıyla birlikte komşu belediyede kendilerine tahsis edilen yeni yerlere taşıma zorunluluğu (*Van de Vin ve diğerleri/Hollanda*, Komisyon kararı, 1992);
- Vergi idaresinin, mesleki nedenlerle fiili ikametgâhını sık sık değiştiren başvuranın gayrimenkul sahibi olduğu belediyenin bir temsilcisi olarak değerlendirmeyi reddetmesi (*S./İsveç,* Komisyon kararı, 1988).

C. Herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü

1. Uygulama alanına ilişkin konular

116. Kendi ülkesi dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etme hakkını sağlayan Sözleşme'ye Ek 4 No.'lu Protokol'ün 2. maddesi ve özellikle 2. fıkrası, bu hakkın kullanılmasının, geçerli bir seyahat belgesi (pasaport) ve/veya vize alınması ya da reşit olmayan bir çocuğun seyahat etmesi için ebeveyn izni/hâkimin izni gibi (*Lolova ve Popova/Bulgaristan* (k.k.), 2015, § 47; *Şandru/Romanya* (k.k.), 2014, § 23) resmi koşullara uyma zorunluluğunu ortadan kaldırmaz (*S.E./Sırbistan*, 2023, § 47; *Ioviță/Romanya* (k.k.), 2017, § 74; *Mogoş ve diğerleri/Romanya* (k.k.), 2004).

117. Bu koşullara uyma imkânı uygulamada başvuranlara açık olmalıdır - (*L.B./Litvanya*, 2022, § 95-96) ve bu durum Devlet yetkililerine zımni olarak eş zamanlı yükümlülükler getirmektedir (*S.E./Sırbistan*, 2023, §§ 80 ve 84).

118. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, kişinin istediği herhangi bir ülkeye seyahat etme konusunda mutlak bir hak vermemektedir. Bu madde, yalnızca davacıya, giriş iznine sahip olacağı kendi seçtiği bir ülkeye gitme hakkını güvence altına almaktadır (*Shioshvili ve diğerleri/Rusya,* 2016, § 58; *Baumann/Fransa*, 2001, § 61; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 44).

119. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, başka Devletlerin topraklarının bazı kısımlarına erişimi doğrudan kısıtlamayı hedefliyor ise, Mahkeme bu tür kısıtlamaların bu hükmün uygulama alanına girdiği ilkesinden yola çıkmaktadır (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022, §§ 61-62).

120. Bu hüküm, bir Devletin topraklarına giriş ve ikamete izin veren bir vize alma hakkını vermez; dolayısıyla, vizenin ulusal makamlar tarafından reddedilmesine itiraz etmek için kullanılamaz (*Consorts Demir/Fransa*, 2006, § 23).

121. Daha genel olarak, gerek Sözleşme gerekse Protokolleri bir yabancıya belirli bir ülkeye girme, ikamet etme veya kalma hakkını tek başına güvence altına almaz (*Makuc ve diğerleri/Slovenya* (k.k.), 2007, § 210; *Yildirim/Romanya* (k.k.), 2007).

122. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin, Devletlere, kendi topraklarında ikamet eden yabancılara yurt dışına seyahat etmelerine imkân veren özel bir belge verme yönünde genel bir yükümlülük getirdiği değerlendirilemez. Bununla birlikte, Mahkeme bir yabancının özel kişisel durumunu dikkate alarak, karşılama ülkesinin kendisine seyahat belgesi vermeyi reddetmesi nedeniyle, herhangi bir ülkeyi terk etme hakkının somut ve etkin olmayacağı durumlarda, bu maddenin uygulanabilir olduğuna karar verebilmektedir (*S.E./Sırbistan*, 2023, §§ 47 ve 75; *L.B./Litvanya*, 2022, § 59).

123. Örneğin bir yabancının, sığınma talebinde bulunmak amacıyla kaçtığı ve yetkilileriyle iletişime geçmekten kaçındığı asıl ülkesinden bu türden bir hak elde edememesi halinde bu durum söz konusu olabilmektedir. Mahkeme bu bağlamda, karşılama ülkesinin iç hukukunun, yasal olarak ikamet eden yabancı uyruklu kişilerin yabancılar için pasaport almasına izin verip vermediği konusunu

araştırmaktadır (*L.B/Litvanya*, 2022, §§ 59-61, 90 ve 93-94). Dolayısıyla, bir mülteci, karşılama ülkesinin iç hukuku gereğince bir seyahat belgesi almayı ileri sürebileceğinden, bu ülkenin yetkililerinin ataletsizliği, ilgilinin herhangi bir ülkeden ayrılma hakkına bir müdahale olarak anlaşılacaktır. Nitekim davalı Devlet, mültecilerin zulüm endişesiyle kaçtıkları asıl ülkelerinden aynı belge için başvuruda bulunmalarını veya karşılama ülkesinin vatandaşlığı için başvuruda bulunmalarını talep ederek yükümlülüklerini ortadan kaldıramaz (*S.E./Sırbistan*, 2023, §§ 79-81).

124. Yasa dışı göçün önlenmesine yönelik tedbirler, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulama alanı dışındadır. *Xhavara ve diğerleri/İtalya ve Arnavutluk* davasında, (k.k.), 2001, Mahkeme İtalyan ve Arnavut yetkililer tarafından müştereken uygulanan ve İtalyan donanmasının Arnavut gemilerine çıkmasına ve arama yapmasına imkân veren bir deniz ablukası konusunu ele almıştır. İhtilaf konusu tedbirlerin, başvuranların Arnavutluk'tan ayrılmalarını değil, İtalya'ya yasa dışı yollardan girmelerini engellemeyi amaçlaması nedeniyle, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanamaz olduğuna karar verilmiştir.

125. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, vatandaşı olunan bir Devletin topraklarına girilmesinin imkânsızlığına karşı çıkamaz (*Victor-Emmanuel de Savoie/İtalya* (k.k.), 2001). Bu konular, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 3. maddesi kapsamında düzenlenmektedir (bk. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 3. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi).

126. Herhangi bir ülkeden ayrılma hakkı, kişinin mülklerine herhangi bir kısıtlama olmaksızın bu ülkeye devretme hakkını içermez (*S./İsveç,* Komisyon kararı, 1985).

2. Müdahale şekilleri

127. Bir kamu makamının kasıtlı olsun veya olmasın eylem veya ihmalleri, başvuranın herhangi bir ülkeyi terk etme hakkını kullanmaktan yoksun bırakma etkisine sahip olması halinde, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamına girebilmektedir (*S.E./Sırbistan*, 2023, §§ 48 ve 75).

128. Başvuranın, girmesine izin verilebileceği kendi seçtiği herhangi bir ülkeye gitmesinin engellenmesi, herhangi bir ülkeyi terk etme hakkına müdahale anlamına gelmektedir (*Baumann/Fransa*, 2001, § 61; *Khlyustov/Rusya,*2013, § 64; *De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 104; *Mursaliyev ve diğerleri/Azerbaycan*, 2018, § 29; *L.B./Litvanya*, 2022, § 79 ve *S.E./Sırbistan*, 2023, § 74)).

129. Dolayısıyla, başvuranın yalnızca komşu Devletlerle sınırı geçme veya yalnızca belirli bölgelerdeki ülkelere gitme imkânı varsa, bu durum ilgilinin kendi ülkesi dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etme hakkının kısıtlanması olarak görülmelidir (*Soltysyak/Rusya,* 2011, § 37; *L.B./Litvanya*, 2022, § 81; *Peltonen/Finlandiya,* Komisyon kararı, 1995; *K.S./Finlandiya*, Komisyon kararı, 1995).

130. En yaygın kısıtlama şekli, kişinin kendi ülkesini veya belirli bir ülkeyi terk etmesinin yasaklanmasıdır.

131. Seyahat yasakları aşağıdaki tedbirlerle birlikte uygulanmakta veya bu tedbirler eşlik etmektedir:

- Başvuranın belirli bir veri tabanına kaydedilmesi (*Khlyustov/Rusya,*2013);
- Bir kişiyi kimlik belgesinden (örneğin pasaport) yoksun bırakan veya bu kimlik belgesinin kullanımını yasaklayan tedbirler, özellikle:
  - Bir pasaportta özel bir ifadenin kaydedilmesi (*Sissanis/Romanya*, 2007);
  - Kimlik belgesi vermeyi veya yenilemeyi reddetmek (*Peltonen/Finlandiya,* Komisyon kararı, 1995; *K.S./Finlandiya*, Komisyon kararı, 1995; *Marangos/Kıbrıs* , no. 31106/96, Komisyon kararı, 20 Mayıs 1997; *Bartik/Rusya*, 2006; *Soltysyak/Rusya,* 2011; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016; *Ignatov/Bulgaristan*, 2009; *Kerimli/Azerbaycan* 2015; *Torresi/İtalya* (k.k.), 2019; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti* 2020;
  - Kimlik belgesinin geçersiz kılınması, iptal edilmesi veya el konulması (*Stamose/Bulgaristan,* 2012; *Bevc /Hırvatistan* (k.k.), 2020; *Folnegović/Hırvatistan* (k.k.), 2017 ; *Napijalo/Hırvatistan*, 2003; *Battista/İtalya*, 2014; *Diamante ve Pelliccioni/San*

Marino, 2011; *Nalbantski/Bulgaristan*, 2011; *Baumann/Fransa*, 2001, § 63; *Miażdżyk/Polonya,* 2012; *Pop Blaga/Romanya* (k.k.), 2012*; Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan,* 2006; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011; *Potapenko/Macaristan,* 2011; *A.E./Polonya*, 2009; *Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan,* 2009; Gochev/Bulgaristan, 2009 ; *Riener/Bulgaristan,* 2006; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Schmid/Avusturya,* Komisyon kararı, 1985; *M./Romanya*, Komisyon kararı, 1984).

132. Seyahat yasakları aşağıda belirtilen durumlarda veya bu durumlar nedeniyle, uygulanmaktadır:

- Askerlik hizmetinin yerine getirilmemesi (*Peltonen/Finlanndiya,* Komisyon kararı, 1995; *K.S./Finlandiya*, Komisyon kararı, 1995; *Marangos/ Kıbrıs* , Komisyon kararı, 1997);
- Önceki görev çerçevesinde "Devlet sırlarına" erişim (*Bartik/Rusya*, 2006; *Soltysyak/Rusya,* 2011; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018);
- Yabancıların asıl ülkelerine sınır dışı edilmelerinin ardından haklarının ihlali (*Stamose/Bulgeristan,* 2012);
- Gümrük cezalarını ödemeyi reddetmek (*Napijalo/Hırvatistan*, 2003);
- Devam eden suçlunun iadesi işlemi (*Dzhaksybergenov/Ukrayna,* 2011);
- Özellikle velayet veya ziyaret haklarına ilişkin davalar çerçevesinde, reşit olmayan çocukların yabancı bir ülkeye yolculuk etmesini önlemeye yönelik tedbirler (*Roldan Texeira ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2000; *Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011);
- Sabıkalı kişilerin yeniden topluma kazandırılması çerçevesinde alınan önlemler (*Nalbantski/Bulgaristan*, 2011; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013; *Sarkizov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2012; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016);
- Kararın icrasının ertelendiği hapis cezası çerçevesinde (*M./Romanya*, Komisyon kararı, 1984);
- Borçların ödenmemesi, örneğin:
  - Vergi borçları (*Riener/Bulgaristan* 2006; *Demokrasi ve İnsan Hakları Kaynak Merkezi ve Mustafayev/Azerbaycan*, 2021);
  - Nafaka (*Battista/İtalya*, 2014; *Torresi/İtalya* (k.k.), 2019);
  - Devlete veya bir kişiye tazminat ödenmesine ilişkin mahkeme kararı (*Komolov/Rusya*, 2020) (*Ignatov/Bulgaristan*, 2009; Gochev/Bulgaristan, 2009; *Khlyustov/Rusya,* 2013; *Cherepanov/Rusya*, 2016; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti* 2020; *Stetsov/Ukrayna,* 2021);
- Aşağıda belirtilenler hakkında ceza yargılamaları:
  - Üçüncü şahıslar (*Baumann/Fransa*, 2001; *Mursaliyev ve diğerleri/Azerbaycan*, 2018; *Demokrasi ve İnsan Hakları Kaynak Merkezi ve Mustafayev/Azerbaycan*, 2021);
  - Başvuranlar (*Sissanis/Romanya*, 2007; *Miażdżyk/Polonya,* 2012; *Bevc/Hırvatistan* (k.k.), 2020; *Folnegović/Hırvatistan* (k.k.), 2017; *Buea/Romanya*, 2013; *Kerimli/Azerbaycan*, 201; *Munteanu/Romanya* (k.k.), 201; *Popoviciu/Romanya*, 2016; *Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan,* 2006; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011; *Prescher/Bulgaristan*, 2011; *A.E./Polonya*, 2009; *Bessenyei/Macaristan,* 2008; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011*; Potapenko/Macaristan,* 2011; *Pop Blaga/Romanya* (k.k.), 2012*; Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan,* 2009; *Schmid/Avusturya,* Komisyon kararı, 1985).

133. Ayrıca, kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etme hakkının kullanılmasına ilişkin kısıtlamalar aşağıdaki şekillerde olmuştur:

- Terör örgütünün devam eden silahlı çatışmaya taraf olduğu bölgelere cezai sorumluluk cezası altında izinsiz girme ve kalma yasağı (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022);
- Başvuranların demir yolu yolculuğunun, ilgilileri transit vize almak için on iki gün beklemeye zorlayan yetkililer tarafından kesintiye uğratılması (*Shioshvili ve diğerleri/Rusya,* 2016);
- Roman asıllı başvuranların sınırda tutuklanması ve giderek daha fazla davalı Devletin vatandaşı oldukları değerlendirilen bir bağlamda Devletin AB ile ilişkilerinin sürdürülmesine

aykırı olarak ülkeyi terk etmelerine izin verilmemesi, Devletin AB ve Schengen üye ülkelerine dayanaktan yoksun sığınma başvuruları yapması ve dolayısıyla yürürlükte olan vizesiz rejimin kötüye kullanılması (*Memedova ve diğerleri/Kuzey Makedonya*, 2023);

- Velayet sahibi olmayan ebeveynin rızasını kanıtlayacak gerekli gerekçelerin bulunmaması nedeniyle, reşit olmayan bir çocuğun okul gezisi amacıyla sınırı geçmesinin yasaklanması (*Şandru/Romanya* (k.k.), 2014);
- Mahkemelerin, diğer ebeveynin rızası olmadan, çocuğun ebeveynlerinden birinin yanına yurt dışına seyahat etmesine izin vermemesi (*Penchevi/Bulgaristan*, 2015);
- Bir kız çocuğunun, diğer ebeveynin rızası olmadan ebeveynlerinden birinin yanına gitmek üzere yurt dışına seyahat etmesine izin verilmesi talebinin yerel mahkemeler tarafından incelenmesi için süre. Bu prosedür yaklaşık iki yıl ile on ay sürmüştür (*Lolova ve Popova/Bulgaristan* (k.k.), 2015, § 41);
- Ceza davası veya hapis cezasının infazı amacıyla sınır dışı edilmeyi bekleyen hukuka uygun tutukluluk (*C./Almanya*, Komisyon kararı, 1985; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1977; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1970; *X./Almanya*, Komisyon kararı, 1970);
- Başvuranın varış ülkesinde uygun tedaviyi almak için herhangi bir düzenleme yapmadan yurt dışına seyahat etmeyi öngördüğü gerekçesiyle psikiyatri hastanesinden çıkış izninin iptal edilmesi (*Nordblad/İsveç*, Komisyon kararı, 1993);
- Derdest olan bir ceza yargılaması nedeniyle geçerlilik süresi bir yılla sınırlı olan geçici bir pasaport verilmesi (*Csorba/Macaristan* (k.k.), 2007);
- Seyahat belgesinin (örneğin yabancılar için pasaport) düzenlenmesinin reddedilmesi veya verilmemesi.
  - Vatansız bir kişiye (*Härginen/Finlandiya*, Komisyon kararı, 1998);
  - Bir sığınmacıya (*S.E./Sırbistan*, 2023, §§ 49-50 et 79); veya
  - Asıl ülkesinden kaçan ve bu ülkenin yetkilileriyle temasa geçmekten kaçınması nedeniyle, bu ülkeden seyahat belgesi alamayan uzun süreli ikamet eden bir kişiye (*L.B./Litvanya*, 2022, §§ 60, 90 ve 93-94)
- Cezai suç işlemiş olan akıl hastası bir yabancının, asıl ülkesindeki bir psikiyatri hastanesinde gözaltında tutulması koşuluyla ülkesine geri gönderilmesi (*I.H./Avusturya*, Komisyon kararı, 1989).

3. Müdahale teşkil etmeyen tedbirler

134. Aşağıdaki davalarda, Sözleşme organları, herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğünün kullanılmasına ilişkin herhangi bir kısıtlama bulunmadığını veya bu konuda herhangi bir sorunun ortaya çıkmadığını tespit etmiştir:

- Bu hakkın kullanılmasının mali sonuçları olduğu durumlarda, örneğin:
  - Göç ettikleri için başvuranların emeklilik aylığının kesilmesi (*Gorfunkel/Rusya*, 2013, §§ 37-38; *Cinnan/İsveç* Komisyon kararı, 1988);
  - Göç eden kişilerin ödenmemiş vergi borçları nedeniyle yurtdışına para göndermelerine izin verilmemesi (*S./İsveç*, Komisyon kararı, 1985);
  - Sınır ötesi çalışan bir işçinin hem ikamet ettiği yerleşik adresi olan ülkede hem de faaliyetlerini yürüttüğü kendi ülkesinde sigorta primi ödemekle yükümlü kılınması (*Roux/Fransa*, Komisyon kararı, 1995);
  - Kendi ülkelerinde emekli olmak için ülkelerine geri dönen göçmen işçilerin emeklilik haklarının hesaplanmasında, yurtdışında çalışırken ödenen daha düşük miktardaki primlerin dikkate alınması ve bunun sonucunda emeklilik aylıklarının düşük olması (*Maggio ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2010);
  - Yurtdışında ikamet eden vatandaşların, göç ettikleri için eski komünist rejim döneminde el konulan mülklerinin iadesini, söz konusu Devletin topraklarında daimi ikamet etme

yasal gerekliliği nedeniyle sağlayamamaları (*Brezny/Slovak Cumhuriyeti*, Komisyon kararı, 1996);

- Başvuranın göç etmiş olması nedeniyle eski komünist rejim döneminde el konulan mülkünün iadesine hükmeden nihai bir kararın, davanın esasıyla ilgisi olmayan gerekçelerle iptal edilmesi (*Oprescu/Romanya*, 2003, §§ 33-36);
- Yakalama kararı bulunması nedeniyle tutuklanma korkusuyla belirli bir ülkeye girmeme veya o ülkeden ayrılmama yönündeki kişisel tercih (*E.M.B./Romanya* (k.k.), 2010, §§ 32-34 ve 48-49; *Stapleton/İrlanda* (k.k.), 2010, §§ 22 ve 33; *Krombach/Fransa* (k.k.), 2000); bk. *aksi yönde bir karar için (a contrario)* ve karşılaştırmak için, *Lypovchenko ve Halabudenco/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya*, 2024, §§ 148-149 ve özellikle başvuranların, "Moldova Transdinyester Cumhuriyeti (MTC)"ndeki *fiili (de facto)* bir mahkeme tarafından verilen hukuka aykırı bir arama ve tutuklama kararı nedeniyle tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan eden Transdinyester Cumhuriyeti"ne dönmeyi tercih etmemesiyle ilgili).
- Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi anlamında bir çocuğun yurt dışına çıkarılmasının ve yurt dışında alıkonulmasının hukuka aykırı olarak kabul edildiği, ancak çocuğun iadesine hükmedilmediği veya çocuğun kendi ülkesinden ayrılmasının yasaklanmadığı bir mahkeme kararı; karar, çocuğu kaçıran ebeveynin nihayetinde çocuğun iadesi konusunda verdiği mutabakat ışığında incelenen bir karar (*D.J. ve A.-K.R./Romanya* (k.k.), 2009, § 74);
- Çocuğun seyahatine herhangi bir kısıtlama getirmeksizin, iadesi için yapılan başvurunun Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi'ne dayanarak, reddedilmesi (*Monory/Macaristan ve Romanya* (k.k.), 2004);
- Çocuğu üzerinde velayet hakkı bulunmayan bir ebeveynin sözleşmeden doğan haklarını kullanarak çocuğuyla birlikte yurt dışına seyahat etmesine izin verilmesinin reddedilmesi (*R.R./Romanya (no. 1)* (k.k.), 2008; *R.R./Romanya (no. 3)* (k.k.), 2011, §§ 203-205);
- Yabancı uyruklular lehine alınan evlat edinme kararlarının uygulanmaması ve yurtdışında evlat edinilmelerine karşı çıkan ergenlerin teslim edilmemesi, aynı zamanda kendi ülkelerinden ayrılmalarına engel olunmaması (*Pini ve Diğerleri/Romanya*, 2004, §§ 195-197).

D. Mağdur statüsü ve suç isnat edilebilirlik konuları

1. Akrabaların (dolaylı mağdurlar) dava açma hakkı

135. Özel nitelikleri göz önüne alındığında, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi ile güvence altına alınan haklar, ilke olarak, devredilemez haklarlardır (*Lindner ve Hammermayer/Romanya*, 2002, § 24).

136. *Lindner ve Hammermayer/Romanya*, 2002 davasında, başvuranlar, hayatını kaybetmiş olan annelerinin eski Komünist rejim döneminde göç etmesi nedeniyle mallarına el konulmasından şikâyetçi olmuşlardır. Mahkeme'ye göre, özel niteliği göz önüne alındığında bu şikâyet, mevcut davanın koşullarında, özellikle de başvuranların annesinin ölümünden önce seyahat özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine dair doğrudan bir şikâyette bulunduğunun tespit edilememesi nedeniyle, devredilebilir olarak kabul edilemezdi. Her halükarda, şikâyet Mahkeme'nin *zaman bakımından (ratione temporis)* yetki alanı dışında kaldığından, Mahkeme kamu yararı gerekçesiyle şikâyeti incelemesi gerekip gerekmediğini belirlemesi mümkün olmamıştır (*Lindner ve Hammermayer/Romanya*, 2002, §§ 22-26; bk. ayrıca Kabul Edilebilirlik Kriterleri Hakkında Pratik Kılavuz).

2. Şikâyet edilen tedbirin, özel durumlar nedeniyle başvurana karşı ihlal oluşturmaması

137. *Lolova ve Popova/Bulgaristan* (k.k.), 2015 davasında Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, polisin reşit olmayan bir çocuğa pasaport vermeyi birçok kez reddetmesini incelemiştir. Mevcut davanın özel

koşullarında, söz konusu ret kararları çocuğun ülke dışına çıkma imkânını somut olarak olumsuz etkilememiştir: Çocuğun babası seyahatine rıza göstermemiştir ve babanın rızası olmadan bu seyahatin gerçekleştirilmesi için adli izin alınmasına yönelik ulusal işlemler söz konusu dönem boyunca devam etmiştir. Öte yandan pasaport, başvurana, seyahatin gerçekleştirilebileceğine yönelik mahkeme kararının uygulanabilir hale gelmesinden kısa bir süre sonra verilmiştir. Dolayısıyla, şikâyet, mağdur statüsü bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir (bkz. 47-48. paragraflar).

3. Genel nitelikteki tedbirler ve şikâyet beyanında yapılması gereken açıklamalar

138. Mağdur sıfatını ileri sürebilmek için, başvuranın, şikâyet edilen tedbirin kendisini nasıl etkilediğini veya doğrudan etkileme ihtimalinin bulunduğunu ya da herhangi bir bireysel özelliği nedeniyle kendisini hedef aldığını tam olarak gösteren bilgiler sunması gerekmektedir (*Zambrano/Fransa* (k.k.), § 43 COVID-19 bağlamında; bk. ayrıca Kabul Edilebilirlik Kriterleri Hakkında Pratik Kılavuz).

139. Aynı durum, başvuranın çok sayıda kişiyi etkileyen genel nitelikteki tedbirlerden şikâyetçi olduğu durumlarda da geçerlidir. Başvuran, bu tedbirlerin alınması sonucunda özgürlüklerinin doğrudan ihlal edildiği varsayımında bulunmak yerine, bu tedbirlerin bireysel durumunu nasıl etkilediğini kesin terimlerle açıklamalı ve gerçek deneyimini kesin ifadelerle açıklamalıdır (*Magdić/Hırvatistan* (k.k.), 2022, § 11; *Piperea/Romanya* (k.k.), 2022, § 13). Covid-19 pandemisine yönelik alınan ulusal tedbirlere ilişkin aşağıdaki davalar bu duruma örnek teşkil etmektedir.

140. *Magdić/Hırvatistan* (k.k.), 2022 davasında, başvuran, özellikle, istisnai durumlar ve gerekli izinler dışında, evden çıkma ve ikametgâhını terk etmeme yasağından şikâyetçi olmuştur. Ancak başvuran, ihtilaf konusu tedbirler nedeniyle seyahat edememesine rağmen nereye ve ne zaman seyahat etmek istediğini belirtmemiştir. Aynı şekilde, *Piperea/Romanya* (k.k.), 2022 davasında, üniversitede profesör olarak görev yapan başvuran, sosyal mesafe, maske takma zorunluluğu ve SARS-CoV-2 testinin pozitif çıkması durumunda karantinaya alınma gibi tedbirlerin yanı sıra, evlerinden ayrılan kişilerin nereye, hangi nedenle ve ne kadar süreyle gittiklerini belirten bir belge doldurma zorunluluğuna itiraz etmiştir. Başvuran özellikle öğrencilerden uzak kalmasının öğretmenlik görevini en uygun koşullarda yerine getirmesini engellediğini iddia etmiştir. Ancak başvuran, herhangi bir yere giderken kendisinden gerçekten evraklarını göstermesinin istenip istenmediğini veya gerçekten kendisini izole etmek zorunda kalıp kalmadığını belirtmemiştir. Ayrıca, başvuran, hangi tarihlerde ve ne kadar süreyle üniversiteye giremediğini veya işyerindeki özel düzenlemelerin hareket özgürlüğünü hangi açılardan kısıtladığını da açıklamamıştır. Özetle, yukarıdaki iki başvurunun da, mağdur sıfatının bulunmaması ve/veya şikâyeti destekleyecek unsurların bulunmaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

4. Yetkili makamlarca, tazminatsız, ihlal kararı verilmesi

141. İhlal tespitinin tek başına, uğranılan herhangi bir manevi zarar için Sözleşme'nin 41. maddesi uyarınca yeterli adil tatmin oluşturabileceğinden Mahkeme, yetkili makamların tazminat ödenmeksizin başvuranların seyahat özgürlüğünün ihlal edildiğini kabul etmelerinin itiraz edilen kısıtlamanın kısa süreli olması (iki ay veya daha az) ve aşağıdaki durumlarda mağdur statüsünün kaybedilmesine neden olabileceğini kabul etmektedir.

- Herhangi bir tazminat talebinde bulunulmaması (*D.J. ve A.-K.R./Romanya* (k.k.), 2009, §§ 79-80);
- Hiçbir fiili seyahat planı engellenmemiş ve başvuranın ülke dışında bulunmasını gerektiren herhangi bir durum olmamış, dolayısıyla kısıtlamanın seyahat özgürlüğünün kullanılmasına yönelik pratik bir engelden ziyade resmi ve teorik bir engel olarak değerlendirilmiştir (*Timishev/Rusya* (k.k.), 2004).

5. Devlete suç isnat edilebilirlik

142. Başvuranın seyahat özgürlüğünü kullanamaması kendi eylem veya ihmalinden kaynaklanıyorsa,

bu durum davalı Devlete isnat edilemez.

143. Dolayısıyla, 2004 tarihli *Mogoş ve Diğerleri/Romanya* (k.k.) davasında, daha önce Romanya vatandaşlığından feragat etmiş vatansız kişiler olan başvuranlar, Alman polisi tarafından yakalanmış ve Alman ve Romen makamları arasında Alman topraklarındaki Romen kökenli vatansız kişilere ilişkin bir anlaşma uyarınca Romanya'ya zorla sınır dışı edilmişlerdir. Başvuranlar, Romanya topraklarına girmeyi reddettikleri için, bir havalimanı transit bölgesine transfer edilmişler ve orada kalmışlardır. Mahkeme, başvuranların Romanya'yı terk edemedikleri iddiasının, Romanya topraklarına girmeyi ve gerekli formaliteleri yerine getirmeyi, özellikle de Romen yetkili makamlarından vatansız kişiler için pasaport başvurusunda bulunmayı ve kendi seçtikleri bir ülkenin konsolosluk makamlarına vize başvurusunda bulunmayı reddetmelerinin sonucu olduğuna karar vermiştir. Bu nedenle, başvuranların şikâyeti, Sözleşme hükümleriyle *kişi bakımından (ratione personae)* uyumsuz olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

144. 2007 tarihli *Ioviţă/Romanya* (k.k.), davasında, başvuranın pasaportunu kullanma hakkı, yetkililerin pasaportta tahrifat yapıldığını tespit etmesinin üzerine askıya alınmıştır. Bu bağlamda başvuran hakkında yürütülen ceza soruşturması, olaya karıştığına dair kanıt bulunamadığı için kısa sürede düşürülmüştür. Askıya alma tedbiri kısa bir süre sonra kaldırılmış olsa da, başvuran ülkeden hemen ayrılamamıştır. Mahkeme, başvuranın şikâyetinin son dönemle ilgili kısmı bakımından, ulusal makamların, başvuranın geçersiz bir pasaporta sahip olmasından ve bu pasaportun geçerli bir pasaportla değiştirilmesi gerekmesinden sorumlu tutulamayacağını kaydetmiştir. Başvuran, pasaportunu gerekli özenle muhafaza etmediği için zor bir durumda kalmıştır (§§ 73 ve 75). Tedbirin toplam süresinin kısa olması (dört aydan az) ve ulusal makamlar tarafından yürütülen incelemenin niteliği göz önünde bulundurularak, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

IV. Kısıtlama kanunla öngörülmüş olmalıdır

145. Seyahat özgürlüğü hakkını kısıtlayan her türlü tedbir kanunla öngörülmelidir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 104; *Khlyustov/Rusya*, 2013, § 64).

146. Mahkeme, bir başvuranın Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamındaki haklarına yapılan müdahalenin "kanunla öngörülmediği" sonucuna vardığında, müdahalenin meşru bir amaç izleyip izlemediğinin veya söz konusu hükmün 3. paragrafının gerektirdiği şekilde demokratik bir toplumda zorunlu olup olmadığının ya da 4. paragraf bağlamında "demokratik bir toplumda kamu yararı ile haklı görülüp görülmediğinin" belirlenmesine gerek yoktur (*Sissanis/Romanya*, 2007, § 78; *Tatishvili/Rusya*, 2007, § 54; *Shioshvili ve diğerleri/Rusya*, 2016, § 61; *Mursaliyev ve diğerleri/Azerbaycan*, 2018, § 35; *Timishev/Rusya*, 2005, § 49; *Gartukayev/Rusya*, 2005, § 21; *Karpacheva ve Karpachev/Rusya*, 2011, § 26; *Dzhaksybergenov/Ukrayna*, 2011, § 62; *Bolat/Rusya*, 2006, § 69; *Cherepanov/Rusya*, 2016, § 46; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, § 34; *Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021, §§ 60-62; *S.E./Sırbistan*, 2023, § 88).

147. Bazı davalarda Mahkeme, başvuranların seyahat özgürlüğüne yapılan müdahalenin hem "kanunla öngörülmüş" olmadığına hem de "gerekli" olmadığına karar vermiştir; örneğin, Hükümet ihtilaf konusu kısıtlamaları haklı çıkarmak için hiçbir yasal dayanak veya meşru amaç ileri sürmediğinde (*Denizci ve diğerleri/ Kıbrıs,* 2001, § 406); uygulanan kısıtlamaların kaldırılmasına ilişkin kararın tebliğ edilmesindeki gecikme nedeniyle (*Raimondo/İtalya*, 1994, § 40); veya uğranılan zarar için herhangi bir tazminat ödenmeksizin kısıtlamaların hukuka aykırı olarak uzatılması nedeniyle (*Vito Sante Santoro/İtalya*, 2004, § 45).

148. "Kanunla öngörülmüş" ifadesi, ulusal hukukun üstünlüğü ilkesiyle uyumlu olmasını gerektirmektedir (*Khlyustov/Rusya*, 2013, § 70; *S.E./Sırbistan*, 2023, § 82).

149. Hukukun üstünlüğü kavramından türeyen ilkelerden biri olan kanunilik ilkesi, her kademedeki kamu erkinin, belirli bir zaman sınırı içerisinde veya istenilen sürede, kanun metinlerinin gerektirebileceği her türlü ikincil düzenlemeyi hazırlamasını gerektirir. Bir başvuranın haklarına yönelik

müdahale uzun bir süre boyunca yasama organının eylemsiz kalması sonucunda meydana gelmiş ise bu durum kanunilik şartına aykırıdır (*S.E./Sırbistan*, 2023, §§ 82-85 ve 88).

150. "Kanunla öngörülmüş" ifadesi yalnızca itiraz edilen tedbirin iç hukukta yasal bir dayanağı olmasını gerektirmekle kalmaz, aynı zamanda söz konusu kanunun niteliğine de atıfta bulunarak yargıya tabi kişiler tarafından erişilebilir ve etkilerinin öngörülebilir olmasını gerektirir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017), § 106; *Sissanis/Romanya*, 2007, § 66; *Khlyustov/Rusya*, 2013, § 68; *Mursaliyev ve diğerleri/Azerbaycan*, 2018, § 31; *Olivieira/Hollanda*, 2002, § 47; *Landvreugd/Hollanda*, 2002, § 54).

151. Erişilebilirlik şartı uyarınca, yargıya tabi kişiler, davanın koşullarında, belirli bir davaya uygulanacak hukuk kuralları hakkında yeterli bilgi edinebilmesi gerekir. Kamuya açık hukuki işlemlerin bu koşulu karşıladığı kabul edilir (*Khlyustov/Rusya*, 2013, §§ 68 ve 73).

152. Dolayısıyla, öngörülebilirlik gerekliliği açısından, bir kuralın "kanun" olarak kabul edilebilmesi için vatandaşın davranışını düzenlemesine olanak tanıyacak kadar kesin bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir; gerektiğinde uzman tavsiyeleri alarak belirli bir eylemin yol açabileceği sonuçları, mevcut koşullarda makul bir dereceye kadar öngörebilmelidir. Bu sonuçların mutlak bir kesinlikle öngörülebilir olması gerekmez: Deneyimler böyle bir kesinliğe ulaşılamayacağını göstermektedir. Üstelik kesinlik her ne kadar arzu edilen bir durum olsa da, bazen aşırı katılığı da beraberinde getirir; oysa hukuk değişen koşullara uyum sağlayabilmelidir. Keza, birçok kanun yorumlanması ve uygulanması pratikteki duruma bağlı olan az ya da çok muğlak terimlerle ifade edilir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 107). Bununla birlikte, ulusal yasama organından, idari kamu gücünün kullanılmasını haklı kılabilecek davranışların kapsamlı bir listesini oluşturmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 184).

153. Her olasılığı asla öngöremeyecek olan ulusal mevzuatın gerektirdiği kesinlik düzeyi, büyük ölçüde söz konusu kanunun içeriğine, kapsaması amaçlanan alana ve hedef kitlesinin sayısına ve statüsüne bağlıdır (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 108; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 179). Ayrıca, iç hukuku yorumlamak ve uygulamak öncelikle ulusal makamların görevidir (*Khlyustov/Rusya*, 2013, §§ 68-69; *Sissanis/Romanya*, 2007, § 75).

154. Bir kural, kamu makamlarının keyfi müdahalelerine karşı bazı güvenceler sağlıyorsa "öngörülebilir" niteliktedir. Takdir yetkisi veren bir kanun, uyulması gereken norm ve usullerin ayrıntıları maddi kuralların içinde yer alması gerekmese de, bu takdir yetkisinin kapsamını belirtmelidir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 109; *Khlyustov/Rusya*, 2013, § 70; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, § 124; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 176).

155. Bir kanun, öngörülebilirlik gerekliliğinin karşılanması için, kısıtlamaların uygulanabileceği kişi kategorisini, bir kısıtlamanın uygulanabilirliğine yol açabilecek davranış türlerini ve/veya diğer faktörleri, bu tür bir müdahaleye izin verme yetkisine sahip makamı ve bu bağlamda getirilen yükümlülüklerin içeriğini ve zamansal sınırlarını yeterli ayrıntı, kesinlik ve açıklıkla tanımlamalıdır (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 125; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 129; *Sissanis/Romanya*, 2007, §§ 68-69).

156. Bununla birlikte, "öngörülebilirlik" şartı, bir yasanın uygulanma şeklinin, belirli bir davaya uygulanmasından önce bile öngörülebilir olmasını gerektirdiği şeklinde yorumlanamaz (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 114).

157. Hukukun üstünlüğü ilkesiyle uyumlu olmak ve keyfiliğe karşı koruma sağlamak için, uygulanacak hukukun, söz konusu ilkenin önemiyle orantılı asgari usuli güvenceleri sağlaması gerekir (*Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, § 24; *Pagerie/Fransa*) , 2023, § 177).

158. Özellikle, yürütme erki tarafından bir kişinin Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamındaki haklarına yönelik bir müdahale, normalde yargı erki tarafından, en azından son çare olarak, en iyi bağımsızlık, tarafsızlık ve uygun usul güvencelerini sunan yargısal denetim yoluyla sağlanması gereken etkili bir denetime tabi olmalıdır (*Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, § 25; *Sissanis/Romanya*, 2007, § 70; *Khlyustov/Rusya*, 2013, § 74; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 177).

159. Yargısal denetimin kapsamı, itiraz edilen kısıtlamanın hem yasallığını hem de orantılılığını

içermelidir. Ayrıca, yetkili makamlar, gerekçelerini periyodik olarak gözden geçirmeden bir bireyin seyahat özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları uzun süre devam ettirme hakkına sahip değillerdir (*Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, §§ 25 ve 33; *Sissanis/Romanya*, 2007, § 70; *Riener/Bulgaristan*, 2006, §§ 124 ve 126; *Gochev/Bulgaristan*, 2009, § 50; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 177).

160. Yukarıdaki gereklilikler aynı zamanda olağanüstü halin işleyişini düzenleyen özel mevzuat için de geçerlidir: bu tür özel mevzuat hiçbir koşulda hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı olamaz. Mahkeme, idari makamlara tanınan takdir yetkisinin etkili bir şekilde yönetilip yönetilmediğini ve sınırlandırılıp sınırlandırılmadığını belirlemek için söz konusu mevzuatta öngörülen kötüye kullanım ve keyfiliğe karşı güvenceleri derinlemesine inceleyecektir (bk. *Pagerie/Fransa*, 2023, §§ 186-191).

161. Yetkili ulusal makamlar, kanunun öngörülebilirlik gerekliliğini yerine getirmeden, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamında, uygulanmalarını haklı gösteren koşullarla herhangi bir bağlantıdan yoksun olabilecek özgürlükle ilgili kısıtlayıcı tedbirlerin kabul edilmesi için olağanüstü hal kanununu kullanamamaktadır. Bununla birlikte ulusal makamlar, acil bir durumda tüm sorumluluklarına karşı koyabilmek için operasyonel seçimler yapmak zorunda kalabilmektedir. Olağanüstü halin ilan edildiği sırada izlenen amaç ile buna dayanılarak alınan tedbirlerin gerekçesi arasındaki bağlantı dolaylı olabilmekte, ancak kötüye kullanımlarının önlenmesi için yeterince güçlü bir bağlantının bulunması gerekmektedir *(Domenjoud/Fransa,* 2024, § 98). İç hukukta mevcut olan güvenceler göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme, iklim değişikliği zirvesi sırasında şiddet içeren eylemlere olası katılımdan şüphelenilen başvuranlara uygulanan ev hapsinin yasal dayanağının (olağanüstü hal hakkında özel kanun) öngörülebilir olduğu kanaatine varmıştır (§§ 99-101).

162. *Dedu/Romanya* (k.k.), 2024, §§ 95-100 davasında, Mahkeme, gizli bir belgeye dayanarak üst düzey bir gizli servis yetkilisi hakkında verilen disiplin kararının, ilgilinin görevinden dolayı belgeye erişimi olması ve iç hukukun suiistimal ve keyfilik risklerine karşı yeterli güvenceler sağlaması nedeniyle "kanunla öngörülmüş" olduğuna karar vermiştir ve itiraz edilen tedbirin, gizli belgeye erişimi olan ve başvuranın iddialarını inceleyen ulusal mahkemeler tarafından iki aşamalı incelemeye tabi tutulmuştur.

163. Bir alt mahkeme nezdinde yürütülen yargılamada hâkimin sonradan tespit edeceği bir kusur, tek başına önceki dönemdeki müdahalenin hukuka uygunluğu üzerinde geriye dönük bir etkiye sahip değildir (*S.M./İtalya* (k.k.), 2013, § 26; *De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 114).

164. Devam eden ceza yargılaması kapsamında önleyici tedbir olarak seyahat özgürlüğüne yönelik bir kısıtlama uygulandığında, bu kısıtlamanın yasallığı, olayların meydana geldiği zamandaki iç hukukta bir suçun var olması ve başvuranın isnat edilen suçu işlediğinden şüphelenmek için meşru bir gerekçenin olması ile yakından bağlantılıdır (*Bevc/Hırvatistan* (k.k.), 2020, §§ 48-53).

165. Barışçıl göstericilerin temel hak ve özgürlüklerini etkileyebilecek önleyici bir tedbir olması nedeniyle, polis tarafından uygulanan "kuşatma" tekniği, kullanılacağı durum ve koşulları, uygulanma şeklini ve kullanımına ilişkin zaman sınırlamalarını tam olarak belirleyen bir çerçeveye tabi olmalıdır (*Auray ve Diğerleri/Fransa*, 2024, §§ 91-94).

166. İtiraz edilen kısıtlamanın öngörülebilirliği ve açıklığına özellikle de süresine ilişkin bazı hususlar, orantılılık konusuyla yakından bağlantılıdır ve Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. paragrafı kapsamında bu konunun bir yönü olarak incelenebilir (*Riener/Bulgaristan*, 2006, § 113).

V. Fıkra 3 anlamında kısıtlamanın "demokratik bir toplumda gerekliliği" şartı

167. Seyahat özgürlüğü hakkını kısıtlayan herhangi bir tedbir, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. paragrafında belirtilen meşru amaçlardan birini izlemeli ve kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir denge kurmalıdır (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 104; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 171; *Battista/İtalya*, 2014, § 37; *Khlyustov/Rusya*, 2013, § 64; *Labita/İtalya* [BD], 2000, §§ 194-195).

168. Dolayısıyla, itiraz edilen tedbirin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığına ilişkin analiz iki aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle, alınan tedbirin meşru bir amaca yönelik olup olmadığı ve sonrasında ise korunan haklara yapılan müdahalenin en azından bu amaca ulaşmak için gerekli olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu tür bir analiz birçok bağlamda uygulanmıştır (*Bartik/Rusya*, 2006, §§ 38 ve 46).

A. Meşru amaçlar

169. Müdahaleyi haklı kılabilecek meşru amaçlar Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. paragrafında belirtilmiştir (ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeninin sağlanması, suçun önlenmesi, sağlığın veya ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması) nitekim bu liste sınırlıdır. Başka bir ifadeyle, yalnızca 3. paragrafta izin verilen amaçlarla bağlantılı nedenler, gerekli olması halinde bir kısıtlamanın uygulanması için meşru gerekçeler oluşturur (*S.E./Sırbistan*, 2023, § 82).

170. Ülkenin ekonomik refahı, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. paragrafında belirtilen meşru amaçlar listesinde yer almamaktadır (Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol Hakkında Açıklayıcı Rapor, § 16). Dolayısıyla, ülkenin ekonomik refahı ve buna bağlı mali hususlar (örneğin, mevcut kaynakların veya teknik çözümlerin eksikliği), Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen "demokratik bir toplumda gerekli" kriteri kapsamında incelenmesi gereken kısıtlamaları haklı gösteremez (*S.E./Sırbistan*, 2023, § 87).

171. "*Kamu düzeni*" kavramı, kıta ülkelerinde genel olarak kabul edilen geniş anlamıyla anlaşılmalıdır. Suçun cezalandırılması ihtiyacı, "kamu düzeninin" korunması kavramının kapsamına girmektedir (Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol Hakkında Açıklayıcı Rapor, §§ 16-17).

172. Yalnızca üçüncü paragrafta belirtilen amaçlar kapsamına giren gerekçeler, gerektiğinde yetkili makamlar tarafından seyahat özgürlüğünün kısıtlanmasını öngören tedbirlerin alınması için yasal bir dayanak teşkil eder (*Baumann/Fransa*, 2001, § 60).

173. Şikâyet edilen tedbirlerin geçici niteliği ve kısa süreli olması, bu kuraldan sapmayı haklı çıkarmaz. Sözleşme'ye Ek. 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, söz konusu haktan mahrum bırakılmanın süresine bağlı olarak seyahat özgürlüğü üzerinde herhangi bir kısıtlama öngörmemektedir (*Baumann/Fransa*, 2001, § 60).

174. Davalı bir Hükümet, başvuranın Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamında ileri sürülen şikâyet açısından tespitlerini haklı çıkarmak için, ihtilaf konusu tedbire neden olan yetkili makamlar tarafından *başlangıçtan itibaren (ab initio)* alınan karardan sonraki ve bu kararın dışındaki koşullara dayanamaz (*Baumann/Fransa*, 2001, § 60). Örneğin, *Baumann/Fransa*, 2001 davasında, başvuranın seyahat özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın gerçek süresi kısaydı (sadece bir ay) çünkü başvuran yabancı yetkili makamlar tarafından yakalanmıştır. İlgili Devletler arasında bu konuda herhangi bir adli işbirliğinin bulunmadığını göz önünde bulunduran Mahkeme, ihtilaf konusu kısıtlamanın meşruiyetini değerlendirirken başvuranın tutuklanmasını dikkate almayı reddetmiştir.

175. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinde belirtilen meşru amaçlar, Sözleşme ve Protokollerinin diğer hükümlerinde yer alan kısıtlayıcı hükümler gibi geniş bir şekilde tanımlanmış ve bir dereceye kadar esneklikle yorumlanmıştır ve çoğu durumda Mahkeme konuyu özet olarak ele almaktadır. Mahkeme'nin atıfta bulunulan amaç hakkında şüphelerini dile getirdiği davalar nadirdir

(*Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, §§ 295-297 ve 302).

176. *Stamose/Bulgaristan*, 2012 davasında, başvuranın Amerika Birleşik Devletlerinden sınır dışı edilmesinin ardından, ilgiliye kendi menşe ülkesinde uygulanan seyahat etme yasağı, diğer Devletlerdeki yabancı uyrukluların haklarına yönelik ihlallerin caydırılmasını ve önlenmesini, böylelikle bu Devletlerin başka Bulgar vatandaşlarının topraklarına girişini reddetme veya Bulgar vatandaşlarına vize verilmesine ilişkin kuralları katılaştırma ya da esnetmeyi reddetme olasılığını azaltmayı amaçlamaktaydı. Mahkeme, ihtilaf konusu müdahalenin kamu düzeninin sağlanması veya başkalarının haklarının korunmasıyla ilgili meşru amaçları izleyip izlemediği konusunda karar vermemiş ve incelemesini kısıtlamanın gerekliliği üzerine odaklanmayı tercih etmiştir (§ 32).

177. Mahkeme, *Napijalo/Hırvatistan* 2003 davasında, başvuranın pasaportunun uzun süre alıkonulmasını haklı gösteren gerekçeleri bilmediği kanaatine vararak, herhangi bir meşru amacın varlığını tespit etmemiştir. Başvuranın gümrük cezalarını ödemeyi reddettiği gerekçesiyle pasaportuna el konulmasına rağmen, bu nedenle hakkında herhangi bir zamanda herhangi bir yargılama başlatılmamış ve ilgili farklı makamlar arasındaki koordinasyon eksikliği olması sebebiyle alıkoyma süresi uzatılmıştır (§§ 79-82).

178. Mahkeme, *Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme et Mustafayev/Azerbaycan*, 2012 davasında, vergi borcu nedeniyle başvurana uygulanan seyahat yasağının belirtilen meşru amacı izlediğine ikna olmamaktaydı: Yetkili makamlar açıkça talep etmiş olmasına rağmen, borçlarını diğer en uygun yöntemlerle, özellikle bu borcun tutarını başvuranların banka hesaplarında bulunan meblağlardan düşerek veya diğer mal varlıklarına el koyarak hiç bir şekilde tahsil etmeye çalışmamıştır (§§ 93-95).

179. *Baumann/Fransa*, 2001 davasında, başvuranın pasaportuna, kısa bir süre sonra yakalanan ve haklarında inceleme başlatılan üçüncü şahıslara yönelik açık bir soruşturma kapsamında el konulmuştur. Mahkeme, başvuran hakkında kovuşturma başlatılmaması ve tanık olarak kabul edilmemesi ve bu yargılamada üçüncü şahıs olarak kalması nedeniyle, tamamen kişisel olan bir belgenin, en azından başvuranın bu belgenin iadesini talep ettiği tarihten itibaren, uzun süre alıkonulmasının haklı gösterilmesine imkân veren herhangi bir gerekçe tespit etmemiştir. Başvuranın daha sonra ilgisiz bir ceza yargılaması için yurtdışında yakalanmasının bu hususla ilgisi bulunmadığına karar verilmiştir (§§ 60 ve 66).

B. Orantılılık ile İlgili İnceleme

180. Müdahale, "zorunlu bir sosyal ihtiyacı" karşılaması ve özellikle de güdülen meşru amaçla orantılı olması durumunda, meşru bir amaca ulaşmak için "demokratik bir toplumda gerekli" olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, müdahaleyi haklı göstermek için ulusal makamlar tarafından ileri sürülen gerekçelerin "uygun ve yeterli" olması gerekmektedir. Tüm bu koşulların karşılanıp karşılanmadığına karar vermek öncelikle ulusal makamların görevi olsa da Sözleşme'nin gerekleri açısından müdahalenin gerekliliği hususunda nihai kararı vermek Mahkemeye aittir (*Khlyustov/Rusya,* 2013, § 84). Yetkili ulusal makamlar, bu bağlamda, belirli bir takdir yetkisine sahiptir (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 193).

181. Kamu yararı ile başvuranın dolaşım özgürlüğü hakkı arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığı sorusu, somut olayın tüm özellikleri bakımından değerlendirilmektedir (*Hajibeyli/Azerbaïdjan*, 2008, § 63).

182. Mahkeme, çeşitli durumlarda getirilen dolaşım özgürlüğü kısıtlamalarını incelemiş ve koşulları farklı olan davalarda, ilgili olması nedeniyle belirli bir bağlamda belirtilen ilkeleri uygulamıştır (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 29; *Battista/Italya*, 2014, § 36).

183. İtiraz edilen kısıtlamanın herhangi bir yerleşik Avrupa konsensüsünü yansıtmaması ve Avrupa Konseyine üye Devletler arasında destek bulmaması durumunda, bu kısıtlamayı özellikle zorunlu sebeplerle haklı göstermek davalı Devletin görevidir (*Soltysyak/Rusya,* 2011, § 51; *Berkovich ve diğerleri /Rusya*, 2018, § 98).

184. İçtihat, orantılılıkla ilgili incelemenin, koruyucu işlevi bakımından kısıtlamanın haklı gösterilmesi,

ulusal düzeyde yapılan değerlendirmenin kalitesi ve kısıtlamanın ciddiyeti olma üzere üç temel unsura dayandığını göstermektedir. Bu son konu, tedbirin süresini ve başvuran açısından belirli sonuçları kapsamaktadır.

1. Kısıtlama ile Koruma İşlevi Arasındaki Bağlantı

185. Genel olarak "orantılılık kriteri" adı verilen gereklilik, kısıtlayıcı tedbirlerin koruma işlevlerini yerine getirmek için *orantılı* olmasını gerektirmektedir (*Bartik/Rusya*, 2006, § 46; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 48; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 93).

186. Başka bir deyişle, bir kısıtlama ancak güdülen meşru amaca yönelik olduğu sürece haklı gösterilmektedir (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 49; *Battista/Italya*, 2014, § 41).

187. Dolayısıyla,

- Yetkili makamların işbirliği yapmadığı veya koordine olmadığı gerekçesiyle (*Napijalo/Hırvatistan*, 2003, § 80);
- Geçerlilik tarihinin ötesinde (*Vito Sante Santoro/Italya,* 2004, § 45) veya yetkili makamların ataleti nedeniyle istenen hedefe ulaşılmasının ardından (*Ignatov/Bulgaristan*, 2009, § 38);
- Getirilen kısıtlamaların kaldırılmasına ilişkin kararın tebliğ edilmesindeki gecikme nedeniyle (*Raimondo/İtalya*, 1994, § 40; *Villa/İtalya*, 2010, §§ 51-52) kısıtlamanın devam etmesi durumunda sorun ortaya çıkabilmektedir.

188. Kısıtlama, yalnızca belirli bir davada, gerçek bir kamu yararı ilgilinin dolaşım özgürlüğü hakkına nazaran ağır bastığını açıkça belirten unsurların bulunması durumunda haklı görülebilmektedir (*Popoviciu/Romanya*, 2016, § 91; *Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, § 63; *Pagerie/France*, 2023, § 194). Bu tür unsurlar, ihtilaf konusu kısıtlamanın önlemeye çalıştığı riskin sürekli olarak mevcut olduğunu gerçekten doğrulayan somut olaylara dayanmalıdır (*Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 34; *Nalbantski/Bulgaristan*, 2011, § 65; *Labita/Italya* [BD], 2000, § 196; *Pagerie/Fransa*, 2023, §§ 194 ve 201).

189. Belirli bir tedbirin özel etkileri ve koşulları, amacına uygun olmalıdır (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 199; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 62).

190. Önleyici nitelikte bir tedbirin etkinliği çoğunlukla uygulama hızına bağlıdır (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 199; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 62; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 53).

191. Belirli bir kısıtlama ile sahip olmaya çalıştığı koruma işlevi arasındaki bağlantının incelenmesinde dikkate alınması gereken unsurlar, bağlama bağlıdır.

a. "Devlet sırrı"na Sahip Olan Kişilerin Ülkeyi Terk Etme Yasağı

192. Rusya ile ilgili olarak, gizli bilgilerin yabancılara açıklanmasını önlemeyi amaçlayan ihtilaf konusu kısıtlamaların, Devletin yazışmaları sansürlemesi ve yabancılarla gözetimsiz temasları yasaklaması gibi çeşitli yollarla bilgilerin dış dünyaya yayılmasını denetleyebildiği bir dönemde, Sovyet rejimine kadar uzandığı davalar için Mahkemeye başvurulmuştur. Bununla birlikte, Mahkeme daha önceki işlerinde "Devlet sırlarına" erişimi olan kişilere uygulanan özel amaçlı uluslararası seyahatlerin koşulsuz kısıtlamasının, çağdaş demokratik bir toplumda ulusal güvenlik menfaatlerine nasıl hizmet edebileceğini görememiştir: Özellikle, başvuranların sahip olduğu gizli bilgiler, yurt dışında bulunmalarını ve hatta herhangi biriyle doğrudan fiziksel temas kurmalarını gerektirmeyen farklı yollarla iletilebilmektedir. Bu tür kısıtlamalar, yurt dışındaki başvuranların güvenliğini sağlama gerekliliğiyle de açıklanamamaktadır: Bu, ilgililerin istihdam edildikleri sırada özellikle önemli bir zorunluluk olması gerekse de, söz konusu dönemde hassas bilgilere etkin bir şekilde erişimleri olduğu sürece, Rusya topraklarını terk etme özgürlükleri bu dönemde daha az kısıtlı olmuştur. Ayrıca, yasağın genel niteliği nedeniyle, başvuranlarla ilgili güvenlik risklerinin bireysel olarak gerçek bir değerlendirmesi yapılmamıştır. Dolayısıyla, Mahkeme daha önce bu tür tedbirlere atfedilen koruma işleviyle bağlantının bulunmadığına karar vermiştir (*Bartik/Rusya*, 2006, § 49; *Soltysyak/Rusya,* 2011, §§ 49-52; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, §§ 93-96).

b. Derdest Olan Ceza Yargılaması Kapsamında Getirilen Kısıtlamalar

193. Bir Devletin, ceza yargılamasının iyi şekilde yürütülmesini ve yargılama boyunca hazır bulunmasını sağlamak amacıyla bir sanığın özgürlüğünü kısıtlayan çeşitli önleyici tedbirler uygulaması tek başına bir sorun teşkil etmemektedir (*Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, § 60; *Pop Blaga/Romanya* (k.k.), 2012, § 159; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Rosengren/Romanya*, 2008, § 33; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 88; *Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, § 41; *Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna*, 2005, § 61; *Popoviciu/Romanya*, 2016, § 88; ayrıca bk. Sözleşme'nin 5. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi).

194. Mahkeme, belirli bir kısıtlamanın izlediği amaç ile yeterince bağlantılı olup olmadığını aşağıdaki unsurları dikkate alarak incelemektedir:

- Başvuranın davranışı ve özellikle de kaçma riski (*Pop Blaga/Romanya* (k.k.), 2012, § 160; *Bulea/Romanya*, 2013, § 63; *Folnegović/Hırvatistan* (k.k.), 2017, §§ 49-51; *Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 49; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *Cipriani/İtalya* (k.k.), 2010; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 54; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 63);
- Başvurana isnat edilen suçun ağırlığı, özellikle de bu suçun hapis cezasıyla cezalandırılabilir olup olmadığı (*Folnegović/Hırvatistan* (k.k.), 2017, § 48; *Doroshenko/Ukrayna*, 2011, § 54; *Pokhalchuk/Ukrayna*, 2010, § 96; *Nikiforenko/Ukrayna*, 2010, § 59; *Cipriani/İtalya* (k.k.), 2010; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 96; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 39; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006);
- Yargılamanın karmaşıklığı (*Popoviciu/Romanya*, 2016, § 94; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, §§ 38 ve 41);
- Soruşturmanın yürütülmesi ve uygulanan tüm kısıtlama süresi boyunca yetkili makamların soruşturmayı yürütme konusundaki titizliği (*Hajibeyli/Azerbayzan*, 2008, §§ 64-67; *Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 50; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 53; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 42);
- İhtilaf konusu kısıtlama getirilmeksizin yargılamanın doğru bir şekilde yürütülme olasılığı (*Miażdżyk/Polonya,* 2012, §§ 40-41);
- Başvurana isnat edilen fiilleri ileri sürdükten sonra kısıtlamanın sürdürülmesi (*Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, § 68; *Pokhalchuk/Ukrayna*, 2010, § 96; *Rosengren/Romanya*, 2008, § 38; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 96; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 51).

195. Yetkili makamların, özellikle başvurana isnat edilen fiilleri ileri sürdükten sonraki ataleti, Mahkemenin incelemesinin önemli bir unsurudur (*Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, §§ 67-68; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 51-53).

196. Bir davanın olay ve olgular ile düzenlenmesi gereken yol açısından karmaşıklığı, ceza yargılamasının tüm süresi boyunca değil (*Miażdżyk/Polonya* 2012, § 38), seyahat yasağının sınırlı bir süre için uygulanmasını haklı gösterebilmektedir (*Popoviciu/Romanya*, 2016, § 94).

c. Ceza Gerektiren Suçların Önlenmesi Amacıyla Getirilen Kısıtlamalar

197. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar, ceza gerektiren suçların işlenmesini engelleme gerekliliğiyle haklı gösterilebilmektedir (ayrıca bk. Sözleşme'nin 5. Maddesine İlişkin İçtihat Rehberi). Mahkeme, mahkûmiyet bulunmasa bile, suç gruplarına mensup olduklarından şüphelenilen kişilere uygulanan ağır dolaşım özgürlüğü kısıtlamalarını onaylamıştır (*Raimondo/İtalya*, 1994, § 39; *Labita/İtalya* [BD], 2000, § 195).

198. Bir beraat kararı, bu tedbirleri mutlaka tüm varoluş nedenlerinden yoksun bırakmamaktadır: Nitekim dava sırasında toplanan somut unsurlar mahkûmiyet kararının verilmesi için yeterli olmamasına rağmen, ilgili bireyin gelecekte ceza gerektiren suçlar işleyebileceği yönündeki makul korkuları haklı gösterebilmektedir (*Labita/İtalie* [BD], 2000, § 195).

199. Mahkeme, aynı zamanda toplum için tehlike oluşturan ve şiddet içeren bir suçtan suçlu bulunmuş bir birey ile ilgili bu tür kısıtlamalara izin vermiştir (*Villa /İtalya*, 2010, §§ 45-50).

200. Bununla birlikte, bir kişinin cezaya mahkûm edilmesi ve henüz topluma yeniden

kazandırılmaması, bu kişinin ülkesini terk etme özgürlüğüne kısıtlama getirilmesinin haklı gösterilmesine imkân vermemektedir (*Nalbantski/Bulgaristan*, 2011, § 66; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 35).

201. Mahkeme, belirli bir kısıtlamanın, aşağıdaki unsurları dikkate alarak ceza gerektiren suçların önlenmesi amacıyla yeterince bağlantılı olup olmadığını araştırmaktadır:

- Başvuranın davranışı ve özellikle de suç sayılan bir davranışta bulunma veya yeniden suç işleme riski (*Villa/İtalya*, 2010, § 46; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 35);
- Örneğin aile içi şiddet failine karşı alınan koruma ve önleme tedbirleri söz konusu olduğunda, belirli bir mağdurun hayatı veya sağlığı için belirtilen riskin niteliği ve ciddiyeti (*Kurt/Avusturya* [BD], 2021, § 183);
- Başvuranın terörizmle ilişkisi *Pagerie/Fransa*, 2023, § 201; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 55);
- Tıbbi veriler (*Villa/İtalya*, 2010, § 46);
- Başvuran tarafından işlenen suçların niteliği ve ağırlığı (*Villa/İtalya*, 2010, § 46; *Sarkizov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2012, § 66) ve suçun tekrarı (*Timofeyev ve Postupkin /Rusya*, 2021, § 134).

202. Terör tehdidi bağlamında kısıtlamaların getirilmesi durumunda aşağıdaki faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir:

- Söz konusu tehdidin ciddiyeti ve süresi (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 200; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 62);
- Örneğin terörist saldırılardan kısa bir süre sonra, kısıtlamaların kabul edilmesinin zamanlaması (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 199);
- Tehdit teşkil eden bir "davranışın" varlığını gösteren birtakım unsurların ve delillerin bulunması, örneğin:
  - Dini radikalleşme, şiddet eğilimleri, sabıka kayıtları;
  - Başvurana ait materyalde bulunan kamuoyu açıklamaları, cihatçılarla ilişki, cihatçı propaganda ile ilgili videolar (*Pagerie/France*, 2023, §§ 198-201); başvuranın evinde yasaklanan silah ve mühimmatın bulunması (*Fanouni/Fransa,* 2023, §§ 55 ve 62);
- Terör örgütünün karıştığı silahlı çatışma bölgesine izinsiz giriş ve bu bölgede kalmaktan kaynaklanan, topluma yönelik genel bir tehdit (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022, § 67).

203. *Domenjoud/Fransa,* 2024, davasında, Mahkeme, başvuranlardan birinin durumunda, davanın çok özel koşulları göz önünde bulundurulduğunda, esas olarak güvenlik güçleriyle çatışmaları ve uluslararası bir zirvenin güvenliğini sağlama bağlamında hasarların önlenmesini hedefleyen bir ev hapsi ile terör saldırılarının ardından uygulanan olağanüstü hal rejimi arasında yeterli bir bağlantı olduğuna karar vermiştir (§§ 108, 110 ve 116-123). Buna karşın, başka bir başvuranın radikal siyasi inançları, ulusal makamların korktuğu aşırılıklara katkıda bulunma riskini haklı göstermek için yeterli bulunmamıştır (§ 133).

204. Dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması yalnızca bir bireyin inançlarına veya dini uygulamalarına dayandırılamaz (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 199; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 62).

205. Bir mafya mensubu olduğundan şüphelenilen bir kişiye yönelik özel bir polis izlemesi söz konusu olduğunda, Mahkeme, aile bağının – özellikle de bu tarihten itibaren ölmüş olan bir mafya liderinin kayınbiraderi olmasının – başvuranın suç işlemeye yönelik gerçek bir risk bulunduğunu gösteren başka somut delillerin yokluğunda yetersiz olduğunu tespit etmiştir (*Labita/İtalya* [BD], 2000, § 196).

d. Yabancıların Haklarının İhlal Edilmesini Önlemeye Yönelik Kısıtlamalar

206. Mahkeme, yabancıların başka bir Devletteki haklarının ihlali nedeniyle uygulanan kendi ülkesini terk etme yasağının bazı zorlayıcı durumlarda haklı gösterilebileceğini kabul etmeye hazır olabilmektedir (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 36).

207. Bu husus incelenirken dayanılan ilgili unsurlar şunlardır: başvuran tarafından işlenen ihlalin ciddiyeti; başka bir Devlette yabancıların haklarına yönelik yeni suçlar işleme riski; aile durumu; mali ve kişisel durumu ve sabıka kaydı (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 35).

208. Bir ülkedeki yabancıların haklarının ciddi bir şekilde ihlalinin normal sonuçları, ilgili kişinin söz konusu ülkeden sınır dışı edilmesi ve (bu ülkenin kanunlarıyla) belirli bir süre boyunca ülkesine girmesinin yasaklanmasıdır (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 34).

e. Borç veya Para Cezalarının Tahsil Edilmesi Bağlamında Getirilen Kısıtlamalar

209. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 6 ve 1. maddelerinin gerekliliklerine uymak amacıyla Devletin yetkili makamları, özel borçlular aleyhine verilen mahkeme kararlarının icra edilmesinde alacaklılara gerekli yardımı sağlamakla yükümlüdür (*Khlyustov/Rusya,* 2013, § 92).

210. Vergilerin ödenmesini sağlamak amacıyla bir kişinin ülkeyi terk etme hakkını kısıtlamayı amaçlayan bir tedbir, kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının haklarının korunmasına ilişkin meşru amaçları izleyebilmektedir (*Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme ve Mustafayev/Azerbaycan*, 2021, § 92). Önemli bir miktardaki ödenmemiş vergilerin tahsil edilmesine yönelik kamu yararı, başvuranın dolaşım özgürlüğü hakkına ilişkin uygun sınırlamaları haklı gösterebilmektedir. Devletler, vergi politikalarının tanımlanması ve düzenlenmesi ile vergilerin ödenmesini sağlayabilecek mekanizmaların geliştirilmesi konusunda bir takdir yetkisine sahiptir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 119).

211. Bununla birlikte, ödenmemiş borçlar nedeniyle başvuranın dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması, yalnızca borcun tahsil edilmesi amacını izlediği sürece haklı gösterilebilmektedir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 122; *Ignatov/Bulgaristan*, 2009, § 37; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 49; *Battista/İtalya*, 2014, § 41; *Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme ve Mustafayev/Azerbaycan*, 2021, § 94).

212. Bu tür bir kısıtlama, ödeme yetersizliğini *fiilen (de facto)* cezalandırmak için kullanılamayacaktır (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 123).

213. Yetkili makam, başvuranın kişisel koşullarını ve durumuyla ilgili diğer unsurları dikkate alarak, dolaşım yasağının alacağın tahsilini sağlamaya nasıl imkân verdiğini açıklayabilmesi gerekmektedir (*Stetsov/Ukrayna,* 2021, § 31; *Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme ve Mustafayev/Azerbaycan,* 2021, § 94).

214. Aşağıdaki unsurların, belirli bir kısıtlamanın etkin bir şekilde borçları veya cezaları tahsil etme amacı taşıyıp taşımadığıyla ilgili olduğuna karar vermiştir:

- Başvuranın davranış ve tutumunun, ülkeyi terk etmesine izin verilmesi durumunda ödeme yükümlülüğünden kaçabileceğine inanmasına yol açıp açmadığı hususu (*Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 126-127; *Khlyustov/Rusya,* 2013, § 98; *Komolov/Rusya*, 2020, § 32; *Torresi /İtalya* (k.k.), 2019, §§ 36-37);
- Başvuranın bireysel durumu, özellikle mali kaynakları ve ödenmesi gereken tutarı ödeyebilme kapasitesi (*Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 126-127; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 52; *Khlyustov/Rusya,* 2013, § 98; *Battista/İtalya*, 2014, § 44; *Komolov/Rusya*, 2020, § 32; *Torresi/İtalya* (k.k.), 2019, §§ 38; *Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme ve Mustafayev/Azerbaycan*, 2021, § 93);
- Yüksek tutarda borç (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 119; *Komolov/Rusya*, 2020, § 32);
- Borcun zamanaşımı (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 129; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, 30) veya ödenmesi (*Ignatovc. Bulgarie*, 2009, § 38) yoluyla sonradan ortadan kaldırılması;
- Söz konusu ödemenin yapılmamasını çevreleyen koşullar ve/veya borçlunun ülkeyi terk etmesi durumunda borcun tahsil edilme olasılığının azalacağını kanıtlayan koşullar (*Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 125-127; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 53);
- Getirilen kısıtlamanın tüm süresi boyunca yetkili makamların icra prosedürünü veya ilgili diğer prosedürleri yürütürken gösterdiği özen (*Napijalo/Hırvatistan*, 2003, § 79;

Gochev/Bulgaristan, 2009, § 52; *Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 124-125);

- Yetkili makamların, örneğin mülklere el konulması veya başvuranın yurtdışındaki kaynakları hakkında bilgi talep edilmesi gibi diğer uygun yollarla borcun tahsil edilmesi için gösterdiği makul çabalar (*Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 124-125; *Komolov/Rusya*, 2020, § 32; *Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme ve Mustafayev/Azerbaycan*, 2021, § 93);
- Hukuki konularda Avrupa ve/veya uluslararası düzeyde yardımlaşma mekanizmasının bulunması (*Battista/İtalya*, 2014, § 45; *Torresi/İtalya* (k.k.), 2019, § 36).

215. Borcun ödenmemesi durumunda borçlunun niyetinin tespit edilmesi zordur ve değerlendirilmesi öznelliğe büyük bir yer bırakmaktadır. Ayrıca, borçlunun niyetinin kısa bir başlangıç döneminin ötesinde devam etmesi durumunda, itiraz edilen kısıtlamayı haklı gösteren tek gerekçe bu niyet olamaz (*Stetsov/Ukrayna*, 2021, § 31).

216. Ulusal kararların konuyla ilgili yeterli bilgi sağlamadığı durumlarda, Mahkeme, bir kısıtlamanın getirilmesinin ve önemli bir süre boyunca sürdürülmesinin, borçların tahsil edilmesini güvence altına almak amacıyla objektif olarak haklı gösterilip gösterilmeyeceğini belirleyememektedir. *Gochev/Bulgaristan,* 2009 davasında bu husus meydana gelmektedir: Ulusal kararlar yalnızca başvuranın alacaklılarına verilmediği gerçeğine ve mal varlığının borcunun tutarına göre değerlendirilmesine dayanmıştır (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 52).

217. Kişilere olan borçlar nedeniyle bir ülkeyi terk etme özgürlüğünü kısıtlayan bir tedbirin uygulanmasının, örneğin nafaka durumunda olduğu gibi, borçların alacaklı için taşıdığı özel önemle haklı gösterilip gösterilemeyeceği sorusu için henüz Mahkemeye başvurulmamıştır (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 57).

f. İflas Prosedürü Bağlamında Getirilen Kısıtlamalar

218. İflas prosedürü bağlamında alacaklılarının menfaatlerini korumak amacıyla başvuranın dolaşım özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar tek başına itiraz edilebilir değildir (*Luordo/İtalya*, 2003, § 96).

219. Mahkeme, prosedürün karmaşıklığını ve süresini, özellikle de gecikmelerin yetkili makamların ve/veya başvuranın davranışına atfedilebilir olup olmadığı sorusunu dikkate alarak, bu tür kısıtlamaların uygunluğunu ve gerekliliğini değerlendirmektedir (*Luordo/İtalya*, 2003, § 96; *Gasser/İtalya*, 2006, §§ 30-31; *Campagnano/İtalya,* 2006, § 38).

g. Küçük Çocukların Seyahat Kısıtlamaları

220. Bu tür tedbirlerin ilgili çocukların ve ebeveynlerinin menfaatlerini korumayı amaçladığı ölçüde, Mahkeme bunların uygunluğunu ve gerekliliğini aşağıdaki unsurlara dayanarak değerlendirmektedir:

- Söz konusu çocuğun kaçırılacağından (*Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 213) ya da kalıcı olarak seyahat edeceğinden (*Roldan Texeira ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2000) korkmak için objektif sebeplerin bulunması;
- Söz konusu varış Devletinin uluslararası çocuk kaçırmanın hukuki yönlerine dair Lahey Sözleşmesi'ne taraf olup olmadığı hususu (*Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 213).

2. Ulusal Düzeyde Uygun Değerlendirme

221. Bir tedbirin orantılılığını değerlendirmek için, yetkili makamların bir yandan bu tedbirin kabulünü gerekçelendirmesi, diğer yandan tedbirin hâlâ haklı gösterilip gösterilmediğini değerlendirmesi ve keyfiliği önlemesine imkân verecek uygun usuli güvencelerle çevrilmiş olması esastır (*Căşuneanu/Romanya* (k.k.), 2011, § 53).

222. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin bir kısıtlamayı uygulayan veya sürdüren ulusal kararlarda gerekçenin bulunmaması, kısıtlama gerekliliğinin zamanla kaçınılmaz olarak azalması nedeniyle başvuranın haklarına daha fazla zarar verecektir (*Rosengren/Romanya*, 2008, § 39).

223. Kısıtlama başlangıçta haklı gösterilse bile, bireyin dolaşım özgürlüğünü kısıtlayan bir tedbir, uzun süre otomatik olarak sürdürülmesi durumunda orantısız hale gelebilmekte ve ilgilinin haklarını ihlal edebilmektedir (*Luordo/İtalya*, 2003, § 96*; Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan,* 2006, § 35; *Riener/Bulgaristan,* 2006, § 121; *Battista/İtalya*, 2014, § 41; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 49).

224. Yetkili ulusal makamlar, bir bireyin haklarının Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında kısıtlanmasının, koşullar bakımından, başından itibaren ve süresi boyunca haklı gösterilmesini ve orantılı olmasını sağlamakla yükümlüdür (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 50; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 32; *Nalbantski/Bulgaristan*, 2011, § 64; *Battista/İtalya*, 2014, § 42; *L.B./Litvanya*, 2022, § 96).

225. Mahkeme, başvuranların otomatik bir genel tedbire tabi tutulduğu birçok davada, gerekçesi ve orantılılığı denetlenmeden veya düzenli olarak gözden geçirilmeden ve başvuranların bireysel durumu hiç dikkate alınmadan yukarıda belirtilen yükümlülüğün yerine getirilmediğini tespit etmiştir (*Bartik/Rusya*, 2006, § 49; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 52; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96; *Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 127-128; *Battista/İtalya*, 2014, §§ 47-48; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 57; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 56; *Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan,* 2006, § 36; *A.E./Polonya*, 2009, § 49; *Bessenyei/Macaristan,* 2008, § 23; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 44*; Potapenko/Macaristan,* 2011, § 24; *Nalbantski/Bulgaristan*, 2011, § 66; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013, § 17; *Sarkizov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2012, § 67; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 36; *Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 36; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, § 31; *Stetsov/Ukrayna*, 2021, § 31).

226. Nitekim yetkili ulusal makamların orantılılık sorununa ilişkin herhangi bir gerekçe sunmaması veya uygun bir yargısal denetimi yapmaması durumunda, Mahkeme, getirilen kısıtlamayı haklı gösterebilecek gerekçelerin var olup olmadığı hakkında tahminde bulunamaz (*Sarkizov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2012, § 68; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 36).

a. Bireyselleştirilmiş Bir Değerlendirme Gerekliliği

227. Bir bireyin dolaşım özgürlüğüne kısıtlama getirilmesine veya bu kısıtlamanın sürdürülmesine, söz konusu birbiriyle çatışan menfaatlerin dengelenmesi yoluyla, gerekçe ve orantılılık kapsamlı bir şekilde değerlendirilerek karar verilmesi gerekmektedir (*Battista/İtalya*, 2014, §§ 44 ve 47).

228. Bu değerlendirme, başvurana özgü olan unsurların yanı sıra (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 195; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 57), örneğin ailevi, mesleki, mali ve kişisel durumu, davranışı (gerektiği takdirde, işlemiş olabileceği bir suçun ağırlığı ve suçun tekrarı riski de dâhil olmak üzere) ve sabıka kaydının bulunması (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 35) gibi belirli durumun ilgili tüm unsurlarını (*A.-M.V./Finlandya*, 2017, § 89) kapsaması gerekmektedir.

229. Başvuranın yabancı uyruklu bir vatandaş olması durumunda ve şikâyetinin niteliğine göre, bireysel durumunun değerlendirilmesi, menşe ülkesindeki durumun göz önünde bulundurulmasını gerektirebilmektedir (*L.B./Litvanya*, 2022, §§ 93-96).

230. Bir başvuranın dolaşım özgürlüğünü kullanabilmesi için bazı formaliteleri tamamlamakla yükümlü olması durumunda, yetkili ulusal makamlar, ilgilinin özel kişisel durumu bakımından, bu yükümlülüğü uygulamada yerine getirme olasılığı olup olmadığını değerlendirmesi gerekmektedir (*L.B./Litvanya*, 2022, §§ 95-96).

231. İlgilinin bireysel durumu dikkate alınmaksızın, uluslararası resmi veya uygulamaya ilişkin nedenlerle getirilen bir kısıtlama, sadece uluslararası baskıların sebep olabileceği gerçeğiyle haklı gösterilemez (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 36).

232. Başvuranın durumunun güçlü insani mülahazalarla nitelendirildiği durumlarda, yetkili ulusal makamların özel dikkat ve özen göstermesi gerekmektedir (*Berkovich ve diğerleri /Rusya*, 2018, § 96).

233. Önleyici bir tedbirin etkililiği genellikle uygulanma hızına bağlı olması durumunda, yetkili ulusal organ, tedbirin uygulanmasının ardından ilgili bilgileri toplama yükümlülüğünden muaf değildir (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 53).

234. İtiraz edilen tedbirle etkilenen başvuranın bireysel durumu, özellikle aile hayatının bozulması durumunda dikkate alınmadığında, ulusal düzeyde yapılan değerlendirmenin eksik olduğuna karar verilmiştir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 126; *Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 50; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 62; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, § 39; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013, § 23; *Bartik/Rusya*, 2006, §§ 47-48; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96).

235. Başvuranın bireysel durumunun yetkili ulusal makamlar tarafından dikkate alınması, Mahkemenin incelemesinde ağır basmaktadır (*Torresi/İtalya* (k.k.), 2019, § 37; *Bulea/Romanya*, 2013, § 63).

b. Düzenli Aralıklarla Gözden Geçirme Gerekliliği

236. Yetkili ulusal makamlar, bir kişinin dolaşım özgürlüğünü kısıtlayan tedbirleri, bunların haklı gösterilip gösterilmediğini düzenli aralıklarla gözden geçirmeksizin uzun süre boyunca uzatamaz (*Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan,* 2006, § 65; *Riener/Bulgaristan,* 2006, § 124; *Battista/İtalya*, 2014, § 42; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 50; *Ignatov/Bulgaristan*, 2009, § 37; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 195).

237. Bu nedenle, iç hukukun dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamaların düzenli aralıklarla gözden geçirilmesini öngörüp öngörmediği sorusu ilgili bir unsurdur (*Manannikov/Rusya*, 2018, § 63; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 56; *Rotaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2020, § 32; *Villa/İtalya*, 2010, § 48; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, §§ 135-136).

238. Bir kısıtlamanın belirli bölgelere girip kalmayla ilgili olması durumunda (örneğin silahlı çatışma bölgeleri), Mahkeme, ilgili bölgelerdeki durumun ihtilaf konusu kısıtlamayı haklı gösterecek şekilde titizlikle ve sürekli olarak incelenip incelenmediğini araştırmaktadır (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022, § 67).

239. Mahkeme, herhangi bir incelemenin yapılmaması (*Bessenyei/Macaristan,* 2008, § 23; *Battista/İtalya*, 2014, § 42) veya birkaç yıl içinde yalnızca bir inceleme yapılması durumunda (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 55; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 44; *A.E./Polonya*, 2009, § 49), kısıtlamanın gerçekte otomatik bir genel tedbir olarak incelendiği sonucuna varmıştır.

240. Aynı şekilde, bir kısıtlamanın gerekçesi ve orantılılığı fiilen gözden geçirilmeden düzenli aralıklarla uzatılması durumunda, bu kısıtlama otomatik olarak nitelendirilmiştir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 127; *Khlyustov/Rusya,* 2013, § 99).

241. Bu incelemelerle ilgili istenen sıklık, itiraz edilen kısıtlamanın niteliğine ve her davanın kendine özgü koşullarına bağlı olacaktır (*Villa/İtalya*, 2010, § 48; *Timofeyev ve Postupkin /Rusya*, 2021, § 133).

242. *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021 davasında, sabıkalı ve tehlikeli bir suçlu olan başvuran, hapis cezasını çekmesinin ardından altı yıl boyunca idari gözetim altına alınmış ve ayda bir kez polise gitmesi konusunda kendisine uyarıda bulunulmuştur. Mahkeme, başvuranın ilk üç yıl süresince bu tedbire itiraz edememesi durumunda, ihtilaf konusu kısıtlamanın niteliği ve düşük sıklığı dikkate alındığında, bu unsurun düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi gerekliliğiyle bağdaşmaz olmadığına karar vermiştir. Öte yandan, bu ilk üç yıllık sürenin ardından, söz konusu tedbirin sürdürülmesinin gerekliliği, başvuran tarafından sunulan tedbirin erken kaldırılmasına ilişkin herhangi bir talebin reddedilmesi arasında her altı ayda bir yargı denetimine tabi tutulabilir.

- Tehlikeli bir suçlu olan başvuranın ayda bir kez polise gitmesini, ikamet ettiği yeri terk etmemesini ve geceleri evinden çıkmamasını zorunlu kılan özel gözetim tedbirleri bağlamında yaklaşık bir yıl on ay içinde beş kez (*Villa/İtalya*, 2010, § 49);
- Başvuranın yaşadığı belediye topraklarından ayrılma yasağı, gece sokağa çıkma yasağı ve hapis cezası nedeniyle günde üç kez güvenlik güçlerine gitme zorunluluğu da dâhil olmak üzere, terör tehdidi kapsamında getirilen kısıtlamalar bağlamında on üç ay içinde sekiz kez (*Pagerie/Fransa*, 2023, §§ 197 ve 201);
- Yurt dışına seyahat etme yasağına ilişkin olarak, üç ay boyunca her 30 günde bir (*Popoviciu/Romanya*, 2016, § 95) ve yaklaşık iki yılda üç kez (*Torresi/İtalya* (k.k.), 2019, §§ 37-

38) düzenli aralıklara gözden geçirme gerçekleştiğinde, bu gözden geçirme gerekliliğinin yerine getirildiğine karar verilmiştir.

c. Yargısal Denetimin Mevcudiyeti

243. Bir kısıtlamanın gerekçesinin ve orantılılığının denetiminin normalde, en azından nihai kararı veren olarak mahkemeler tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir, zira söz konusu mahkemeler, yargılamanın bağımsızlığı, tarafsızlığı ve hukuka uygunluğu konusunda en iyi güvenceleri sunmaktadır (*Sissanis/Romanya*, 2007, § 70; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 50; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 133).

244. Kısıtlayıcı tedbirin orantılılığına ilişkin unsurlar da dâhil olmak üzere mahkemenin söz konusu tüm unsurları dikkate almasına imkân verilebilmesi için, yargı denetiminin yeterince kapsamlı olması gerekmektedir (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 50; *Bulea/Romanya*, 2013, § 60; *Battista/İtalya*, 2014, § 42; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 32; *Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 133).

245. Yargı denetiminin niteliği, bazı durumlarda davalı Devlet için geniş bir takdir yetkisi lehine olabilmektedir (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022, § 66).

246. Mahkeme, ulusal yargı denetiminin kapsamı ve niteliğinin, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin gerekliliklerini aşağıdaki durumlarda karşılamadığı kanaatine varmıştır:

- Bu denetim yalnızca ihtilaf konusu kısıtlamanın resmi yasallığına ilişkindir (*Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 36; *Khlyustov/Rusya,* 2013, § 100; *Bartik/Rusya*, 2006, § 48; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96);
- Ulusal mahkemelerin, yetkili makamların söz konusu tedbirin gerekliliğinin değerlendirilmesi çerçevesinde takdir yetkilerini nasıl kullandığını inceleme yetkisi bulunmamaktaydı (*Gochev/Bulgaristan,* 2009, § 54; *Nalbantski/Bulgaristan*, 2011, § 66; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013, § 17; *Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 35);
- Ulusal mahkemeler, başvuranın dolaşım özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın dayanağının, yetkili makamların yargılamayı keyfi bir şekilde sonlandırmayı reddetmesiyle ilgili şikâyetleri inceleme yetkisine sahip değildi (*Kerimli/Azerbaycan*, 2015, § 52);
- Özellikle başvuranın bireysel durumuyla ilgili iddialar ve unsurlar göz ardı edilmiş veya ilgisiz olduğuna karar verilmiştir (*Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013, § 23; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96; *Battista/İtalya*, 2014, § 44; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 63; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *L.B./Litvanya*, 2022, §§ 93-96);
- Ulusal mahkemeler, ihtilaf konusu kısıtlamanın gerekli olup olmadığını ve hizmet etmesi gereken meşru amaca ulaşma olasılığının olup olmadığını, zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini ve daha az kısıtlayıcı bir tedbirin uygulanıp uygulanamayacağını araştırmamıştır (*Bartik/Rusya*, 2006, § 48; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96);
- Ulusal mahkemeler, hukuka aykırı ve/veya haksız olduğuna karar verilen tedbirin yol açtığı zararı hiçbir şekilde tazmin etmemiştir (*Vito Sante Santoro/İtalya,* 2004, § 45).

247. Yargı denetimi prosedürünün, uygun usuli güvencelerle çevrili olması gerekmektedir (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 196; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 56). Mahkeme özellikle şu hususları araştırabilmektedir:

- Savunma haklarına tam olarak saygı gösterilip gösterilmemesi (*Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991), özellikle de başvuranın bir avukata erişimi olup olmaması ve kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında gerçek bir bilgi edinme olanağından yararlanıp yararlanmaması ve bu suçlamaların, dolaşım özgürlüğüne yönelik itiraz edilen kısıtlamanın getirilmesini gerekçelendirmesi (*Marturana/İtalya*, 2008, §§ 188-189; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 207);
- Başvuranın iddialarını gerçekte ileri sürüp sürememesi ve bu iddiaların titiz bir şekilde incelenip incelenmemesi (*Popoviciu/Romanya*, 2016, §§ 92-93; *Bulea/Romanya*, 2013, § 63; *A.-M.V./Finlandya*, 2017, § 90 *L.B./Litvanya*, 2022, §§ 93-96; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 204;

Fanouni/Fransa, 2023, § 58);

- Ulusal mahkemelerin şekilcilikten ve keyfilikten yoksun, uygun ve yeterli gerekçelerini ileri sürüp sürmemesi (*Ioviță/Romanya* (k.k.), 2017, § 76; *Căşuneanu/Romanya* (k.k.), 2011, §§ 53-54; *Moldovan Duda/Romanya* (k.k.), 2016, § 38; *L.B./Litvanya*, 2022, §§ 95-96);
- Yargılamanın çelişkili olup olmaması (*Marturana/İtalya*, 2008, § 189; *Moldovan Duda/Romanya* (k.k.), 2016, § 37; *Fanouni/France,* 2023, § 58); *Domenjoud/Fransa,* 2024, §§ 112-115 ve 126-129);
- Başvuranın yargılamanın her aşamasıyla ilişkilendirilip ilişkilendirilmemesi ve şahsen dinlenip dinlenmemesi (*A.-M.V./Finlandiya*, 2017, § 90).
- Gizli belgelerin (örneğin istihbarat notlarının) dosyaya eklenmesinin yeterli usuli güvencelerle çevrili olup olmaması (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 207; *Fanouni/Fransa,* 2023, §§ 60-61).

3. Bir Kısıtlamanın Ağırlığı

248. İtiraz edilen tedbirin "demokratik bir toplumda gerekli" olması gerektiği yönündeki kriter, korunan haklara yapılan müdahalenin en azından izlenen meşru amaca ulaşmak için gerekli olduğunu kanıtlamaktan ibarettir (*Bartik/Rusya*, 2006, § 46; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 48; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 93).

249. Başka bir deyişle, itiraz edilen kısıtlamanın koruma işleviyle orantılı olması gerekmektedir: Kullanılan yöntemler ile izlenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunması gerekmektedir (*Soltysyak/Rusya,* 2011, § 53).

250. Mahkeme, belirli bir kısıtlamanın ağırlığını değerlendirirken, bu kısıtlamanın başvuran üzerinde yarattığı özel etkilerinin yanı sıra süresini de göz önünde bulundurmaktadır.

a. Başvuran Üzerindeki Etkiler

251. Getirilen kısıtlamanın başvuranın bireysel durumunu nasıl ve ne ölçüde etkilediği sorularının değerlendirilmesinde aşağıdaki unsurların ilgili olduğuna karar verilmiştir:

i. Kısıtlamanın Türü ve Niteliği

252. İkamet yerini terk etme yasağı, belirli bir ülkeyi terk etme yasağından çok daha ağır ve sert olarak değerlendirilmektedir (*Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006).

253. Mahkeme, ev hapsine ilişkin kararlarını, ilgili bölgenin genişliği, nüfusu, başvuranın bu bölgede özgürce dolaşma, sosyal yaşam sürme ve dış dünyayla iletişim kurma yeteneğini dikkate alarak incelemektedir (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 202).

254. Belirli bir yetkili makama düzenli olarak gitme yükümlülüğü söz konusu olduğunda, bunun dayattığı sıklık önemli bir unsurdur. Başvuranın yalnızca ayda bir kez bildirimde bulunmakla yükümlü olduğunda, bu sıklık düşük olarak değerlendirilmiştir (*Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 137). İstenen sıklığın yüksek olması durumunda, Mahkeme, yetkili makamın erişilebilirliğini ve başvuranın hareket zorluklarını dikkate alabilmektedir (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 202).

255. Mahkeme, *Pagerie/Fransa*, 2023, § 197, davasında on üç aylık süre boyunca uygulanan kısıtlamaların, başvuranın hem ikamet ettiği belediyenin topraklarını terk etme yasağını, hem gece sokağa çıkma yasağını, hem de hapis cezası nedeniyle günde üç kez güvenlik güçlerine gitme zorunluluğunu içermesi nedeniyle, ilgilinin özellikle yoğun bir müdahaleye tabi tutulduğunu tespit etmiştir.

256. Müdahalenin başvuran hakkında verilen bir para cezası olması durumunda, bu cezanın tutarı ilgili bir unsurdur (*Ananiyevy/Rusya* [Komite], 2021, § 10).

257. Bir kısıtlama, belirli bir bölgeye giriş ve bu bölgede kalma ile ilgili olduğunda (örneğin, silahlı çatışma bölgesi), o bölgenin yüz ölçümü ilgili bir unsurdur (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022, § 65).

ii. Kısıtlamanın Kapsamı

258. Mahkeme, özellikle aşağıdaki hususların söz konusu olması durumunda, ihtilaf konusu kısıtlamanın kapsamını ayrıca dikkate almaktadır:

- Genel ve kişisel olmayan bir tedbir (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 34; *Bartik/Rusya*, 2006, § 48; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 49; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 98);
- Geçici olarak askıya alınabilecek şartlara uygun bir tedbir (*Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 40; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan,* 2009, § 73) veya özel gerekçelerle istisnalar (*Peltonen/Finlandiya,*Komisyon kararı, 1995; *K.S./Finlandiya*, Komisyon kararı, 1995).

259. *Streletz, Kessler ve Krenz/Almanya* [BD], 2001 davasında incelenen DAC sınır polisi rejimi, belirtilen koruma işleviyle orantısız bir şekilde dolaşım özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin uç bir örnek sunmaktadır. Batı Almanya'ya kaçmaya teşebbüs eden Doğu Almanların cinayetine karıştıkları gerekçesiyle mahkûm edilen DAC üst düzey yetkilisi olan başvuranlar, bu rejimin kurulmasının ve sürdürülmesinin ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığını veya ahlakı ve başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mahkeme, bir Devletin nüfusunun neredeyse tamamının topraklarını terk etmesini engelleyen genel bir tedbirin, devletin güvenliğini veya yukarıda belirtilen diğer meşru menfaatleri korumak için gerekli olduğunun ileri sürülemeyeceğine karar vermiştir (*Streletz, Kessler ve Krenz/Almanya* [BD], 2001, § 100).

260. Mahkeme, *Stamose/Bulgaristan,* 2012 davasında, başvurana uygulanan kısıtlamayı, izlemesi gereken amaç, yani yabancıların hakkının ihlal edilmesinin önlenmesi ışığında "aşırı" olarak nitelendirmiştir. Başvuranın, belirli bir ülkede yabancıların hakkını ihlal ettiği gerekçesiyle iki yıllık bir süre boyunca herhangi bir yabancı ülkeye gitmesi otomatik olarak yasaklanmıştır. Seyahat etme yasağı, başvuranın işlediği suçla doğrudan ilgili olduğu düşünülemeyen menşe Devleti tarafından getirilmiş ve başvuran, bu yasağın normal sonuçlarına, özellikle de söz konusu üçüncü ülkeden sınır dışı edilmesi gibi sonuçlara, daha önce maruz kalmıştır (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, §§ 33-34).

261. Mahkeme, *Mørck Jensen/Danimarka*, 2022 davasında, bir terör örgütünün devam eden silahlı çatışmaya taraf olduğu bölgelere izinsiz girip kalmanın cezai yaptırımlar altında yasaklanmasına karar vermiştir. Mahkeme, yasağın mutlak olmadığını, zira Danimarkalı, yabancı veya uluslararası bir kuruluşta kamu niteliğinde bir işi veya görevi yerine getiren kişiler bu yasaktan açıkça kaçtıklarını gözlemlemiştir. Ayrıca başvuran değerli bir amaç gütmüş olsaydı, ilgili bölgeye girme ve orada kalma iznini alabilecektir (*Mørck Jensen/Danimarka*, 2022, §§ 65 ve 67).

iii. Başvuranın Dolaşım Özgürlüğünü Kullanmasına İlişkin Menfaati

262. Belirli bir davada genel menfaat ile söz konusu kişisel menfaatler arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığını belirlemek amacıyla, Mahkemenin, başvuranın ihtilaf konusu kısıtlamayla zarar gören hakkını kullanmaya yönelik gerçek bir menfaati olup olmadığını araştırması gerekmektedir (*Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, § 44; *Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna*, 2005, § 64; *Bulea/Romanya*, 2013, § 62).

263. Bu amaçla Mahkeme, başvuranın uygulanan kısıtlama ile ilgili bir düzenleme talep edip etmediğini (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 202; *Fanouni /Fransa,* 2023, § 62) veya

- Yetkili makamlardan izin talep ederek (*Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, § 45; *Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna*, 2005, § 65; *Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 64; *Komarova/Rusya*, 2006, § 55; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 41; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 202; *Fanouni/Fransa,* 2023, § 62); ya da
- Ulusal mahkemeler önünde kısıtlamanın uygulanmasının sürdürülmesine itiraz ederek (*Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, § 135; *Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, § 65; *Bulea/Romanya*, 2013, § 63; *Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan,* 2009, §§ 73-74; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, § 37; *Doroshenko/Ukrayna*, 2011, § 55; *Rosengren/Romanya*, 2008, § 39; *Munteanu/Romanya* (k.k.), 2015, § 26) gitmeye çalışıp çalışmadığını incelemektedir.

264. İlgilinin olağan ikametgâhın bulunduğu yere veya ülkeye uzun süre dönememesi ve bunun sonucunda ailesinden ayrılması, aynı zamanda dolaşım özgürlüğünü kullanmaya yönelik gerçek bir menfaati de göstermektedir (*Munteanu/Romanya* (k.k.), 2015, § 25; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 62; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, § 39).

265. Başvuranın bir kısıtlamayı kaldırmaya çalışarak bu tür gerçek bir menfaat gösterememesinin, Mahkemenin adil bir dengenin bozulmadığı yönündeki tespitinde ağır bir etkisi olmaktadır (*Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006).

266. Aynı durum, örneğin ceza yargılaması kapsamında seyahat etme yasağı veya evden çıkma yasağı gibi oldukça uzun süreli (yedi yıldan fazla) kısıtlamalar için de geçerlidir (*Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan,* 2009, §§ 73-74; *Doroshenko/Ukrayna*, 2011, § 55; *Komarova /Rusya*, 2006, § 55).

267. Bu bağlamda, Mahkeme, mevcut hukuk yollarının en kısa sürede tüketilmesi veya gereken formalitelerin zamanında yerine getirilmesine ilişkin başvuranın olası özen eksikliğini de dikkate almaktadır.

268. Örneğin, *Munteanu/Romanaya* (k.k.), 2015 davasında başvuran, seyahat etme yasağı, her ay yasal temyiz yoluna açık kararlarla uzatılmasına rağmen, yasağın uygulanmasından neredeyse bir yıl sonra itirazda bulunmuştur. Mahkeme, başvuranın bu kararlara itiraz etmemesinin yetkili makamlara atfedilemeyeceğini kaydetmiştir (§ 26).

269. Aynı şekilde, *Şandru/Romanya* (k.k.), 2014 davasında, yetkili gümrük makamları, okul gezisine çıkan reşit olmayan başvuranın, babasının yazılı onayının yerine sunduğu mahkeme kararının infaz edilebilir olmasına rağmen, gerekli "kesin ve geri alınamaz" ifadesini içermediği gerekçesiyle sınırı geçmesini engellemiştir. Başvuranın hâkime yeterince önceden başvurarak kararı usulüne uygun olarak alabileceğini tespit eden Mahkeme, bu geçici tedbirin orantısız olmadığına karar vermiştir: Başvuran özellikle, okul gezisini planlanan kalkış tarihinden yaklaşık bir ay önce ayarlamış, ancak bu tür bir kararı acil olarak talep etmeden önce üç hafta beklemiştir (§ 26).

iv. Uygulamada İhtiyati Tedbirlere Erişim

270. Belirli bir kısıtlamanın sonuçlarının değerlendirilmesinde, başvurana, örneğin ülkeden veya ikamet yerinden ayrılma izni gibi ihtiyati tedbirlerin gerçekte verilip verilmediği ya da reddedilip reddedilmediği önemli bir unsurdur (*Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, § 44; *Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna*, 2005, § 64).

271. Bu tür taleplerin, özellikle basmakalıp gerekçelerle defalarca reddedilmesinden, itiraz edilen kısıtlamanın orantısız olduğu anlaşılabilmektedir (*Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 50; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *Potapenko/Macaristan,* 2011, § 23; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, §§ 37 ve 41; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 64).

272. Bir başvuranın çıkış izni almış olması, itiraz edilen kısıtlamanın süresinin aşırı olmaması ve bu kısıtlamayla sağlanması gereken koruma işlevi arasındaki bağlantının niteliği konusunda herhangi bir sorunun ortaya çıkmaması durumunda, Mahkemenin Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edilmediği tespiti büyük önem taşımaktadır (*Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, §§ 45-46; *Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna*, 2005, §§ 65-66; *Munteanu/Romanya* (k.k.), 2015, §§ 27-28; *Torresi/İtalya* (k.k.), 2019, § 37).

273. Bu nedenle, bir başvuranın ihtiyati tedbirden yararlanabilmiş olması, Mahkemenin, özellikle gerekli düzenli aralıklara gözden geçirmelerin yapılmaması durumunda (*Makedonski/Bulgaristan,* 2011, §§ 41-42 ve 44), itiraz edilen tedbirin sürdürülmesine ilişkin gerekçede ciddi şüpheler taşıması halinde (*Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 50), belirleyici olmamaktadır.

274. Mahkeme aynı zamanda, ihtiyati tedbir ile ilgili taleplerin incelenmesi sırasında yetkili makamların gerekli özeni gösterip göstermediğini de dikkate almaktadır. Özellikle, yetkili makamların bu tür bir talebe yanıt vermek için ayırdığı yaklaşık altı aylık sürenin makul olmadığına karar verilmiştir (*Makedonski/Bulgaristan* 2011, § 43).

v. Bildirim Yapılmaması

275. İtiraz edilen kısıtlamanın ilgiliye zamanında bildirilmemesi, orantılılık incelemesinde dikkate alınması gereken bir unsurdur. Mahkeme, bildirimde bulunulmamasının, başvuranı yaptığı bir seyahati yarıda kesmek zorunda bıraktığı (*Komolov/Rusya*, 2020, §§ 12 ve 32) veya planlanan seyahatten önce getirilen tedbire çok önceden itiraz etmesini engellediği (*Ignatov/Bulgaristan*, 2009, §§ 38-39) davaları incelemiştir.

276. Ayrıca, bir kısıtlamanın veya bu kısıtlamanın sürdürülmesinin bildirilmemesi, Sözleşme'nin doğasında bulunan hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaştırılabilir olmamaktadır (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 129).

vi. Özel Bireysel Koşullar

277. Mahkeme, başvuranın dolaşım özgürlüğüne yönelik bir kısıtlamanın uygulanmasından doğan aşağıdaki sonuçlara veya sorunlara özellikle dikkat etmektedir:

- Uzun süre geri dönmesinin mümkün olmamasından kaynaklanan aile yaşamında ve/veya mesleki yaşamda yaşanan koşuşturma ve maddi zorluklar
  - Menşe ülkesinde (*Miażdżyk/Polonya,* 2012, §§ 39 ve 41; *Munteanu/Romanya* (k.k.), 2015, § 25);
  - Olağan ikametgâhın bulunduğu yerde (*Manannikov/Rusya*, 2018, § 62);
  - Olağan ikametgâhın bulunduğu yabancı ülkede (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 126; *Prescher/Bulgaristan*, 2011, § 50; *Pfeifer/Bulgaristan*, 2011, § 56; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013, § 23);
- İyileşmekte veya bağımlı olan yakınlarının yanına gidememe (*Bartik/Rusya*, 2006, §§ 47-48; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 64);
- Bir yakının cenaze törenine katılamama (*Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96*; Potapenko/Macaristan,* 2011, § 23);
- Gerekli bakım veya özel tıbbi tedaviden yararlanamama (*Folnegović/Hırvatistan* (k.k.), 2017; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, § 39) ya da sağlık sorunları (*Pagerie/Fransa*, 2023, § 202);
- Yurt dışına sığınma niyetiyle kaçtığı menşe ülkesindeki yetkili makamlarıyla temasa geçmekten korkan yabancı uyruklu bir kişi (*L.B./Litvanya*, 2022, §§ 90, 93-96).

278. İtiraz edilen tedbirin sonuçlarına ilişkin genel bir bakış elde etmek amacıyla Mahkeme, aynı zamanda başvuranın başvurusunu yapmadan önceki durumunu da dikkate alabilmektedir; örneğin

- Tutukluluk (*Miażdżyk/Polonya,* 2012, § 34);
- Çalışma koşulları nedeniyle yurt dışına seyahat etmenin uzun süre yasaklanması gibi (*Bartik/Rusya*, 2006, § 51).

vii. Dolaşım Özgürlüğünden Feragat Edildiği İddiası

279. Mahkeme tarafından benimsenen yaklaşım, söz konusu hakka yapılan her türlü müdahaleyi reddetmek yerine, ihtilaf konusu kısıtlamanın orantılılığını incelerken başvuranın haklarından feragat ettiği iddiasının dikkate alınmasına dayanmaktadır *(Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021, § 53).

280. Davalı bir Hükümetin, başvuranın itiraz edilen kısıtlamaya özgürce rıza gösterdiğini ileri sürmesi durumunda, Mahkeme, iddia edilen feragatin açık ve tamamen rızaya dayalı olup olmadığını incelemektedir (*Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 97).

281. Örneğin *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018 davasında Mahkeme, başvuranların kendilerine "Devlet sırlarına" erişim veren bir işi kabul ederek, bu işin sona ermesinden itibaren beş yıl boyunca yurt dışına seyahat etme yasağına *kendiliğinden* (*ipso facto*) rıza gösterdikleri yönündeki iddiayı reddetmiştir. Mahkeme şu unsurları dikkate almıştır: Başvuranların istihdam koşulları üzerinde herhangi bir kontrolü bulunmamıştır; ilgililer maaş artışından yararlanmışlardır, ancak bunun nedeni

gelecekte yurt dışına seyahat edememelerinin telafisi değil, gizli verilerin işlenmesi konusunda daha fazla sorumluluklara sahip olmalarıdır ve ayrıca itiraz edilen kısıtlama yürürlükte olduğu sürece, istihdamlarının sona ermesinin ardından bu tür bir tazminat alma hakkına sahip olmamışlardır (§ 97).

282. Bununla birlikte, itiraz edilen kısıtlamanın, her halükarda, sağlaması gereken koruma işleviyle gerçek bir bağlantısının olmaması nedeniyle yeterince haklı gösterilmediği durumlarda, feragatin geçerliliğinin asıl endişe olup olmayacağını belirtmek zordur (*Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 97; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 53).

283. Mahkeme, söz konusu müdahalenin yasallık gerekliliğini karşılamaması halinde bu tür bir feragatı dikkate almayacaktır (*Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [Komite], 2021, § 61).

b. Süre

284. Mahkeme, bir kısıtlamanın ciddiyetini incelerken özellikle süresini dikkate almaktadır (*Nikiforenko/Ukrayna*, 2010, § 56; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 90; *Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 210; *Şandru/Romanya* (k.k.), 2014, § 26; *Pagerie/Fransa*, 2023, § 195).

285. Belirli bir kısıtlamanın sürdürülmesi gerekliliği zamanla kaçınılmaz olarak azalacaktır (*Luordo/İtalya*, 2003, § 96; *Rosengren/Romanya*, 2008, § 39; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 63).

286. Bir kişinin dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması başta haklı gösterilse de, bunun uzun bir süre boyunca otomatik olarak sürdürülmesi, ilginin haklarını ihlal ederek orantısız bir tedbir haline gelebilmektedir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, § 121; *Battista/İtalya*, 2014, § 41; *Ignatov/Bulgaristan*, 2009, § 36; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 45).

287. Bazı durumlarda, kısıtlamanın süresi tek başına orantısız olduğu sonucuna varmak için yeterli olabilmektedir (*Luordo/İtalya*, 2003, § 96; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 96).

288. Çoğu davada, kısıtlamanın karşılaştırmalı süresi, genel menfaat ile başvuranın dolaşım özgürlüğünden yararlanma konusundaki bireysel menfaati arasında adil bir denge kurulup kurulmadığını belirlemek için tek başına dayanak oluşturamamaktadır. Bu hususun diğer ilgili faktörlerin ışığında ve somut olayın tüm özel koşullarına göre değerlendirilmesi gerekmektedir (*Hajibeyli/Azerbaycan,* 2008*,* § 63; *Miażdżyk/Polonya,* 2012, § 35; *Popoviciu/Romanya*, 2016, § 91).

289. Kısıtlamaların yetersiz bir şekilde gerekçelendirilmesi ve/veya otomatik olarak sürdürülmesi durumunda, sürenin oluşturduğu faktörün ağırlığı daha az önem arz etmektedir (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 33).

i. Dikkate Alınması Gereken Sürenin Hesaplanması

290. Mahkeme, yalnızca davalı Devlet açısından Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihten sonraki dönemi ele almak için *zaman bakımından (ratione temporis)* yetkilidir. Bununla birlikte Mahkeme, söz konusu tarihte önceki olayları ve kararları, daha sonra ilgili kaldığı ölçüde dikkate alabilmektedir (*Makedonski/Bulgaristan,* 2011, §§ 32 ve 44; *Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 95 ve 120; *Hajibeyli/Azerbaycan*, 2008, §§ 62 ve 67).

291. Mahkeme, ihtilaf konusu kısıtlamanın genel süresini değerlendirirken, başvuranın getirilen tedbiri aşarak dolaşım özgürlüğünü yasaya aykırı bir şekilde kullanabilmiş olabileceği dönemleri hariç tutmamaktadır (*Rosengren/Romanya*, 2008, § 38; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, §§ 83 ve 93-94).

292. Mahkeme ayrıca, itiraz edilen kısıtlamanın geçici olarak kaldırıldığı dönemleri, örneğin karar ile esasa ilişkin yargılamanın yeniden başlatılması arasındaki süreyi veya yargılamanın sona ermesi ile ayrı bir davanın açılması arasındaki süreyi de genel sürenin dışında tutmamaktadır. Mahkemeye bu dönemlerin üç günden altı aya kadar sürebildiği durumlarla ilgili başvuruda bulunulmuştur. Mahkeme, Sözleşme kapsamındaki yargılamanın amaçları doğrultusunda ve özellikle Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen altı aylık süre sınırının uygulanması amacıyla, kısıtlayıcı tedbirin toplam süresinin birçok parçaya bölünmesinin yapay görünebileceğine karar vermiştir (*Ivanov/Ukrayna*, 2006, §§ 92-94; *Manannikov/Rusya*, 2018, § 61).

ii. Otomatik Kısıtlamalar ve/veya Koruma İşleviyle Gerçek Bir Bağlantısı Bulunmayan Kısıtlamalar

293. Sağlaması gereken koruma işleviyle açıkça gerçek bir bağlantısı bulunmayan kısıtlamalar, örneğin yalnızca yetkili makamların hareketsizliği veya işbirliği eksikliği nedeniyle sürdürülen kısıtlamalar söz konusu olduğunda, süre esas bir konu değildir (*Napijalo/Hırvatistan*, 2003, § 80; *Vito Sante Santoro/İtalya,* 2004, § 45; *Ignatov/Bulgaristan*, 2009, § 38).

294. Örneğin, yalnızca iptallerinin geç bildirilmesi nedeniyle sürdürülen kısıtlamaların, söz konusu süreler altı ayı geçmemesine rağmen, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı olduğuna karar verilmiştir (*Raimondo/İtalya*, 1994, § 40; *Villa/İtalya*, 2010, § 51).

295. Aynı görüşler doğrultusunda, Mahkeme, gerekçeleri ve orantılılıklarıyla ilgili gerekli düzenli gözden geçirmeler yapılmaksızın otomatik olarak getirilen ve sürdürülen kısıtlamaları ele aldığında, süreyi ana konu olarak değerlendirmemektedir.

296. Mahkeme, belirli dönemlerde uygulanmış olan otomatik kısıtlamaları incelemiştir (*Bartik/Rusya*, 2006, § 49; *Soltysyak/Rusya,* 2011, § 52; *Berkovich ve diğerleri/Rusya*, 2018, § 96; *Nalbantski/Bulgaristan*, 2011, § 66; *Milen Kostov/Bulgaristan*, 2013, § 17;*Sarkizov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2012, § 67; *Vlasov ve Benyash/Rusya*, 2016, § 36; *Stamose/Bulgaristan,* 2012, § 36).

297. Mahkeme aynı zamanda, özellikle esasa ilişkin tüm yargılama süresi boyunca belirsiz bir süreyle otomatik olarak uygulanan kısıtlamaları da tespit etmiştir (*Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 120-128; *Battista/İtalya*, 2014, §§ 43-48; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, §§ 51-57; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, §§ 51-56; *Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan,* 2006, §§ 35-36; *A.E./Polonya*, 2009, §§ 48-49; *Bessenyei/Macaristan,* 2008, § 23; *Potapenko/Macaristan,* 2011, §§ 23-24; *Makedonski/Bulgaristan,* 2011, § 44*; Stetsov/Ukrayna*, 2021, §§ 30-32).

298. Bu tür davaların incelenmesi sırasında Mahkeme, süresi bir yıldan on yıla kadar uzanan kısıtlamaları ele almıştır. Bununla birlikte, Mahkeme ihtilaf konusu kısıtlamaların etkin süresini dikkate alabilirse, bu kısıtlamalarla sağlanması gereken koruma işlevi bakımından gerekçeler veya başvuranın bireysel durumu üzerindeki sonuçlarla ilgili unsurlar, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği tespitine yol açan incelemesinde çok daha fazla ağırlığa sahip olmaktadır (*Stamose/Bulgaristan,* 2012, §§ 33-36; *Riener/Bulgaristan,* 2006, §§ 120-128; *Battista/İtalya*, 2014, §§ 43-48; *Gochev/Bulgaristan,* 2009, §§ 51-57; *Kerimli/Azerbaycan*, 2015, §§ 51-56).

299. Örneğin, *Bessenyei/Macaristan*, 2008 davasında itiraz edilen seyahat etme yasağı yalnızca iki yıl sürmüştür. Bununla birlikte, bu sürenin, Mahkemenin ihtilaf konusu kısıtlamanın yalnızca mevzuat değişikliğiyle sona eren, belirsiz süreli bir otomatik tedbir olarak incelendiği yönündeki sonucuna herhangi bir etkisi olmamıştır.

iii. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin İhlaline Yol Açan Aşırı Uzun Süre

300. Bir kısıtlamanın aşırı uzun sürmesi, tek başına, bu kısıtlamanın ulaşmaya çalıştığı meşru amaçla orantısız olduğu sonucuna varmak için yeterli olabilmektedir (*Manannikov/Rusya*, 2018, § 62; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 96; *Luordo/İtalya*, 2003, § 96).

301. Bununla birlikte, bu tür durumlarda bile, Mahkeme genel olarak bu sonucu, esasa ilişkin yargılamanın yürütülmesi ve amacına ilişkin diğer ilgili unsurlara dayanarak güçlendirmeye çalışmaktadır (*Luordo/İtalya*, 2003, § 96; *Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 90; *Pokhalchuk/Ukrayna*, 2010, § 96).

302. İtiraz edilen kısıtlamanın aşırı olup olmaması niteliği kısıtlamanın türüne ve esasa ilişkin yargılamanın niteliğine bağlıdır (*Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006).

303. Örneğin, evden çıkma yasağının süresi:

- İflas prosedürü kapsamında 7 yıl, 5 ayı (*Luordo/İtalya*, 2003, § 92; *Goffi/İtalya*, 2005, § 20; *Bassani/İtalya*, 2003, § 24; *Gasser/İtalya*, 2006, §§ 30-31; *Shaw/İtalya*, 2009, § 16;

Bottaro/İtalya, 2003, § 54);

- Ceza yargılaması bağlamında 8 yıl, 8 ayı (*Ivanov/Ukrayna*, 2006, § 96; *Pokhalchuk/Ukrayna*, 2010, § 96; *Nikiforenko/Ukrayna*, 2010, § 59) aştığında, bu sürenin, tek başına, orantısız olduğuna karar verilmiştir.

iv. Ulusal Yasal Sürelere Uyum

304. Ulusal yasal sürelere uyulmaması, söz konusu menfaatler arasında kurulması gereken adil dengeyi otomatik olarak bozmamaktadır (*S.M./İtalya* (k.k.), 2013, § 27).

305. Başvuran, *S.M./İtalya* (k.k.), 2013 davasında, iki yıllık bir süre için getirilen kısıtlamaya itiraz etmiştir. Mahkeme, yerel hâkimin karar vermesi kanunla öngörülen otuz gün yerine sekiz ay sürmüş ise, bu durumun orantısız olmadığına karar vermiştir. Her hâlükârda kısıtlama, başlangıçta belirlenen sürenin sona ermesinden çok önce kaldırılmıştır.

306. Ulusal mahkemelerin, başvuran tarafından ihtilaf konusu kısıtlamaya yapılan itirazın yasal süreler içerisinde titizlikle incelemesi, somut olayda herhangi bir orantısızlığın olmadığı sonucuna varılmasına yol açabilmektedir (*Ioviţă/Romanya* (k.k.), 2017, § 74).

307. Aynı durum, ulusal makamların bu konuda gerekli seyahat belgelerini sürelere uyarak teslim etmesi durumunda da geçerlidir. Buna karşın, yasal sürelere uyulması, Mahkemeyi söz konusu dönemin objektif olarak çok uzun olup olmadığını incelemekten muaf tutmamaktadır (*Lolova ve Popova/Bulgaristan* (k.k.), 2015, § 48).

v. Özel Kısıtlamalar ve Kısa Süreli Kısıtlamalar

308. Bir kısıtlama, yerine getirmesi gereken koruma işlevi açısından yeterince gerekçelendirildiğinde, özel niteliği (*Şandru/Romanya* (k.k.), 2014, § 26) veya kısa süresi, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlali olmadığına dair bir tespiti destekleyebilmektedir (*Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 214; *Popoviciu/Romanya*, 2016, § 97).

309. Nitekim haklı gösterilen ve altı aydan daha az süren kısıtlamaların orantılı olduğuna karar vermiştir (*Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 214; *Popoviciu/Romanya*, 2016, § 97; *Cipriani/İtalya* (k.k.), 2010; *Pop Blaga/Romanya* (k.k.), 2012; *Ioviţă/Romanya* (k.k.), 2017, § 74; *Fanouni/Fransa*, 2023, § 54).

310. Aynı zamanda, belirli bir kısıtlamanın özel niteliği veya kısa süreli olması, Mahkemenin orantılılığını ve iç denetim kalitesini değerlendirirken, diğer ilgili faktörleri dikkate almasına engel teşkil etmemektedir (*Şandru/Romanya* (k.k.), 2014, § 26; *Diamante ve Pelliccioni/San Marino*, 2011, § 213; *Popoviciu/Romanya*, 2016, §§ 92-95).

311. Böylelikle, *Komolov/Rusya* 2020 davasında, altı ay süreyle uygulanan seyahat etme yasağının, yetkili ulusal makamların bunu yeterince haklı göstermediği ve yaptığı yargısal denetimin yüzeysel olduğu gerekçesiyle orantısız olduğuna karar verilmiştir (§§ 31-33).

vi. Diğer Unsurlar Sorun Teşkil Etmediğinde, Kabul Edilebilir Olarak Değerlendirilen Süre

312. Aşağıdaki davalarda, ihtilaf konusu kısıtlamaların gerekçesi, ulusal düzeyde yapılan değerlendirmenin kalitesi ya da başvuranın bireysel durumundaki aşırı sonuçlara ilişkin herhangi bir özel soru ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle, Sözleşme organları, ihtilaf konusu kısıtlamaların süresini sorunlu bulmamıştır:

- Aşağıdaki durumlarda, ikamet yerini terk etme yasağı getirilebilir:
  - Üç yıl dokuz aydan daha kısa süren – bir iflas prosedürü (*Di Carlo ve Bonaffini/İtalya* (k.k.), 2006; *Bova/İtalya* (k.k.), 2004; *Campagnano /İtalya,* 2006, § 38);
  - Yaklaşık iki yıl altı ay süren – sınır dışı etme işlemi (*Kenane/Fransa*, Komisyon kararı, 1992);
  -
    - Dört yıl on ay süren (*Fedorov ve Fedorova/Rusya*, 2005, §§ 45-46; *Antonenkov ve*

diğerleri/Ukrayna, 2005, §§ 65-66);

- Herhangi bir gerçek menfaat kanıtlanmadığı halde, yaklaşık yedi yıl iki ay süren – bir ceza yargılaması (*Doroshenko/Ukrayna*, 2011, § 55; *Komarova/Rusya*, 2006, § 55);

- Yaklaşık iki yıl on ay süren – cezai bir önleme tedbiri kapsamında ev hapsi (*Ciancimino/İtalya*, Komisyon kararı, 1991);
- Suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla altı ay boyunca uygulanan – geceleri evden çıkma yasağı ve ayda bir kez belirlenen makama gitme yükümlülüğünü içeren özel bir gözetim (*Timofeyev ve Postupkin/Rusya*, 2021, §§ 136-137);
- Bir yıl bir aydan fazla bir süre boyunca uygulanan – polise haftada bir kez bildirimde bulunma yükümlülüğü içeren özel bir gözetim (*Cherecheș/Romanya* [Komite], 2021, § 43);
- Bir terör tehdidi bağlamında, başvuranın hem ikamet ettiği belediye bölgesini terk etme yasağı hem gece sokağa çıkma yasağı hem de hapis cezası nedeniyle günde üç kez polise gitme zorunluluğunu içeren, on üç aylık bir süre boyunca uygulanan kısıtlamalar (*Pagerie/Fransa*, 2023, §§ 197 ve 203);
- Ceza yargılaması kapsamında, yaklaşık bir yıl dört ay süresince uygulanan tedbir – hafta içi işyerine gitme izni ile birlikte, hafta içi geceleri ve hafta sonları boyunca tüm gün evden çıkma yasağı (*Trijonis/Litvanya* (k.k.), 2005)
- Aşağıdaki durumlarda, seyahat etme yasağı getirilebilir:
  - Borcun tahsil edilmesi - yaklaşık iki yıl (*Torresi/İtalya* (k.k.), 2019, § 36);
    - Altı yıl beş ay süren (*Bulea/Romanya*, 2013, § 62; *Folnegović/Hırvatistan* (k.k.), 2017; *Munteanu/Romanya* (k.k.), 2015, § 26);
    - Herhangi bir gerçek menfaat kanıtlanmadığı halde, yaklaşık yedi yıl iki ay süren (*Hristov/Bulgaristan* (k.k.), 2006; *Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2009, §§ 73-74); – bir ceza yargılaması
- Kürtaj karşıtı bir aktiviste uygulanan altı aylık süreyle kürtaj kliniğine yaklaşma yasağı (*Van den Dungen/Hollanda*, Komisyon kararı, 1995);
- Beş gün süren G8 zirvesi vesilesiyle, şehrin belirli bir sektörüne giriş yasağı (*Bigliazzi ve diğerleri/İtalya* (k.k.), 2008).

VI. 4. fıkradaki "Kamu Yararı" Kriteri

313. 4. paragrafta belirtilen "kamu yararı" kriteri yalnızca, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen ve "belirli bölgelerde" bir Devletin topraklarında uygulanan dolaşım özgürlüğü ve ikamet yerini seçme özgürlüğü haklarına yönelik kısıtlamalar uygulanmaktadır.

314. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında "bölge" terimi, belirli bir coğrafi veya idari varlığa atıfta bulunmamaktadır. Bu koşulun anlamı, kısıtlamaların iyi tanımlanmış bir çevrede bulunması gerektiğidir (Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'e ilişkin açıklayıcı rapor, § 18).

315. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin dördüncü fıkrasının uygulanabilirliği acil durumlar veya "ciddi ve geçici" durumlarla sınırlı değildir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 109).

316. "Kamu yararı" kriteri iki aşamalı bir inceleme gerektirmektedir: İlk olarak, kısıtlama "kamu yararına" mıydı? Daha sonra, kısıtlama "demokratik bir toplumda haklı gösterilmekte" miydi (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 115-116 ve 136-141)?

317. Bugüne kadar Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 4. paragrafı kapsamına giren çok az sayıda davayı incelemiştir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017; *Olivieira/Hollanda*, 2002; *Landvreugd/Hollanda*, 2002).

A. Kısıtlama "Kamu Yararına" mıydı?

318. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesine dördüncü paragrafın eklenmesi, "ekonomik refah" gerekliliklerine dayanan kısıtlamaları öngörme isteğiyle gerekçelendirilmekteydi (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 109).

319. Mahkeme,

- En dezavantajlı nüfusların akınını sınırlayarak, yoksul kentsel alanlardaki düşüş hareketini tersine çevirmesi (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 115-116);
- Bazı kentsel bölgelerde ağır uyuşturucu madde kaçakçılığı ve alenen kullanım nedeniyle özel yasaklama kararları uygulanarak, acil bir durumla başa çıkmak amacıyla (*Olivieira/Hollanda*, 2002, § 61; *Landvreugd/Hollanda*, 2002, § 71) değerlendirilen kısıtlamaların kamu yararına olduğunu kabul etmiştir.

B. Kısıtlama "demokratik bir toplumda haklı gösterilmekte" miydi?

320. Bu hususta Mahkeme, ihtilaf konusu tedbirin orantısız olup olmadığını ve yetkili ulusal makamların takdir yetkilerini aşıp aşmadığını incelemektedir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 144, 157 ve 165; *Olivieira/Hollanda*, 2002, §§ 64-65; *Landvreugd/Hollanda*, 2002, §§ 71-74).

1. Genel Politikalar Kapsamında Özellikle Kısıtlamalarla İlgili Konular

a. Takdir Yetkisi

321. Demokratik bir Devlette, makul bir şekilde derin farklılıkların var olabileceği genel politika konuları söz konusu olduğunda, ulusal karar vericinin rolüne özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Kanun koyucunun ekonomik ve sosyal politika yürütmek için geniş bir serbestliğe sahip olması gerekmektedir: Mahkeme, kanun koyucunun kararının açıkça makul bir dayanaktan yoksun olduğu ortaya çıkmadığı sürece, "kamu yararı" veya "genel menfaat" gereklerini kavrama şekline saygı duyduğunu defalarca ifade etmiştir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 137).

322. Kanun koyucunun takdir yetkisi, ilke olarak, hem belirli bir konuda yasa çıkarıp çıkarmama kararına, hem de müdahalede bulunduktan sonra, çatışan kamusal ile özel menfaatler arasında bir denge kurmak için belirlenen ayrıntılı kurallara uygulanmaktadır. Bununla birlikte, kanun koyucunun bu konuda yaptığı seçimler, Mahkemenin denetimi dışında değildir. Mahkemenin görevi, kanun koyucunun kabul ettiği çözümlere ulaşmak için dikkate aldığı iddiaları dikkatle incelemek ve Devletin menfaatleri ile söz konusu çözümlerden doğrudan etkilenen bireylerin menfaatleri arasında adil bir denge kurulup kurulmadığını değerlendirmektir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 138).

323. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 4. fıkrası açısından ortaya çıkan esas sorun, kanun koyucunun farklı kuralları kabul edip edemeyeceği değil, söz konusu menfaatler arasında adil dengeyi kurarak, bu madde bağlamında sahip olduğu takdir yetkisini aşıp aşmadığıdır (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 157).

b. Yasal ve Siyasi Çerçevenin Değerlendirilmesinde İlgili Unsurlar

324. Mahkeme, sosyo-ekonomik alandaki yapılan seçimleri değerlendirmeye davet edildiği ölçüde, ilke olarak, olayların meydana geldiği dönemde yetkili makamlara sunulan duruma dayanması gerektiği ve geriye dönük elde edilen bilgilerle, daha sonraki bir tarihte öngörülen duruma dayanmaması gerektiği kanaatine varmaktadır (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 147).

325. Bu tür bir inceleme kapsamında, Mahkeme, şu unsurlara dayanmaktadır:

- Söz konusu siyasi tercihlerin, belirtilen hedefler ışığında, yapıldığı dönemdeki uygunluk niteliği (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 147);
- İç karar alma sürecinin niteliği (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 150);

- Özellikle düzenli aralıklarla gözden geçirme, usuli güvenceler ve bireysel kanun hükümleri yoluyla sağlanan muafiyetler de dâhil olmak üzere, zarar gören kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması için uygun bir sistemin varlığı (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 151-156);
- Söz konusu siyasi seçimlerin, her etkilenen kişide doğurabileceği orantısız olumsuz sonuçlar (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 144 ve 148).

326. Mahkeme, *Garib/Hollanda* [BD], 2017 davasında yoksullaşma ve sosyal sorunlardan etkilenen belirli kentsel bölgelere yerleşmek isteyen kişilere, ikamet süresi ve gelir türü açısından koşullar getiren bir kamu politikasını incelemiştir. Bu politikaya uygun olarak, yetkili makamlar, başvuran gibi belediyede altı yıl ikamet etmeyen ve tek gelir kaynağı sosyal güvenlik yardımları olan kişilere herhangi bir ikamet izni verememektedir. Mahkeme, politikanın temelini oluşturan kanun teklifinin yeterli tartışmalara konu olduğunu, mevzuatın uygulanmasının düzenli aralıklarla gözden geçirilmiş olması ve yetkili makamların, ilgili bölgelerin damgalanmasının önlenmesi için alınan tedbirlerin etkililiğini tespit etmesi nedeniyle söz konusu mevzuatın "açıkça makul bir dayanaktan yoksun" olmadığını tespit etmiştir. Mahkeme, orantılılık hususuna ilişkin olarak, hiç kimsenin konuttan yoksun bırakılmadığını veya ikametgâhını terk etmeye zorlanmadığını tespit etmiştir: Coğrafi ve zamansal sınırlamalarla çerçevelenen politika, yalnızca bu bölgelerde konut talep edemeyen kişiler için yerel düzeyde ikame konutların mevcut olması halinde uygulanabilmiş ve konut talebinde bulunmak için altı yıl bekleme süresi aşırı olmamıştır. Ayrıca, derogasyonların katı bir şekilde uygulanmasının aşırı derecede ağır sonuçlara yol açabileceği bireysel durumlarda, ikamet süresi koşuluna ilişkin derogasyonlara izin verilmiştir. Son olarak, usuli güvenceler arasında tam bir yargısal denetim bulunmaktaydı. Mahkeme bu unsurlara dayanarak, kanun koyucunun sahip olduğu takdir yetkisini aşmadığı sonucuna varmıştır.

2. Bireysel Yükün Değerlendirilmesi İçin İlgili Faktörler

327. Mahkeme, aşağıdaki faktörleri dikkate alarak, başvuranın orantısız bir olaya maruz kalıp kalmadığını incelemektedir:

- Başvuranın bireysel davranışı, özellikle gerektiğinde, kamu düzenine yönelik bir tehdit olup olmadığı (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 158);
- Başvuranın özel ihtiyaçları, özellikle de aile yükümlülükleri ve mali kaynakları dikkate alınarak, ilgilinin bireysel durumu üzerindeki özel sonuçları (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 161);
- Başvuranın söz konusu kısıtlamadan etkilenen hakkı kullanma konusunda gerçek bir menfaatinin olup olmadığı (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 162-164).

328. Bununla birlikte, başvuranın kişisel davranışı ne kadar erdemli olursa olsun, bu davranış bir kamu politikasının hizmet ettiği kamu yararıyla dengelendiğinde, tek başına kararın alınmasına yol açamaz (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 158).

329. Herhangi bir gerekçe ileri sürülmeyen, tanımlanmamış bir kişisel tercih, yetkili kamu makamlarının karar vermesine yol açamaz; zira bu, Devletin takdir yetkisini geçersiz kılma etkisi yaratabilmektedir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, § 166).

330. Mahkeme, *Garib/Hollanda* [BD], 2017, başvuranın belirtilen belirli dezavantajlı bölgelerde ikamet etme koşullarını yerine getirmemiş olmasının, kişisel menfaatinin bu bölgelerdeki sosyal gerilemeyi tersine çevirmek için kamu menfaatinden daha ağır basması gerektiği biçimde zorluğa neden olup olmadığını belirlemeye davet edilmiştir ve bu durum, kendisiyle ilgili dışlama kuralının tutarlı bir şekilde uygulanmasını haklı göstermiştir. Bu tür bir bölgede hâlihazırda ikamet eden başvuranın, aynı bölgede başka bir daireye taşınma izni reddedilmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme, başvuranın özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, barınma değişikliğinin ne ölçüde uygun olduğunu incelemek için, 8. madde kapsamında çevre koruma konusundaki içtihadından esinlenmiştir. Birincisi, başvuranın belirlenen bölgede kiraladığı konutta yaşamaya devam etmenin kendisi ve çocukları için nasıl gerçek bir zorluk oluşturduğuna dair herhangi bir kanıt gösterilmemiştir. Nihai olarak taşındığı bu bölge dışındaki konutun yetersiz veya uygun olmadığı da gösterilmemiştir. İkincisi Mahkeme, başvuranın belirlenen bölgede kalma isteğini herhangi bir geçerli gerekçeyle haklı

gösterememiş olmasına önem vermiştir. Başvuran, söz konusu bölgede ikamet izni talep edebilmesinden kısa bir süre önce başka bir yere taşınmak için de herhangi bir neden ileri sürmemiştir. Ayrıca, başvuran ikamet iznini talep edebildikten sonra geri dönme isteğini dile getirmemiştir. Başka bir deyişle, başvuran, belirlenen bölgeyi tercih etme nedenlerini haklı göstermemiş ve o bölgede ikamet etme konusunda yeterli bir ilgi göstermemiştir. Dolayısıyla, bu kişisel koşullar ışığında, ileri sürülen izin reddi, başvuran açısından Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ü ihlal edecek derecede gerçek bir zorluk teşkil etmemiştir (*Garib/Hollanda* [BD], 2017, §§ 160-165).

331. Mahkeme, *Olivieira/Hollanda*, 2002 ve *Landvreugd/Hollanda*, 2002 davalarında uyuşturucu ile ilgili önemli bir faaliyetten kaynaklanan acil duruma yanıt olarak, uyuşturucu bağımlısı başvuranların 14 gün boyunca şehrin belirli bir bölgesine girmelerini yasaklayan kararları incelemiştir. Mahkeme, bu tedbirlerin orantısız olduğuna karar vermemiştir ve şu unsurlara önem vermiştir: İlk olarak, ihtilaf konusu kısıtlamaları getirmeden önce, belediye başkanı sekiz saat boyunca birkaç yasak kararı çıkarmış ve başvuranları, yakın bir gelecekte kamusal alanda yeniden ağır uyuşturucu madde kullanmaları durumunda 14 günlük yasak kararlarının uygulanacağı konusunda uyarmıştır. Hâlbuki başvuranlar, her seferinde uyuşturucu madde kullanmak için bölgeye dönmüşlerdir. İkinci olarak, başvuranlar ilgili bölgede ne yaşamış ne de çalışmışlardır; ayrıca içlerinden birinin sosyal yardımlarını ve mektuplarını almak için bu bölgeye cezasız bir şekilde girmesini sağlamışlardır. Dolayısıyla söz konusu kısıtlamalar, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlaline neden olmamıştır (*Olivieira/Hollanda*, 2002, § 64 *Landvreugd /Hollanda*, 2002, § 72).

Anılan Davalar Listesi

Mevcut rehberde anılan içtihatlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen karar ve hükümler ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun ("Komisyon") karar ve raporlarına atıfta bulunmaktadır.

Dava adının ardından belirtilen özel bir ifade bulunmaksızın yapılan atıf, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir kararla ilgilidir. "(k.k.)" ifadesi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verilen bir kararına atıf yapmaktadır ve "[BD]" ifadesi ise, davanın Büyük Daire tarafından incelendiği anlamına gelmektedir.

Mevcut güncelleme tarihinde, Sözleşme'nin 44. maddesi anlamında "kesinleşmiş" olmayan Daire kararları, aşağıda yer alan listede yıldız işaretiyle (*) belirtilmektedir. Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki gibidir: "a) Tarafların davanın Büyük Daireye gönderilmesini talep etmeyeceklerini belirtmeleri halinde veya b) karar tarihinden üç ay sonra, davanın Büyük Daireye gönderilmesinin talep edilmemesi durumunda veya c) Büyük Daire Kurulunun Sözleşme'nin 43. maddesi uyarınca dile getirilen davanın gönderilmesi talebini reddetmesi halinde bir Dairenin kararı kesinleşmektedir." Şayet Büyük Daire Kurulu davanın gönderilmesi talebini kabul ederse, Daire kararı hükümsüz olmaktadır ve Büyük Daire daha sonra kesinleşmiş bir karar verecektir.

Rehberin elektronik versiyonunda atıf yapılan davalar için oluşturulan bağlantı linkleri, Mahkeme içtihatlarına (Büyük Daire, Daire ve Komite tarafından verilen karar ve hükümler, bildirilen davalar, istişari görüşler ve içtihatlara ilişkin bilgi notundan alıntı yapılan hukuki özetler), Komisyon içtihatlarına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişimi sağlayan HUDOC veri tabanına (http://hudoc.echr.coe.int/fre) yönlendirilmektedir.

Mahkeme, karar ve hükümlerini, iki resmi dili olan İngilizce ve/veya Fransızca dillerinde vermektedir. HUDOC veri tabanı aynı zamanda, Mahkemenin bazı önemli davalarına ilişkin otuzdan fazla dilde yapılmış gayriresmi çevirilerine erişim sağlamaktadır. Ayrıca, söz konusu veri tabanı, üçüncü kişiler tarafından elektronik ortamda sunulan yüz kadar içtihat derlemesine ulaşmayı sağlayan bağlantıları içermektedir.

—A—

A./San Marino, Komisyon kararı, no. 21069/92, 9 Temmuz 1993
A.E./Polonya, no. 14480/04, 31 Mart 2009
A.-M.V./Finlandiya, no. 53251/13, 23 Mart 2017
Ahtinen/Finlandiya (k.k.), no. 48907/99, 31 Mayıs 2005
Ananiyevy/Rusya [Komite], no. 47495/11, 16 Kasım 2021
Antonenkov ve diğerleri/Ukrayna, no. 14183/02, 22 Kasım 2005
Aristimuño Mendizabal/Fransa (k.k.), no. 51431/99, 21 Haziran 2005
Assanidze/Gürcistan [BD], no. 71503/01, AİHM 2004-II
Auray ve diğerleri/Fransa, no. 1162/22, 8 Şubat 2024
Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], no. 39692/09 ve diğer başvurular, 15 Mart 2012
Aygün/İsveç, no. 14102/88, Komisyon kararı, 9 Ekim 1989

—B—

Bartik/Rusya, no. 55565/00, 21 Aralık 2006
Bassani/İtalya, no. 47778/99, 11 Aralık 2003
Basu/Almanya, no. 215/19, 18 Ekim 2022
Battista/İtalya, no. 43978/09, 2 Aralık 2014
Baumann/Fransa, no. 33592/96, AİHM 2001-V (alıntılar)

Beckers/Hollanda, Komisyon kararı, no. 12344/86, 25 Şubat 1991
Ben Faiza/Fransa, no. 31446/12, 8 Şubat 2018
Ben Salah/İtalya, no. 38128/06, 24 Mart 2009
Berkovich ve diğerleri/Rusya, no. 5871/07 ve diğer 9 başvuru, 27 Mart 2018
Berladir ve diğerleri/Rusya, no. 34202/06, 10 Temmuz 2012
Beşleagă/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya, no. 48108/07, 2 Temmuz 2019
Bessenyei/Macaristan, no. 37509/06, 21 Ekim 2008
Bevc/Hırvatistan (k.k.), no. 36077/14, 28 Nisan 2020
Bigliazzi ve diğerleri/İtalya (k.k.), no. 29631/06, 16 Aralık 2008
Bolat/Rusya, no. 14139/03, AİHM 2006-XI (alıntılar)
Bottaro/İtalya, no. 56298/00, 17 Temmuz 2003
Botti/İtalya (k.k.), no. 77360/01, 2 Aralık 2004
Bova/İtalya (k.k.), no. 25513/02, 23 Eylül 2004
Brezny/Slovak Cumhuriyeti, Komisyon kararı, no. 23131/93, 4 Mart 1996
Bulea/Romanya, no. 27804/10, 3 Aralık 2013
Buzadji/Moldova Cumhuriyeti [BD], no. 23755/07, AİHM 2016

—C—

C./Almanya, Komisyon kararı, no. 10893/84, 2 Aralık 1985
Campagnano/İtalya, no. 77955/01, 23 Mart 2006
Căşuneanu/Romanya (k.k.), no. 22018/10, 7 Haziran 2011
Chereches/Romanya [Komite], no. 62157/16 ve 14348/17, 14 Eylül 2021
Cherepanov/Rusya, no. 43614/14, 6 Aralık 2016
Chernykh/Rusya (k.k.), no. 64672/01, 5 Haziran 2007
Chiragov ve diğerleri/Ermenistan [BD], no. 13216/05, AİHM 2015
Ciancimino/İtalya, Komisyon kararı, no. 12541/86, 27 Mayıs 1991
Cinnan/İsveç, Komisyon kararı, no. 12257/86 ve 12319/86, 12 Aralık 1988
Cipriani/İtalya (k.k.), no. 22142/07, 30 Mart 2010
Codona/Birleşik Krallık (k.k.), no. 485/05, 7 Şubat 2006
Colon/Hollanda (k.k.), no. 49458/06, 15 Mayıs 2012
Consorts Demir/Fransa, no. 3041/02, 4 Nisan 2006
Corley ve diğerleri/Rusya, no. 292/06 ve 43490/06, 23 Kasım 2021
Creangă/Romanya [BD], no. 29226/03, 23 Şubat 2012
Csorba/Macaristan (k.k.), no. 9295/04, 31 Mayıs 2007
Chypre/Türkiye [BD], no. 25781/94, AİHM 2001-IV

—D—

D.J. ve A.-K.R./Romanya (k.k.), no. 34175/05, 20 Ekim 2009
Dalea/Fransa (k.k.), no. 964/07, 2 Şubat 2010
De Tommaso/İtalya [BD], no. 43395/09, 23 Şubat 2017
Centre de ressources sur la démocratie et les droits de l'homme ve Mustafayev/Azerbaycan, no. 74288/14 ve 64568/16, 14 Ekim 2021
Denizci ve diğerleri/Kıbrıs, no. 25316/94 ve diğer başvurular, 23 Mayıs 2001
Di Carlo ve Bonaffini/İtalya (k.k.), no. 770/03, 8 Haziran 2006
Diamante ve Pelliccioni/San Marino, no. 32250/08, 27 Eylül 2011
Djavit An/Türkiye, no. 20652/92, 20 Şubat 2003
Dobrovitskaya ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya [Komite], no. 41660/10 ve diğer 5 başvuru, 3 Eylül 2019
Doğan ve diğerleri/Türkiye, no. 8803/02 ve diğer 14 başvuru, AİHM 2004-VI (alıntılar)
Doroshenko/Ukrayna, no. 1328/04, 26 Mayıs 2011
Dremlyuga/Letonya (k.k.), no. 66729/01, 29 Nisan 2003
Dzhaksybergenov/Ukrayna, no. 12343/10, 10 Şubat 2011

—E—

E.M.B./Romanya (k.k.), no. 4488/03, 28 Eylül 2010
Éva Molnár/Macaristan, no. 10346/05, 7 Ekim 2008

—F—

F.S.M./Çek Cumhuriyeti (k.k.), no. 39803/98, 27 Nisan 1999
Fanouni/Fransa, no. 31185/18, 15 Haziran 2023
Fedorov ve Fedorova/Rusya, no. 31008/02, 13 Ekim 2005
Földes ve Földesné Hajlik/Macaristan, no. 41463/02, AİHM 2006-XII
Folnegović/Hırvatistan (k.k.), no. 13946/15, 10 Ocak 2017

—G—

Gafencu/Romanya, Komisyon kararı, no. 29055/95, 20 Mayıs 1997
Garib/Hollanda [BD], no. 43494/09, 6 Kasım 2017
Gartukayev/Rusya, no. 71933/01, 13 Aralık 2005
Gasser/İtalya, no. 10481/02, 21 Eylül 2006
Géorgie/Rusya (II) [BD] (esas), no. 38263/08, 21 Ocak 2021
Géorgie/Rusya (IV) (k.k.), no. 39611/18, 28 Mart 2023
Gochev/Bulgaristan, no. 34383/03, 26 Kasım 2009
Goffi/İtalya, no. 55984/00, 24 Mart 2005
Golub/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya [Komite], no. 48020/12, 30 Kasım 2021
Gorfunkel/Rusya, no. 42974/07, 19 Eylül 2013
Guzzardi/İtalya, no. 7367/76, 6 Kasım 1980
Guzzardi/İtalya, Komisyon kararı, no. 7960/77, 5 Ekim 1977

—H—

H.L./Birleşik Krallık, no. 45508/99, 5 Ekim 2004
H.M./İsviçre, no. 39187/98, 26 Şubat 2002
Hajibeyli/Azerbaycan, no. 16528/05, 10 Temmuz 2008
Härginen/Finlandiya, Komisyon kararı, no. 31934/96, 14 Nisan 1998
Hristov/Bulgaristan (k.k.), no. 32461/02, 3 Nisan 2006

—I—

I.H./Avusturya, Komisyon kararı, no. 10533/, 4 Ekim 1989
Ignatov/Bulgaristan, no. 50/02, 2 Temmuz 2009
İletmiş/Türkiye, no. 29871/96, 6 Aralık 2005
Ilias ve Ahmed/Macaristan [BD], no. 47287/15, 21 Kasım 2019
Iordan Iordanov ve diğerleri/Bulgaristan, no. 23530/02, 2 Temmuz 2009
Ioviţă/Romanya (k.k.), no. 25698/10, 7 Mart 2017
Ivanov/Ukrayna, no. 15007/02, 7 Aralık 2006

—J—

J.R. ve diğerleri/Yunanistan, no. 22696/16, 25 Ocak 2018

—K—

K.S./Finlandiya, Komisyon kararı, no. 21228/93, 24 Mayıs 1995
Karpacheva ve Karpachev/Rusya, no. 34861/04, 27 Ocak 2011
Kenane/Fransa, Komisyon kararı, no. 16809/90, 19 Şubat 1992
Kerimli/Azerbaycan, no. 3967/09, 16 Temmuz 2015

Khlaifia ve diğerleri/İtalya [BD], no. 16483/12, 15 Aralık 2016
Khlyustov/Rusya, no. 28975/05, 11 Temmuz 2013
Komarova/Rusya, no. 19126/02, 2 Kasım 2006
Komolov/Rusya, no. 32811/17, 25 Şubat 2020
Kotiy/Ukrayna, no. 28718/09, 5 Mart 2015
Krombach/Fransa (k.k.), no. 29731/96, 29 Şubat 2000
Kurt/Avusturya [BD], no. 62903/15, 15 Haziran 2021
Kutsenko/Rusya, no. 12049/02, 1 Haziran 2006
Kuzmin/Rusya (k.k.), no. 58939/00, 6 Haziran 2002

—L—

L.B./Litvanya, no. 38121/20, 14 Haziran 2022
Labita/İtalya [BD], no. 26772/95, 6 Nisan 2000
Landvreugd/Hollanda, no. 37331/97, 4 Haziran 2002
Lindner ve Hammermayer/Romanya, no. 35671/97, 3 Aralık 2002
Lipkowsky ve Mc Cormack/Almanya (k.k.), no. 26755/10, 18 Ocak 2011
Loizidou/Türkiye (esas), 18 Aralık 1996, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1996-VI
Lolova ve Popova/Bulgaristan (k.k.), no. 68053/10, 20 Ocak 2015
Luordo/İtalya, no. 32190/96, AİHM 2003-IX
Lypovchenko ve Halabudenco/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya, no. 40926/16 ve 73942/17, 20 Şubat 2024

—M—

M./Danimarka, Komisyon kararı, no. 17392/90, 14 Ekim 1992
M./Almanya, Komisyon kararı, no. 10307/83, 6 Mart 1984
M/Fransa, Komisyon kararı, no. 10078/82, 13 Aralık 1984
M.S./Belçika, no. 50012/08, 31 Ocak 2012
Magdić/Hırvatistan (k.k.) [Komite], no. 17578/20, 5 Temmuz 2022
Maggio ve diğerleri/İtalya (k.k.), no. 46286/09 ve diğer başvurular, 8 Haziran 2010
Makedonski/Bulgaristan, no. 36036/04, 20 Ocak 2011
Makuc ve diğerleri/Slovenya (k.k.), no. 26828/06, 31 Mayıs 2007
Manannikov/Rusya, no. 74253/17, 23 Ekim 2018
Marangos/Kıbrıs, Komisyon kararı, no. 31106/96, 20 Mayıs 1997
Marturana/İtalya, no. 63154/00, 4 Mart 2008
Maszni/Romanya (k.k.), no. 59892/00, 28 Eylül 2004
Memedova ve diğerleri/Kuzey Makedonya, no. 42429/16 ve diğer 2 başvuru, 24 Ekim 2023
Merabishvili/Gürcistan [BD], no. 72508/13, 28 Kasım 2017
Miażdżyk/Polonya, no. 23592/07, 24 Ocak 2012
Milen Kostov/Bulgaristan, no. 40026/07, 3 Eylül 2013
Mogoş ve diğerleri/Romanya (k.k.), no. 20420/02, 6 Mayıs 2004
Moldovan Duda/Romanya (k.k.), no. 1453/08, 2 Şubat 2016
Monory/Macaristan ve Romanya (k.k.), no. 71099/01, 17 Şubat 2004
Mørck Jensen/Danimarka, no. 60785/19, 18 Ekim 2022
Munteanu/Romanya (k.k.), no. 39435/08, 1 Aralık 2015
Mursaliyev ve diğerleri/Azerbaycan, no. 66650/13 ve diğer 10 başvuru, 13 Aralık 2018

—N—

N./Fransa, Komisyon kararı, no. 16698/90, 3 Şubat 1992
N.D. ve N.T./İspanya [BD], no. 8675/15 ve 8697/15, 13 Şubat 2020
Nada/İsviçre [BD], no. 10593/08, 12 Eylül 2012
Nagovitsyn/Rusya, no. 6859/02, 24 Ocak 2008

Nagy/Macaristan (k.k.), no. 6437/02, 6 Temmuz 2004
Nalbantski/Bulgaristan, no. 30943/04, 10 Şubat 2011
Napijalo/Hırvatistan, no. 66485/01, 13 Kasım 2003
Natalya Gerasimova/Rusya (k.k.), no. 24077/02, 25 Mart 2004
Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs (FNASS) ve diğerleri/Fransa, no. 48151/11 ve 77769/13, 18 Ocak 2018
Nikiforenko/Ukrayna, no. 14613/03, 18 Şubat 2010
Noack ve diğerleri/Almanya (k.k.), no. 46346/99, AİHM 2000-VI
Nordblad/İsveç, Komisyon kararı, no. 19076/91, 13 Ekim 1993

—O—

O.I.J./Çek Cumhuriyeti (k.k.), no. 41080/98, 27 Nisan 1999
Olivieira/Hollanda, no. 33129/96, 4 Haziran 2002
Omwenyeke/Almanya (k.k.), no. 44294/04, 20 Kasım 2007
Oprescu/Romanya, no. 36039/97, 14 Ocak 2003

—P—

P./Almanya, Komisyon kararı, no. 12068/86 1 Aralık 1986
Pagerie/Fransa, no. 24203/16, 19 jOcak 2023
Parmak ve Bakır/Türkiye, no. 22429/07 ve 25195/07, 3 Aralık 2019
Paşaoğlu/Türkiye, no. 8932/03, 8 Temmuz 2008
Peltonen/Finlandiya, komisyon kararı, no. 19583/92, 20 Şubat 1995
Penchevi/Bulgaristan, no. 77818/12, 10 Şubat 2015
Pfeifer/Bulgaristan, no. 24733/04, 17 Şubat 2011
Phull/Fransa (k.k.), no. 35753/03, 11 Ocak 2005
Piermont/Fransa, no. 15773/89 ve 15774/89, 27 Nisan 1995
Pini ve diğerleri/Romanya, no. 78028/01 ve 78030/01, 22 Haziran 2004
Piperea/Romanya (k.k.) [Komite], no. 24183/21, 5 Temmuz 2022
Pokhalchuk/Ukrayna, no. 7193/02, 7 Ekim 2010
Polley/Belçika, Komisyon kararı, no. 12192/86, 6 Mart 1991
Poninski/Polonya (k.k.), no. 28046/95, 10 Şubat 2000
Pop Blaga/Romanya (k.k.), no. 37379/02, 10 Nisan 2012
Popoviciu/Romanya, no. 52942/09, 1 Mart 2016
Potapenko/Macaristan, no. 32318/05, 1 Şubat 2011
Prescher/Bulgaristan, n° 6767/04, 7 Haziran 2011

—R—

R.R. Ve diğerleri/Macaristan, no. 36037/17, 2 Mart 2021
R.R./Romanya (no. 1) (k.k.), no. 1188/05, 12 Şubat 2008
R.R./Romanya (no. 3) (k.k.), no. 18074/09, 15 Mart 2011
Raimondo/İtalya, no. 12954/87, 22 Şubat 1994
Reyntjens/Belçika, Komisyon kararı, no. 16810/90, 9 Eylül 1992
Riener/Bulgaristan, no. 46343/99, 23 Mayıs 2006
Roldan Texeira ve diğerleri/İtalya (k.k.), no. 40655/98, 26 Ekim 2000
Rosengren/Romanya, no. 70786/01, 24 Nisan 2008
Rotaru/Moldova Cumhuriyeti, no. 26764/12, 8 Aralık 2020
Roux/Fransa, Komisyon kararı, no. 26355/95, 29 Kasım 1995

—S—

S./İsveç, Komisyon kararı, no. 10653/83, 6 Mayıs 1985

S./İsveç, Komisyon kararı, no. 12694/87, 7 Ekim 1988
S.E./Sırbistan, no. 61365/16, 11 Temmuz 2023
S.M./İtalya (k.k.), no. 18675/09, 8 Ekim 2013
Şandru/Romanya (k.k.), no. 1902/11, 14 Ocak 2014
Sarkizov ve diğerleri/Bulgaristan, no. 37981/06 ve diğer başvurular, 17 Nisan 2012
Sarmina ve Sarmin/Rusya (k.k.), no. 58830/00, 22 Kasım 2005
Schmid/Avusturya, no. 10670/83, Koisyon kararı, 9 Temmuz 1985
Schober/Avusturya (k.k.), no. 34891/97, 9 Kasım 1999
Shaw/İtalya, no. 981/04, 10 Mart 2009
Shimovolos/Rusya, no. 30194/09, 21 Haziran 2011
Shioshvili ve diğerleri/Rusya, no. 19356/07, 20 Aralık 2016
Sisojeva ve diğerleri/Letonya (k.k.), no. 60654/00, 9 Kasım 2000
Sissanis/Romanya, no. 23468/02, 25 Ocak 2007
Soltysyak/Rusya, no. 4663/05, 10 Şubat 2011
Stamose/Bulgaristan, no. 29713/05, 27 Kasım 2012
Stapleton/İrlanda (k.k.), no. 56588/07, 4 Mayıs 2010
Stephens/ Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler Örgütü (k.k.), no. 45267/06, 11 Aralık 2008
Stetsov/Ukrayna, no. 5170/15, 11 Mayıs 2021
Streletz, Kessler ve Krenz/Almanya [BD], no. 34044/96 ve diğer 2 başvuru, AİHM 2001-II
Szyszkowski/San Marino (k.k.), no. 76966/01, 6 Mayıs 2003

—T—

Tatishvili/Rusya, no. 1509/02, 22 Şubat 2007
Terheş/Romanya (k.k.), no. 49933/20, 13 Nisan 2021
Timishev/Rusya, no. 55762/00 ve 55974/00, AİHM 2005-XII
Timishev/Rusya (k.k.), no. 55762/00 ve 55974/00, 30 Mart 2004
Timofeyev ve Postupkin/Rusya, no. 45431/14 ve 22769/15, 19 Ocak 2021
Todirică ve diğerleri/Romanya (k.k.), no. 21504/03, 8 Kasım 2011
Torresi/İtalya (k.k.), no. 68957/16, 17 Aralık 2019
Trijonis/Litvanya (k.k.), no. 2333/02, 17 Mart 2005

—U—

U. ve S./Almanya, Komisyon kararı, no. 11825/85, 1 Aralık 1986
Ukrayna/Rusya (Crimée) (k.k.) [BD], no. 20958/14 ve 38334/18, 16 Aralık 2020
Ukrayna ve Hollanda/Rusya (k.k.) [BD], no. 43800/14, 8019/16 ve 28525/20, 30 Kasım 2022
Uzun/Almanya, no. 35623/05, AİHM 2010-... (alıntılar)

—V—

Vadym Melnyk/Ukrayna, no. 62209/17 ve 50933/18, 15 Eylül 2022
Valkeajärvi/Finlandiya (k.k.), no. 34015/14, 1 Aralık 2015
Van de Vin ve diğerleri/Hollanda, Komisyon kararı, no. 13628/88, 8 Nisan 1992
Van den Dungen/Hollanda, Komisyon kararı, no. 22838/93, 22 Şubat 1995
Victor-Emmanuel De Savoie/İtalya (k.k.), no. 53360/99, 13 Eylül 2001
Viel/Fransa (k.k.), no. 41781/98, 14 Aralık 1999
Villa/İtalya, no. 19675/06, 20 Nisan 2010
Vito Sante Santoro/İtalya, no. 36681/97, AİHM 2004-VI
Vlasov ve Benyash/Rusya, no. 51279/09 ve 32098/13, 20 Eylül 2016

—W—

Ward/Birleşik Krallık (k.k.), no. 31888/03, 9 Kasım 2004

Willems/Hollanda (k.k.), no. 57294/16, 9 Kasım 2021
Women On Waves ve diğerleri/Portekiz, no. 31276/05, 3 Şubat 2009

—X—

X./Belçika, Komisyon kararı, no. 8901/80, 16 Ekim 1980
X./Almanya, Komisyon kararı, no. 7680/76, 16 Mayıs 1977
X./Almanya, Komisyon kararı, no. 4256/69, 14 Aralık 1970
X./Almanya, Komisyon kararı, no. 4436/70, 26 Mayıs 1970
Xhavara ve diğerleri/İtalya ve Arnavutluk (k.k.), no. 39473/98, 11 Ocak 2001

—Y—

Yildirim/Romanya (k.k.), no. 21186/02, 20 Eylül 2007

—Z—

Z.A. Ve diğerleri/Rusya [BD], no. 61411/15, 21 Kasım 2019
Zambrano/Fransa (k.k.), no. 41994/21, 21 Eylül 2021
Zilli ve Bonardo/İtalya (k.k.), no. 40143/98, 19 Şubat 2004